

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE

Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Rok 2014

Bc. Kateřina BURGSTALLEROVÁ

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE

Pedagogická fakulta
Katedra primární pedagogiky

Současná rodina s předškolním dítětem
se zaměřením na roli otce

Current family with a preschool child
with a focus on the father's role

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Jana Stará, Ph.D.

Autor diplomové práce: Bc. Kateřina Burgstallerová

Studijní obor: Pedagogika předškolního věku

Forma studia: kombinovaná

Diplomová práce dokončena: duben, 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Současná rodina s předškolním dítětem se zaměřením na roli otce“ vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce PhDr. Jany Staré, Ph.D. samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného, nebo stejného titulu. Souhlasím s trvalým uložením v databázi Theses.

V Praze dne:

Podpis:

Děkuji PhDr. Janě Staré, Ph.D. především za vstřícnost a ochotu, cenné rady a připomínky při zpracování této diplomové práce.

ANOTACE

Cílem mé diplomové práce bylo zjistit, jaká je současná rodina předškolního dítěte, s důrazem na roli otce v této rodině. V teoretické části jsem se zaměřila na problematiku současné rodiny, problematiku genderu, resp. genderových stereotypů, na význam otce v procesu socializace dítěte, na vliv otce na výchovu dítěte. V teoretické části jsem se také zabývala problematikou spolupráce MŠ s rodinou, s důrazem na roli otce v ní. Empirická část diplomové práce má dvě roviny. Jedna rovina se týká postavení role otce v současné rodině, druhá rovina se týká toho, jak učitelky mateřských škol vnímají otce, respektive jejich zapojení do spolupráce s MŠ.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Současná rodina, role otce v rodině, gender, genderové stereotypy, mateřská škola, spolupráce.

ANNOTATION

The aim of my thesis was to find out how the current family of preschool children works, with emphasis on the father's role in the family. In the theoretical part I have focused on the problems of current families, gender issues, respectively gender stereotypes, the importance of a father in a child's socialization process, the influence of the father on the child's upbringing. In the theoretical part, I have also followed up the issues of the kindergarten cooperation with family, with emphasis on the role of the father in it.

The empirical part of the dissertation has two levels. The first one is the status of the father in the current family, the second level relates to how kindergarten teachers perceive fathers and their involvement in co-operation with kindergarten.

KEYWORDS:

Current family, the father's role in the family, gender, gender stereotypes, kindergarten, cooperation.

Obsah

Úvod	9
Teoretická část	10
1 Rodina a její pojetí	10
1.1 Současná rodina	12
1.2 Funkce rodiny	15
2 Význam otce v procesu socializace	17
3 Gender	21
3.1 Rozlišení chlapecké a dívčí role	26
4 Vliv otce na výchovu dětí	27
4.1 Vliv otce na výchovu synů	30
4.2 Vliv otce na výchovu dcery	30
4.3 Společné činnosti otce a dětí.....	31
4.4 Vliv otce v rodině na dospívající děti.....	31
5 Role otce v rodině	33
5.1 Nový trend postavení otce v rodině	36
6 Krize mužské a otcovské role	39
6.1 Krize otce s ohledem na výchovu dětí.....	42
7 Spolupráce MŠ s rodinou předškolního dítěte	43
7.1 Legislativní vymezení	44
7.2 Formy spolupráce rodiny a mateřské školy	45
Závěr teoretické části	49
Empirická část I	50
Úvod k empirické části	50
Cíl výzkumu a jeho zdůvodnění	50
Dílčí cíle	50
Formulace výzkumných otázek	50
Metodologie výzkumného šetření.....	50
Výzkumný vzorek a jeho charakteristika	51
Tabulka charakterizující výzkumný vzorek	52
Realizace	52
Rozhovory I	53
Analýza	55
Otevřené kódování	55
Kategorie	57
Interpretace	59
Závěr/diskuse	64

Empirická část II	68
Úvod k empirické části	68
Cíl výzkumu a jeho zdůvodnění	68
Dílčí cíle	68
Formulace výzkumných otázek	68
Metodologie výzkumného šetření.....	68
Výzkumný vzorek a jeho charakteristika	69
Tabulka charakterizující výzkumný vzorek	69
Realizace	70
Rozhovory II.....	70
Analýza	71
Otevřené kódování	71
Kategorie	73
Interpretace	76
Závěr/diskuse.....	82
Závěr	87
Použité prameny a literatura.....	90
Seznam příloh	92

Úvod

Současná rodina prochází řadou změn. Zásadní proměnou prochází jak role ženy v rodině, tak role mužů. U žen se často jedná o změnu, kdy k roli matky přibírá žena roli živitelky. Naše společnost se do dnešního dne podstatně změnila. Od otců se již neočekává, že budou jedinými živiteli rodiny či přirozenou autoritou, a tradiční rodičovské role jsou stále zranitelnější. V dnešní době se téma otců a otcovství stává tématem diskutovaným, jak v rovině odborné, tak veřejné a nevyhýbá se ani rovině sociálně-politických programů a opatření. Čím jsou tedy otcové tak zvláštní?

Cílem mé diplomové práce je tedy zjistit, jaká je současná rodina předškolního dítěte, s důrazem na roli muže v této rodině. Účastní se výchovy dítěte? Jaké jsou ve vztahu k dítěti jeho povinnosti? Jak se podílí na chodu domácnosti?

Genderová rovnost je dnes zásadním principem rodinné politiky. V teoretické části jsem se proto také zaměřila na problematiku současné rodiny, problematiku genderu, respektive genderových stereotypů. Mojí současnou profesí je učitelka mateřské školy. V teoretické části jsem se proto také zabývala problematikou spolupráce MŠ s rodinou, s důrazem na roli otce v ní. Empirická část diplomové práce má dvě roviny. Jedna rovina se týká postavení role otce v současné rodině, druhá rovina se týká toho, jak učitelky mateřských škol vnímají otce, respektive jejich zapojení do spolupráce s MŠ. V empirické části za použití kvalitativního výzkumu jsem se pokusila přispět k popsání života rodin s předškolním dítětem, se zvláštním důrazem na popis role mužů v současné rodině, v životě dítěte. V kontextu mateřské školy jsem se pokusila zjistit, kolik otců vodí dítě do MŠ či ho z ní vyzvedává, kolik otců se pravidelně účastní akcí MŠ. Jaké jsou, respektive můžou být možnosti, či konkrétní kroky MŠ ve snaze zapojit otce do péče o dítě v kontextu MŠ, což může přesáhnout i do rodinného způsobu života.

Motto:

„Lidé hledají v rodině sebenaplnění a sebezpřekročení. Jedině zakotvený člověk může totiž podnikat dobrodružné výpravy do světa poznání a přání. Ten, komu tato jistota chybí, často nenalezne ani sám sebe.“ (Matějček In Bakalář, 2002, s. 180)

1 Rodina a její pojetí

Rodina je nejstarší lidskou společenskou institucí. Vznikla kdysi v pradávných dobách, kdy se člověk ještě moc málo podobal tomu, jak jej známe dnes. Vznikla nejen z přirozeného pohlavního pudu, který vede k plození a rozmnožování daného živočišného druhu, ale především z potřeby své potomstvo ochraňovat, učit, vzdělávat a připravovat pro život. (Matějček, 1994)

Jak uvádí Velký sociologický slovník, rodina je: *„Nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury a i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace, potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.“* (Havlík, Kořa, 2002, s. 67)

Rodina je skupinou primární, v níž se od narození formuje osobnost dítěte a v níž prožíváme všechny fáze svého života. (Havlík, Kořa, 2002) *„Současná rodina střední Evropy je označována jako rodina nukleární - tedy taková, kde jádrem je matka, otec a dítě nebo děti.“* (Kořátková, 2008, s. 13) Pro jedince by měla být rodina především emocionálním zázemím, pilířem bezpečí a jistoty. Místem elementárních zkušeností, stimulace, podnětů a uznání, základnou pro vstup do společnosti. (Havlík, Kořa, 2002) Podle Matějčka (1994) je to nejlepší vklad, který dítěti můžeme dát. *„A je v naší moci.“* (Matějček, 1994, s. 17) Jak píše Helus (2007) nejenže rodina dítě obklopuje, ale také se do něho promítá. Toto prostředí by podle Matějčka (1994) mělo být stálé, citově příznivé, vřelé a přijímací.

Současná rodina však prochází nelehkým obdobím, které někteří badatelé považují za příznaky krize rodiny. (Helus, 2008) Dnešní manželství se více než kdy dříve zakládá na lásce, na vzájemné blízkosti, vzájemné důvěře a sympatii. (Matějček, 1994) Na druhou stranu právě z tohoto důvodu dochází v rodinách k velké rozvodovosti a přibývá dětí vyrůstajících jen s jedním rodičem. Rodiny jsou zakládány i z nesezdaných párů, dochází k alternativním formám pospolitého života mužů a žen, rodičů a dětí. Mezi další jevy patří dramatický pokles porodnosti i sňatečnosti. (Helus, 2008) Průcha, Mareš, Walterová (2003, s. 202) se o tomto problému vyjadřují takto: *„V posledních desetiletích se model rodiny, který je historicky flexibilní, významně proměňuje. Zvyšuje se variabilita rodinných typů, zahrnující nejen rodinu vlastní a*

úplnou, ale také rodinu neúplnou, nevlastní a náhradní“. Na tuto skutečnost nahlíží Helus (2008) i v pozitivním slova smyslu takto: Na druhou stranu se dá očekávat, že stávající rodinné svazky budou v budoucnu zřejmě otevřenější vůči svému sociálnímu okolí. *„Větší roli bude hrát svět známých, přátel, kolegů a kolegů, lidí vzájemně si vypomáhajících, skýtajících si oporu tam, kde tradiční opora rodinného zázemí už neexistuje.“* (Helus, 2008, s. 143)

Jako další problém se ukazuje skutečnost, že v současné době v rodinách souběžně působí protikladné hodnotové systémy. Ty přinášejí rodičům nejistotu v cílech a metodách jejich výchovného působení. V zásadě existují tato pojetí výkonu práv a povinností rodičů, tzv. Rodičovské autonomie:

1. Tradiční pojetí dává rodičům právo a povinnosti předávat dítěti svůj hodnotový systém a představu o dobrém životě. Rodiče mohou užívat prostředky podle své úvahy a mohou bránit dítěti v poznání hodnot a norem chování, které rodiče neakceptují. Za nevýhodu se však považuje možnost předsudků ve výchově vůči jiným kulturám.
2. Demokratické pojetí počítá s povinností držet se hodnot rodičů, dává však místo diskusi o hodnotách jiných. Děti musejí být o hodnotách rodičů přesvědčovány, musejí je interiorizovat jako vlastní, ne vnucené.
3. Umírněně liberální koncepce předpokládá právo rodičů snažit se o to, aby dítě převzalo jejich hodnotový systém, avšak současně v přiměřeném věku rodiče podporují, aby se dítě bez omezení seznámilo i s jinými hodnotovými systémy.
4. V důsledně liberálním pojetí rodičovské autonomie je ponecháváno na dítěti, jaké hodnoty si samo vybere, rodiče jen dítě chrání před vlivy, které by volbu dítěte omezovaly. Toto pojetí může snižovat mezigenerační porozumění. (Možný In Havlík, Kořa 2002, s. 132-134)

Rodiny se ve své výchově liší v přístupu k chlapcům a dívkám. Janošová (2008) ve své knize uvádí, že existuje i odlišnost v rodinách vyšších a středních sociokulturních vrstev. Rozdíly jsou ve výchově a v chování dospělých méně vyhraněné. Mužská a ženská role zde mají širší repertoár a více se překrývají než v rodinách vrstev nižších. Pro rodiny z nižších vrstev je charakteristický tradiční životní styl. Striktněji jsou

vymezeny role muže a ženy a tím i jejich výchova. Uvádí také, že rodiny s více dětmi zakládají především lidé nekonformní, které neakceptují jako hlavní hodnotu výkon. Jsou to rodiny, které uznávají tradiční hodnoty a spatřují v rodičovství primární poslání člověka. Na druhé straně jsou to ty, které si plně neuvědomují svoji roli a povinnost a nejsou schopné se o děti dostatečně postarat.

Ti, kdo vychovávají děti, by se měli podle Václava Havla zajímat o tyto hodnoty: „...rozmysl, cit pro pravdu, spravedlnost, jemné mravní cítění, vkus, vyváženost pohledu, smysl pro tajemnou složitost jevů, trvalý vztah k nadosobnímu horizontu všech věcí, nadhled, vcítění do druhého, velkorysost, odvahu říkat něco jiného, než co chce naše okolí slyšet, schopnost stát za správnou věcí i schopnost pokorně změnit názor, přesvědčí-li nás někdo, že se mýlíme.“ Rodiče by se také měli zajímat o rozvoj lidských stránek osobnosti a postojů k dětem, mezi které patří: „respekt k právům druhých, sebekritičnost, prosociální chování, empatičnost, kooperace, vzdělanost, zaujetí povoláním, cílevědomost, tvořivost.“ (Bakalář, 2002, s. 32)

1.1 Současná rodina

„Proměny současné rodiny zasáhly sociální role rodičů. Složitá a dlouhodobá demokratizace uvnitř rodiny způsobila, že muž ztratil dřívější výsadní postavení v rodině.“ (Kraus, 2008, s. 83) Žena naopak získala některá práva, ale i povinnosti, které dříve patřily muži. Vztah mezi rodiči a dětmi je stále více partnerský. V dnešní rodině však poklesla autorita otce. Neznamená to ale, že by ztratil na svém významu. Přítomnost obou rodičů, kteří se ve svých rolích doplňují, je pro děti stále nenahraditelná. (Kraus, 2008)

Pět znaků současné rodiny podle Heluse (2007, s. 137):

1. Nukleární, neboli jádrová, v tom smyslu, že pozůstává z několika málo lidí tvořících jejich jádro a sdílející intimní soužití, které je něčím jako jejím nitrem.
2. Manželská, která tvoří ono jádro, partnerská nebo manželská dvojice. Manželé jsou také otcem a matkou svých dětí, resp. pečují o děti přisvojené či děti z předchozích manželství muže a ženy.
3. Dvougenerační, ta která pozůstává z generace otce a matky a generace dětí.

4. Intimně vztahová, nebo též rodina centrální vztahové zóny, tedy fungující jako „soukromý prostor“. Současná nukleární rodina je nesrovnatelně více než tradiční velká rodina pospolitostí jádrových osob, spojených city lásky a starostí, vyvolávaných společnými problémy, velkou roli hraje vzájemné vcítění, poskytování si citové opory.
5. Privátní individualizace. Vymanění se z pout tradice, historicky předávaných zvyků a závazků, majetkových a profesních předurčeností znamená možnost i nutnost rozhodnout se, volit, nést za své rozhodnutí zodpovědnost, poradit si sám se sebou. A právě to jsou znaky individualizace, tedy vývoje jedince jako svébytné osobnosti. Může se také projevit jako bezohlednost, zvuile, zahleděnost do sebe sama na úkor druhého.

Současnou rodinu vidí Matoušek (1997) takto:

- Tendence odkládat sňatky a rození dětí na dobu co nejpozdější
- Tendence ve větší míře zakládat rodinu neformálně, bez legálního sňatku
- Zvyšování rozvodovosti
- Pokles ochoty lidí po rozvodu vstupovat do dalšího svazku a mít další děti
- Tendence omezovat počet dětí v rodině, případně nemít děti vůbec
- Prodlužování doby, po kterou děti a rodiče žijí spolu (Matoušek, 1997, s. 30)

Matoušek (1997) poukazuje na současnou rodinu jako na rodinu zaměstnané ženy. V dnešních rodinách je totiž zaměstnání ženy ve většině případů stále ještě ekonomickou nutností. Žena je tak přetížena požadavky práce i domácnosti. Je častěji nespokojena v rodině než muž a také dává častěji podnět k rozvodu. Muž je v práci více angažován, má v práci větší odpovědnost a je také za svou práci výrazně lépe placen. Ve své práci je spokojenější a čeká od ženy, že ona jeho pracovní zaujetí bude chápat a podporovat. Žena od muže čeká hmotného zajištění rodiny, pomoc v domácnosti, citový souzvuk a vztahové porozumění. (Matoušek, 1997)

Ve veřejné sféře se role muže a ženy vyrovnávají, doma ale muž přestává být vidět. V některých případech si otec svou absenci snaží rodině vynahradiť zvýšeným

přispíváním do rodinného rozpočtu. Jindy ale frustruje zbytek rodiny tím, že většinu financí investuje do svého podnikání. Někteří z těchto mužů si dopřávají milenky, někteří se rozvádějí a znovu se žení s mladšími, atraktivnějšími partnerkami. Jiným typem nového problému jsou rodinné konflikty vyvolané tím, že žena dosáhla výrazně lepšího postavení a příjmu než její manžel, ten se musí vypořádat s tím, že jeho žena je významnější postavou jak doma, tak ve společnosti. V jiných rodinách se proplétají pracovní a rodinné role a vyvolávají také nové druhy konfliktů. V některých rodinách jsou na společném kariérním vzestupu oba manželé a potíží je v tom, kdo a v jaké míře se bude věnovat dětem a domácnosti. (Matoušek, 1997)

Muž se tedy stává jedním ze dvou živitelů rodiny. Práce kolem domácnosti a dětí však není příliš ochotný plnit. Díky přežívajícím tradicím a předsudkům si ale na druhé straně leccos nárokuje. Emancipovaná žena je však mnohem méně než ženy v minulých stoletích ochotna tyto nároky plnit. (Matoušek, 1997) *„Žena je dnes schopna nejen se sama žít, sama vychovávat dítě, má dokonce možnost sama, pouze s asistencí zdravotníků, otěhotnět. Úloha muže v západní rodině je čím dál nejasnější, mužovo postavení v rodině je čím dál nejistější.“* (Matoušek, 1997, s. 32) *„Situace naznačuje, že ve 21. století jsou slabším pohlavím muži.“* (Plaňava In Janošová, 2008, s. 22) Rodina se dnes dostává do tzv. izolovanosti před vnějším světem, je to vlivem sílící tendence odděleného života jednotlivých generací a poklesu významu sousedských vztahů i obecné tendence uniknout záplavě podnětů dnešního přetechnizovaného a medializovaného života. (Kraus, 2008) Ve společnosti dochází také k sílící diferencovanosti rodin podle socioekonomické úrovně. Mnoho domácností se pohybuje v nižších příjmových pásmech. Často se pak neúměrně zadlužují a v důsledku toho jim hrozí i sociální vyloučení. (Kraus, 2008)

Přibývá také rodin, v nichž se jednotliví členové pouze potkávají, korespondují spolu, v případě vůbec mezi sebou přestávají komunikovat. Téměř ve všech rodinách ubývá společně strávených chvil, kdy se celá rodina schází pohromadě. Mnohem méně si tak navzájem sdělují své zážitky, radosti i starosti. Dokonce lze pozorovat, že si manželé vedle společného rodinného života vytvářejí ještě další život, zpravidla vázaný na vlastní záliby, nebo na intimní život. Děti jsou po té odkázány samy na sebe a nezbyvá jim nic jiného než si žít svůj vlastní život. (Kraus, 2008) *„Nastává atomizace života v rodině.“* (Kraus, 2008, s. 84, 85) *„Alfin Toffler tvrdí, že žijeme na počátku*

nového tytu civilizace, tzv. třetí vlny, vyvolané bouřlivým rozvojem nových technologií, zejména informačních. Rodiny „třetí vlny“ už nejsou rodinami zakládány kvůli dětem, ale rodinami, v nichž jsou na prvním místě individuální zájmy dospělých osob.“ (Matoušek, 1997, s. 31) Své výčitky ohledně dětí pak kompenzují nadměrným přísunem materiálních prostředků. To se však negativně promítá do hodnotového systému a charakterových vlastností dětí, mezi které patří neskromnost, sobectví, povýšenost. V konečném důsledku to může přispívat i k jejich deviantnímu chování. (Kraus, 2008) Současnou západoevropskou rodinu podle Matouška (1997) ovlivňují tyto jevy:

- Kulminující hnutí za emancipaci žen (kterému víc než ideologické proklamace pomohly poslední dvě války, nutící ženy vstoupit na trh práce)
- Nevídaný společenský blahobyt a postmoderní světonázorové klima.
(Matoušek, 1997, s. 32)

Matoušek (1997, s. 32) o budoucnosti rodiny hovoří takto: *„Starými civilizacemi ctěná posvátnost rodiny, jež dělala z rodiny nadindividuální záležitost, se z povědomí moderního člověka vytrácí. Nemusí však být pro naši civilizaci definitivně ztracena. Možná se vrací na scénu v nové podobě.*“

1.2 Funkce rodiny

Změny ekonomických a sociálně zabezpečovacích funkcí rodiny spolu s emancipací žen zásadně přispívají ke změnám vztahů v rodině. To se také týká úlohy otce v takovýchto rodinách a jeho mužského prvku. (Havlík, Kořa, 2002)

Funkce rodiny podle Havlíka a Koti (2002):

1. Biologická a reprodukční funkce (včetně funkce ochranné)
2. Emocionální funkce a tvorba domova
3. Ekonomická funkce
4. Socializační a výchovná funkce

Funkce rodiny podle Krause (2008)

1. Biologicko-reprodukční funkce
2. Sociálně-ekonomická funkce
3. Sociálně-výchovná funkce
4. Ochranná funkce
5. Rekreční funkce
6. Emocionální funkce

Tam, kde funkčnost selhává, vyčleňujeme pět kategorií: Rodiny stabilizovaně funkční, funkční rodiny s přechodnými, více či méně vážnými problémy, rodiny problémové, rodiny dysfunkční, rodiny afunkční. (Helus, 2007)

Funkce rodiny dělí Helus (2007) na deset bodů:

1. Rodina uspokojuje základní, primární potřeby dítěte v raných stádiích jeho života. Jde o uspokojování biopsychologických potřeb (jídla, pití, pohodlí, pohybu atd.), i raných psychických potřeb bezpečí, pravidelného životního rytmu, lásky, přiměřeného množství a intenzity podnětů). Vznikají tak optimální podmínky pro ranou aktualizaci potencialit rozvoje.
2. Rodina uspokojuje velice závažnou potřebu organické přináležitosti dítěte: potřebu domova, potřebu mít „svého člověka“ (svou matku, svého otce) a identifikovat se s ním. Tam, kde je toto rané neproblematizované uspokojování potřeby organické přináležitosti jakkoli narušeno, traumatizováno, tam vznikají těžko odstranitelné zárodky poruch a brzdění osobnostního rozvoje.
3. Rodina skýtá dítěti již od nejútlejšího věku akční prostor, tzv. prostor pro jeho aktivní projev, činnou seberealizaci, součinnost s druhými. V rodině se tedy konstituuje a dále pak rozvíjí, větví a diferencuje nesmírně důležitá životní osa.
4. Rodina pozvolna uvádí dítě do vztahu k věcem rodinného vybavení: k zařízení domácnosti, přístrojům a nástrojům, předmětům hezkým a cenným. Záměrně i mimoděčně vede dítě, aby tyto předměty chápalo jako hodnoty, které pro členy

rodiny něco znamenají, a tudíž je máme podle určitých pravidel používat, chránit a udržovat v pořádku.

5. Rodina výrazně určuje prvopočáteční prožitek sebe sama jako chlapce/dívky. Vkládá do tohoto sebezpojetí pohlaví/genderový obsah a smysl.
6. Rodina skýtá dítěti bezprostředně působící vzory a příklady. Skrze lásku k otci a matce, vcit'ování se do nich v nejrůznějších situacích, napodobování jejich jednání, přemýšlení o jejich životě se dítě učí vidět v druhém člověku osobnost a samo touží být osobností.
7. Rodina v dítěti zakládá, upevňuje a dále rozvíjí vědomí povinnosti, zodpovědnosti, ohleduplnosti a úcty jako něčeho samozřejmého, co patří k životu jako jeho neoddělitelná součást.
8. Rodina otevírá dítěti příležitost vejít do mezigeneračních vztahů a tím hlouběji proniknout do chápání lidí různého věku, různého založení, různého postavení.
9. Prostřednictvím rodičů, prarodičů, starších sourozenců, příbuzných a přátel rodina navozuje v dítěti představu o širším okolí, o společnosti a světě.
10. Rodina je dětem a dospělým prostředím, kde se mohou svěřit, očekávat moudré vyslechnutí, radu a pomoc, je útočištěm v situacích životní bezradnosti. (Helus, 2007, s. 149-151)

2 Význam otce v procesu socializace

V rodině probíhá socializace primární. V ní se realizuje první kontakt dítěte se společností a kulturou. Rodina tím, jak s dítětem jedná, jaké k němu zaujímá postoje, jakou vytváří oporu pro jeho vývoj, jakou citlivostí je zahrnuje, mu zprostředkovává zvládnání základních vzorců sociokulturního chování a myšlení. Díky nim dítě rozvíjí své vztahy k sobě samému, k druhým lidem, širšímu sociálnímu okolí, k věcem a úkolům. Následuje socializace sekundární, v níž sehrává významnou úlohu mateřská a základní škola. Do této sekundární socializace se však promítají jak pozitivní, tak i negativní efekty rodinného působení, oboje s dalekosáhlými důsledky. (Helus, 2007)

Podle Matějčka (1994) se specifický citový vztah k matce vytváří nejčastěji v 7. měsíci života. Jde o tzv. ranou symbiotickou vazbu. Přibližně v polovině případů se

tento specifický citový vztah tvoří i k dalším osobám v rodině a mezi nimi je to především osoba otce. Díky rané symbiotické vazbě se dítě nebojí vrůstat do neznámého světa, stává se schopným výchozí, primární orientace v něm a s oporou o matku je také motivováno do tohoto světa aktivně vrůstat. *„Ve druhém a třetím roce dítě „vrůstá“ do své rodiny a vytváří si vědomí rodinné příslušnosti. Získává tzv. rodinnou identitu, což znamená „já sem patřím, mám určitý význam a určitou hodnotu a tohle jsou moji lidé.“* (Matějček, 1994, s. 51)

Podle Matějčka (1994) se vědomí identity, vlastního „já“ dříve a lépe utváří tehdy, jestliže dítě žije ve vztahu trojstranném (já-ty-on) než jen ve vztahu pouze dvojstranném (já-ty). Je-li jenom s matkou (já-ty), jde vlastně o jeden vztah se dvěma póly. Je-li tu však i otec, zažívá dítě jeden takovýto dvoupólový vztah k matce, druhý k otci a navíc je svědkem třetího vztahu mezi matkou a otcem. Z tohoto trojúhelníku mu teprve vyplyne vědomí vlastní svébytné osoby. Ballnik (2012, s. 17) se s tímto názorem také ztotožňuje: *„Dítě se nevyvíjí jen v párovém vztahu mezi matkou a dítětem, ale především ve vztahovém trojúhelníku: otec – matka - dítě.“* *„Jedině v tomto vztahovém trojúhelníku se může dítě skutečně dozvídat, jak má zacházet se sebou a se světem.“* (Ballnik, 2012, s. 17) Stejně se vyjadřuje i Zoja (2005): *„V primárním období se dítě vztahuje převážně k jedné osobě, s níž tvoří dvojici. V sekundárním období přechází od dyády k triádě, ke skupině společenství.“* (Zoja, 2005, s. 214) *„Od narození má vztah k matce, avšak dříve nebo později se musí přeorientovat na otce nebo jinou mužskou osobu.“* (Zoja, 2005, s. 221)

Dítě nachází ve svém okolí vzory, ke kterým se upíná a jejichž postoje přijímá za své. Z vnitřní potřeby se začíná chovat tak, jak si přejí dominantní osoby, které miluje, kterým se obdivuje a jejich požadavky zvnitřňuje. Zde se tvoří základ vzniku morálních postojů, svědomí a dalších postojových kvalit vyvíjející se osobnosti. (Matějček, 1994)

V tomto období dítě přisuzuje svým rodičům téměř všemocnost. *„Roli rodičů považuje dítě za něco velmi žádoucího a je přesvědčeno, že taková role potvrzuje značné osobní kvality jejího nositele. Tato představa bývá teprve později korigována praktickými zkušenostmi.“* (Vágnerová, 2000, s. 126) Děti si v rodině osvojují nejen postoje a chování obou rodičů, ale také jejich vzorec partnerské komunikace a spolupráce. Získávají tím základní představu o vzájemném citovém vztahu rodičů, která

ovlivní jejich postoj k sobě samému. Partnerský vztah rodičů se tak pro dítě stává prototypem, který uplatňuje v dospělosti ve svém partnerském životě. (Janošová, 2008) „*Vaše dítě vnímá, jakým způsobem žijete se svou partnerkou, jak se ženou svého srdce mluvíte, jak ji líbáte, jak se na ni díváte, jak jí stojíte po boku. S toho si dítě vytváří vnitřní obrazy. Těmi se pak řídí, když samo začíná navazovat vztahy s opačným pohlavím, aby jednou našlo partnera či partnerku pro život.*“ (Ballnik, 2012, s. 198, 199)

Dítě, které si vytvoří bezpečný vztah k oběma rodičům, získá určitou výhodu, kterou představuje:

- Možnost diferencovat rozličné varianty vztahu a profilovat z jejich rozdílnosti. Každý vztah poskytuje trochu jinou zkušenost a dítě se naučí chápat, že se různí lidé mohou chovat jinak než matka.
- Možnost získat větší pocit jistoty a bezpečí na základě vícečetné citové vazby. Děti, které si vytvořily bezpečný vztah k oběma rodičům, byly jistější a chovaly se zralejším, samostatnějším způsobem (Seifert, Hoffnung In Vágnerová 2000, s. 98)

Existují dva způsoby identifikace:

1. Faktor blízkého citového vztahu dítěte a jedince, který má být jeho identifikačním vzorem
2. Faktor aktivity tohoto vzoru pro dítě (Janošová, 2008)

Tyto dvě složky spolu úzce souvisejí. Pokud nedojde vlivem nevhodné socializace či péče k narušení vývoje, spontánně se u dětí vyvíjí potřeba milovat blízké osoby. Rodiče se tak stávají automaticky milovanou autoritou a obdivovaným identifikačním vzorem. (Janošová, 2008) V případě identifikace s otcem působí vedle náklonnosti také zážitek otcovy síly a moci, kterou hodnotí především chlapci jako atraktivní. Podobně je tomu též ve Freudově teorii, podle níž je základní motivací dítěte k identifikaci se stejnopohlavním rodičem strach, ať již s odepřením lásky, nebo z odplaty. (Matthews In Janošová, 2008) Výsledkem identifikace není pouze imitace

chování, ale obvykle také *zvnitřnění hodnot a postojů*, které se k danému chování pojí (tzv. učení zpevnování). (Helus, 2007; Janošová, 2008) V tomto období dochází k reakcím sociálního okolí, které reaguje na projevy dítěte pozitivně (odměnami, kladným zpevněním), nebo negativně (tresty, negativním zpevněním). To má dalekosáhlý vliv na utváření repertoárů projevů, na „tvarování“ chování. (Helus, 2007)

„Identifikace s rodičem téhož pohlaví je jedním z klíčových ukazatelů celkové socializace a především u chlapců - aspektem ovlivňujícím dobré přijetí skupinou vrstevníků.“ (Kormoš In Janošová, 2008)

Podstatnou část socializace zajišťují poznávací procesy tzv. *kognitivně sociální učení*. Značný význam je připisován tzv. observačnímu učení (učení pozorováním, sledováním druhých). *„Dalším mezníkem ve vývoji identifikace dítěte je okamžik, kdy si uvědomí, že je - anebo není - s mateřskou osobou v určitém zásadním smyslu totožné. S tímto sebezražením souvisí také orientace do budoucna. Dítě si uvědomuje, že se jednou stane, anebo naopak že se nikdy nestane někým jí podobným a že se na ni jakožto na vzor může - nebo nemůže - spolehnout.“* (Janošová, 2008, s. 104) Zde se ukazuje důležitost a nepostradatelnost otce v rodině. Vyústěním identifikačních proměn je postupný příklon chlapce k mužskému světu. Předchází mu postupné uvědomování, že jednou vyroste a bude z něj muž, podobný otci a ostatním mužům. Přijetí takové perspektivy mu dává pozitivní a zcela konkrétní vodítko pro další vývoj a novou možnost identifikace a nápodoby. Mnozí z chlapců, kteří se tímto intelektovým a citovým zlomem vyrovnají a jsou svými blízkými lidmi mužského pohlaví přiměřeně přijati, zažijí pocit chlapecké či mužské sounáležitosti a solidarity, který následně působí jako jeden z motivačních mechanismů další rodové socializace, o které se blíže zmiňuji v kapitole Gender. (Janošová, 2008)

Problém může nastat tehdy, není-li v dosahu chlapce přiměřený mužský vzor. V takové situaci chlapec hledá obraz mužského chování mezi vrstevníky, v masmédiích, televizních a filmových postavách různých hrdinů. Tito chlapci se pak chovají výrazně stereotypněji než jejich vrstevníci, snaží se být nápadní a akcentují chlapské „tvrďáctví.“ (Janošová, 2008)

3 Gender

Sbližování, prolínání, mužské a ženské role, v moderní postindustriální společnosti vede ke zvýšenému výskytu nároků, pro něž mají muži a ženy ne zcela ideální předpoklady. (Matoušek, 1997) Role muže v rodině tak v současnosti prochází změnami. (Janošová, 2008) Od mužů se očekává více zájmů o rodinu, schopnost podílet se na péči o děti, vyšší podíl na domácích pracích. (Matoušek, 1997) Rozdíly ve vrozené výbavě mužů a žen je podle Matouška (1997) vždycky lepší využívat, než potlačovat. Biologická rozdílnost mužů a žen je totiž jednou z podmínek dobrého fungování rodiny. K. Lorenz napsal: „*Je nesporné, že úpadek geneticky zakotveného sociálního chování může přivodit apokalypsu v podobě mimořádně úděsné.*“ (Matoušek, 1997, s. 13)

Rod-gender

Vyjadřuje rozdíly mezi muži a ženami, jejichž podstata spočívá v kulturních a sociálních vzorcích chování. Nazývá se také sociální pohlaví. (Gjuričová In Janošová, 2008)

Rodová role

Souhrn představ o tom, jací muži a ženy ve skutečnosti jsou (Pleck In Janošová, 2008), i popisem obecně sdílených přesvědčení o tom, jací by muži i ženy měli být. Obsahem rodové role jsou projevy a zájmy, které souvisejí s vědomím příslušnosti ke skupině mužů a žen. (Coctin, Draguns In Janošová, 2008)

Rodová identita

Je vnitřní a ryze privátní složkou lidské osobnosti. Tvoří ji genderové atributy, které jedinec prožívá jako jemu vlastní. Součástí rodové identity se stávají ty z obsahů rodové role, které jsou v souladu s vnitřním prožíváním jedince. Tyto projevy jedinec většinou vnímá také jako seberealizující, sebevyjadřující. (Janošová, 2008)

Jádrová pohlavní identita

Vyjadřuje emoční souhlas s příslušností k jednomu či druhému rodu. Jádrová pohlavní identity patří k nejelementárnějším složkám celkového sebepojetí a je jednou z prvních sebeidentifikačních charakteristik dítěte. (Janošová, 2008)

V souvislosti s rodem hovoříme o ženskosti či feminitě a o mužnosti, mužskosti, maskulinitě. Maskulinita a feminita se během života mění. Existují životní období, kdy disponujeme svými rodově typickými vlastnostmi větší měrou, a období, kdy naopak některé z nich takřka či zcela zanikají. (Janošová, 2008) „*Tradiční výrazný protiklad a komplementarita mužské a ženské role - a i celého způsobu života - jsou součástí historického a genetického, zejména hormonálního programu vývoje. Neobyčejně usnadňuje dětem orientaci ve světě i v sobě, mj. také proto, že společnost očekává od chlapce - muže poněkud jiné chování než od dívky - ženy.*“ (Bakalář, 2002, s. 27)

V předškolním věku se rozvíjí u dítěte obecné porozumění obsahu genderových stereotypů i individuálně specifické chápání pohlaví jako součást vlastní identity. (Vágnerová, 2012) V tomto období má možnost přejímat názory, postoje, zvyky a projevy chování typické pro vlastní rodovou skupinu nejen od rodinných příslušníků, ale ve větší míře také od dalších lidí. (Janošová, 2008) Dětské porozumění genderu se rozvíjí pomocí konstrukce genderového schématu, jež ovlivňuje způsob selekce, zpracování a zapamatování informací i jejich hodnocení. Děti v tomto období mají tendenci zveličovat rozdíly mezi lidmi různého pohlaví a všítat si i více informací týkajícího vlastního pohlaví. (Vágnerová, 2012) „*Již od batolecího věku začínají děti vyhledávat především společnost vrstevníků téhož pohlaví. Dívky začínají upřednostňovat společnost jiných děvčátek dříve než chlapci, přibližně po druhém roce.* (Vasta In Janošová, 2008) *U chlapců se tyto tendence objevují až po třetím roce. Preference stejnopohlavních vrstevníků je v předškolním věku ještě výraznější a pokračuje i v pozdějších letech.* (Bealové In Janošová, 2008) Děti ve věku 3-4 let začínají registrovat rozdíly ve výhodách a nevýhodách mužské a ženské role a některé o nich i nahlas hovoří. Přibližně ve čtvrtém roce se jejich představy o světě povinností a úkolů mužů a žen rozšiřují o stereotypově rozčleněné práce a činnosti v domácnosti i v mimorodinných sférách. (Matthews In Janošová, 2008) Ve 3 letech děti rozumějí významu genderu jako diferenciacímu kritériu. Ještě si ale neuvědomují, že pohlaví je trvalým znakem lidské osobnosti. Ve 4 letech dochází k uvědomění genderové stálosti. Děti už vědí, že jejich pohlavní identita je trvalým znakem, že se nikdy nezmění. V této době je genderové vědomí spojováno se sociálně vymezenými znaky (hračkami, oblečením, činnostmi).

U dětí batolecího a později předškolního věku jsou to častěji otcové, kdo klade ve výchově větší důraz na genderovou roli. U chlapců podporují otcové především statečnost, mužnost, soutěživost, tělesnou houževnatost a sebevědomí, u dcer oceňují jejich ženskost, atraktivitu, citlivost a sociální oblíbenost. Děti otců, kteří mají stereotypnější názory, také dříve znají rozdíly mezi muži a ženami. (Fafot In Janošová, 2005) U dívek v batolecím věku lze pozorovat projevy, kdy může vzniknout intenzivní citový vztah k otci. Otec je pro holčičku muž, který jí může zahrát roli prvního obdivovatele a potvrdit její hodnotu ve smyslu ženskosti. (Janošová, 2008)

V 5 letech děti pochopí genderovou konstantnost. Uvědomí si, že jejich genderová identita zůstává stejná, i když se dostávají do jiných situací. (Vágnerová, 2012) Mezi 5. až 6. rokem děti věnují přibližně 70% svých sociálních kontaktů dětem téhož pohlaví a častěji se také na ně usmívají. (Beal In Janošová, 2008) V šesti letech se pak chlapci mění - začínají si zřejmě uvědomovat, že jsou muži, chlapci začínají svůj zájem přesouvat směrem k tatínkovi. To je důležité hned z několika důvodů. Chlapec ví, že bude mužem, a chce vědět, jak se to stane. Je pro něj také důležité, aby se osvobodil od emocionální závislosti na matce. (Biddulph, 2011) Starší předškoláci nejenže chápou význam genderové role, ale akceptují ji i emočně. Považují svou příslušnost k určitému pohlaví za velice důležitou, jsou přesvědčeni o její značné hodnotě. Potřebují ji takto hodnotit, aby se s ní mohli snáze ztotožnit. (Vágnerová, 2012)

Předškolní děti mají tedy tendenci věnovat prvořadou pozornost projevům jedinců téhož pohlaví. Později se zajímají o projevy příslušníků pohlaví opačného. Z tohoto důvodu jsou atributy rodové role pro ně směrodatné, pokládají je za zajímavější a mají o nich mnohem více informací než o rodové roli opačné. Tyto informace si také lépe pamatují a častěji se jimi řídí. (Busey, Bandura In Janošová, 2008) Aby dítě mohlo přijmout svou roli zdravě, plně a uspokojivě, musí mít k tomu vhodný vzor, tedy model. (Bakalář, 2002) Chlapci a dívky získávají od matky a otce odlišné informace, které vedou k jinému způsobu chápání genderu, k odlišnému sebehodnocení i k jinému budoucímu očekávání. (Vágnerová, 2012) Genderová identita chlapců a dívek se rozvíjí trochu jinak. Důležitým faktorem je tedy vymezení identifikační bytosti, rodiče daného pohlaví. Rodič téhož pohlaví představuje významný model genderové role, jeho napodobování posiluje dětskou sebejistotu, ale důležitou funkci má i rodič opačného pohlaví. Pro rozvoj dětské osobnosti je důležitá přítomnost

obou rodičů. Pokud by jeden z rodičů odešel, chyběl by potřebný model pro pochopení jedné genderové role, i prostředník k přesnějšímu vymezení opačné varianty. (Vágnerová, 2012) Právě předškolní věk je významný pro pocit spokojenosti v partnerských vztazích v době dospělosti. Klíčem k přirozenému a relativně vyváženému vývoji je přítomnost obou rodičů, obou pohlavních vzorů v normální každodenní rodinné interakci. (Šulová, 2010)

„Na vznik mužské a ženské identity a jejich variant působí individuální faktory biologického rázu i velmi rozmanité vlivy sociálního prostředí. Vedle těchto dvou skupin činitelů se ovšem začínají postupně prosazovat také rychle se rozvíjející individuální intrapsychické vlastnosti a posléze i vědomá rozhodnutí jedince.“ (Janošová, 2008, s. 45)

Rozvoj genderově typických projevů ovlivňuje sociální učení, které může mít charakter podmiňování: rodičovské postoje a očekávání posilují chování určitého typu. Dítě je za něj pozitivně hodnoceno, a proto si je spíše osvojí. Důležité je učení nápodobou, resp. identifikací: děti napodobují takové chování, které vidí u rodičů nebo jiných jedinců téhož pohlaví. (Vágnerová, 2012)

Přijímání pohlavní role probíhá prostřednictvím:

1. Posilování (formou odměn a trestů, k nimž lze počítat pochvalu, dar, úsměv, pozornost, odmítnutí atd.)
2. Pozorování - jde o sledování činností a reakcí druhých lidí. Pozorování je v případě projevů zvoleného vzoru nevýběrové, týká se věcí pozitivních i negativních. Je pravdou, že děti mají tendenci řešit určité situace spíše tak, jak je viděly řešit druhé lidi, než tak, jak jim to bylo teoreticky vysvětlováno.
3. Napodobování, jde o zopakování dříve odpozorovaného chování, které se jeví jako atraktivní nebo je motivováno přáním být odměněn. Děti tedy přejímají svou pohlavní roli proto, aby byly odměněny nebo aby se vyhnuly trestu. (Matthews In Janošová, 2008)

Podle Heluse (2009) existují zřejmě čtyři základní procesy, kterými jsou děti vpravovány do svého genderu:

- Formování či manipulace, obvykle u ročních až pětiletých dětí. Maminka např. obléká dceru do dívčích šatů, češe ji jako princeznu, říká jí, jak je hezká a bude se líbit. U chlapce zvýrazňuje spíše sílu, nebojácnost, asertivitu. Proces formování má trvalý efekt, protože dítě přejímá pohled matky za svůj, sleduje a hodnotí se jejíma očima ve femininních či maskulinních znacích.
- Systematické zaměřování pozornosti dítěte na určité předměty, tak jak to v daném prostředí odpovídá jeho genderu.
- Verbální, jazykové pojmenování - obraty jako „hodné děvče“, „šikovný kluk“, výrazně napomáhají zobecněnému uvědomování si, že patřím mezi děvčata/chlapce jsem jeden/jedna z nich. Pojmenování jako chlapec, či děvče se uplatňuje v nejrůznějších situacích generově specificky - při močení, při vedení dětí k vzájemné zdvořilosti mezi chlapcem a dívkou, při oblékání
- Aktivizace, existuje bezpočet dokladů, jak matky a otcové, učitelky v mateřské škole apod. předpokládají, že chlapci a děvčata se budou chovat genderově specifickým způsobem. (Helus, 2009, s. 169)

Předškolní období je také u dítěte spojeno s navštěvováním mateřské školy. Jako nevýhodu v předškolním vzdělávání vidí Collins, Kutzaj In Janošová (2008) v nedostatku mužských vzorů. Projevuje se v globálním souhrnu, takřka na všech úrovních školství. Nejvíce jsou touto skutečností postižena právě předškolní zařízení, v nichž tvoří tým pedagogických pracovníků až na výjimky pouze ženy. Ukazuje se, že učitelky mají, obdobně jako matky, tendenci podporovat spíše femininní chování nejen u děvčat, ale také u chlapců. S tímto názorem se ztotožňuje i Janošová (2008, s. 125): *„Nevýhodou může být pro chlapce také program činností některých mateřských škol, který se také patrně více přibližuje sféře ženských zálib. Chlapci ovšem na druhé straně dokážou na sebe lépe upoutat pozornost učitelek než dívky.“*

3.1 Rozlišení chlapecké a dívčí role

Jak už jsme se zmínila v předchozí kapitole, chlapci a dívky jsou predisponováni k rozdílnému chování. (Burgessová, 2004) Jaké rozdíly se tedy projevují v chlapecké a dívčí roli již od raného dětství? A jak je tedy důležité, aby se na výchově dítěte podíleli oba rodiče?

Verbální schopnosti dívek dozrávají v průměru dříve než verbální schopnosti chlapců: dívky mluví dříve a plynuleji. Chlapci je později dohoní, ale především v nižších třídách si převahy dívek v této oblasti snadno všimnou rodiče, učitelé i vědci. (Kindlon, Thomson, 2011) Další rozdíl vidí Kindlon a Thomson (2011) v tom, že chlapci jsou většinou fyzicky aktivnější než dívky, pohybují se rychleji a zůstávají v pohybu déle. Tyto sklony k aktivitě a jejich důsledky utvářejí všechny chlapecké zkušenosti a také způsob, jak je vnímají ostatní. Výchova chlapců se však jeví v mnoha ohledech jako problematičtější. (Janošová, 2008) *„Plátón, ve čtvrtém století před naším letopočtem, nazval chlapce“ze všech divokých zvířat nejhůře zvladatelnými,“ a tento jeho názor je populární dodnes.“* (Kindlon, Thomson, 2011, s. 60) *„Chlapci jsou přímí. Jednají a mluví v jednoduchých termínech. Jejich pomaleji se vyvíjející verbální dovednosti jsou zřejmé v neomaleném a jednoduchém humoru, nebo v tom, že dávají přednost činu před vyjednáváním.“* *„Chlapecká potřeba cítit se schopný a mocný je vede k tomu, že nadšeně, na základě své síly a orientací na čin, vyjadřují smysl pro spravedlnost, fair play, dobro a zlo.“* (Kindlon, Thomson, 2011, s. 54)

Podle Koukolíka (2008, s. 210): *„Ve hře „děvčatům záleží na spravedlnosti, poctivosti, čestnosti a slušnosti víc než chlapcům. Děvčata se méně účastní tvrdých „chlapeckých“ her, například soubojů a rvaček. Počínaje prvním rokem života děvčata sledují stres druhé osoby, etatizují víc než chlapci, což se projevuje hlasově, mimicky a chováním. V dospělosti ženy častěji než muži sdílejí trápení svých bližních.“* Koukolík, (2008, s. 211) se dále zmiňuje: *„Už od narození se děvčátka déle než chlapci dívají do lidské tváře, zvláště do očí, chlapci dávají přednost pohledu na neživé předměty. Chlapci dávají přednost mechanickým hračkám, zbraním, kostkám.“*

Většině děvčat se již od raného dětství dostává mocné podpory, aby se naučila být emocionálně gramotná - aby se naučila vnímat a vyjadřovat vlastní pocity a aby uměla reagovat na pocity ostatních. Mnoha chlapcům se této podpory nedostává a jejich

emocionální ngramotnost se pak projevuje již od malička, když jednají doma, ve škole i na hřišti bez jakéhokoli ohledu na pocity ostatních. (Kindlon, Thomson, 2011) S tím souhlasí i Janošová (2008). Mnohé naznačuje, že chlapci jsou častěji v citových podnětech ochuzeni - ne snad tolik tím, že by jim je rodiče odepírali víc než děvčatům, ale spíše časnou interiorizací atributů mužské role. Chlapci se pravděpodobně přestávají dříve mazlit, protože to není dostatečně „chlapské“, a dokonce není dostatečně mužské ani po tomto druhu komunikace toužit. Chlapci jsou celkově podněcováni k větší soutěživosti, spíše k potlačování projevů emocí souvisejících s empatií a k větší sociální konformitě s požadavky rodové (genderové) role než dívky. (Colins, Kutzaj In Janošová, 2008, s. 22)

Kindlon, Thomson (2011) upozorňuje na špatnou emocionální výchovu chlapců, na kterou mají vliv stereotypní názory, zesilovány kulturou, která podporuje emocionální rozvoj dívek a zabraňuje mu u chlapců. *„Je to výcvik, který je odvrací od zdravého připoutání, od porozumění emocím a schopnosti je vyjadřovat. Ovlivňuje už ty nejmenší, kteří se záhy naučí, že například nesmí ukazovat své city a strach. Chlapci pak musí zvládat konflikty, těžkosti a změny v životě s omezeným emocionálním repertoárem.“* (Kindlon, Thomson, 2011, s. 25, 26)

4 Vliv otce na výchovu dětí

„Dítě hledá u matky ochranu a prožívá více intimity - u otce očekává více aktivity a zpravidla i více zábavy a legrace. S každým si povídá o něčem jiném. Jedna psychologická studie shrnuje své nálezy v moudré poznání. „Matka vede dítě k člověku a otec k lidem“. (Matějček, 1994, s. 51) *„Za jeden z nejdůležitějších vkladů západních otců k vývoji dítěte je často považováno to, že zajistí, že chlapci budou chlapci a děvčata děvčaty.“* (Burgessová, 2004, s. 72)

Výzkumy ukazují, že otcové směřují chlapce tradičním směrem daleko rigidněji než matky. (Kindlon, Thomson, 2011) Kindlon, Thomson (2011) poukazuje na výzkumy, které ukazují, že ve způsobech, jakými se otcové chovají k dcerám a k synům, je zřetelný rozdíl již od raného dětství. K malým dcerkám se většinou otcové chovají něžněji a mluví na ně mírněji. Jak děti rostou, otcové jsou na syny drsnější a

projevují jim méně fyzické náklonnosti. S každým dalším rokem je přístup typického otce více ochranný vůči dceři a více soutěživý vůči synovi. Biddulph (2011, s. 173) tuto rozdílnost v chování k dětem zdůrazňuje i z jiného důvodu: „*Zejména chlapci potřebují určitý druh dobrosrdečné konfrontace, aby lépe pochopili, co se od nich chce. Práví muži mají takové porovnávání sil rádi. Necítí se přitom ani ohroženi, ani vyčerpáni tak, jak to pocítují ženy, které těžce nesou, když musejí být na děti tvrdé.*“

Když se tedy na výchově dítěte podílejí oba rodiče, pak jejich kombinovaná očekávání obvykle vyústí v přístup realističtější a méně extrémní. Jeden rodič má totiž možnost přiučít se něčemu z chování toho druhého. (Bakalář, 2002) Dle Vágnerové (2012) takové dítě, které si v tomto období vytvoří bezpečný vztah k oběma rodičům, získává určitou výhodu. Naučí se diferencovat různé varianty vztahu a profilovat z jejich rozdílnosti. Děti, které tuto zkušenost nemají, mohou na ostatní lidi reagovat odmítavě nebo úzkostně. Na základě vícečetné citové vazby mají možnost získat větší pocit jistoty a bezpečí. V životě bývají jistější, samostatnější a chovají se zralejším způsobem. Chlapci, kteří měli vytvořený citový vztah k oběma rodičům, se lépe osamostatňují a bez problémů se identifikují se svým otcem.

Problém role otce v dnešních rodinách vidí Burgessová (2004) v tom, že muži často nevědí, co si mají pod pojmem správný otec představit. Pokud by se měli nějak charakterizovat, mluví o svých povinnostech k zaopatření rodiny její ochraně a podpoře. Když však mluví o vlastní hodnotě pro své děti, upřednostňují namísto toho intimitu, něhu a důvěru. Podobný názor sdílí i Zoja (2005, s. 230): „*Nemusíme si myslet, že otcové mlčí ze zlé vůle. Mlčí, protože nevědí, co se po nich žádá a kdy. Mlčení plyne z nesmírného iracionálního studu.*“ Muži jsou dnes také považováni za méně emocionálně vyspělé a méně ochotné přijímat rodičovství než ženy. Burgessová (2004) se zamýšlí se nad tím, jestli by se ženy rodičovství dokázaly tak rychle přizpůsobit, kdyby měly tak málo příležitostí k jeho nácviu jako jejich partneři. Nebo kdyby ženám byla jejich vlastní role předkládána jako něco paradoxního, jako se to děje mužům. Zatímco se od novopečeného otce očekává, že se bude podílet na všech útrapách rodičovství, současně se po něm ale žena chce, aby zůstal pouze pozorovatelem. Stejně na tuto problematiku nahlíží i Kindlon a Thomson (2011). Zmiňují se o dnešních otcích, jako o těch, kteří často ochotně chodí na předporodní kurzy se svou manželkou. Očekává se od nich, že budou u porodu jako podpora. Otec

bývá svědkem porodních bolestí své ženy a jeho ruce jsou často také první, které novorozence chovají. Toto intimní partnerství je však často přerušeno ve chvíli, kdy děťátko přijde domů a otec je konfrontován s intenzitou jeho potřeb a svou vlastní nezkušeností v oblasti péče o miminko. V mnoha případech převezme matka roli odborníka ať již automaticky, nebo z vlastního rozhodnutí. Bez tohoto zapojení muži doma jednoduše sklouznou do pozice „diskvalifikovaného táty“. Z tohoto důvodu utíkají potom čím dál více do práce, do postavení dobrého živitele rodiny. Jejich nezkušenost ve vztahových záležitostech rodiny se tak prohlubuje. Ztrácí tak i pocit své důležitosti a potřebě být doma. (Kindlon, Thomson, 2011) Otcové projevují větší rozpaky vůči dětským citovým projevům, méně často se s nimi mazlí. Zdá se, že jde spíše o vliv společnosti, než o menší potřebu takového kontaktu. (Janošová, 2008) „*Otcové jsou posedlí nutkáním skrývat své pocity, posedlí studem za cítění-nesmírným, trapným, nevědomým a nekontrolovatelným. Tento ostych, který byl svého času předností, se stal postupným vězením.*“ (Zoja, 2005, s. 230) Chlapci ale potřebují mužský model bohatého emocionálního života. Musí se učit emocionální gramotnosti od otce a ostatních mužů, stejně tak jako od matky a ostatních žen. Potřebují vytvořit vlastní život a jazyk, který má mužskou identitu. Chlapec musí vidět a věřit, že emoce patří k životu muže. (Kindlon, Thomson, 2011) Z tohoto důvodu však dětem chybí, když neslyší od svých otců, že jsou na ně hrdí. „*Potřebuje váš obdiv, aby mohlo samo ve svém nitru rozvíjet pocit vlastní hodnoty.*“ (Ballnik, 2012, s. 182) Kindlon a Thomson (2011) mají také tento názor. Emocionálně nejstabilnější a nejodolnější chlapci v životě jsou ti, jejichž otcové jsou součástí emocionálního života rodiny, zajímají se o ně a dávají jim to soustavně najevo uklidňujícím a povzbudivým způsobem. Tento vztah se svými syny má však jen menšina. „*Pro příliš mnoho synů je emocionální odstup mezi nimi a jejich otci celoživotním zdrojem smutku, vzteku, hořkosti nebo zahanbení. Každý chlapec touží milovat svého otce a touží jím být přijímán a milován.*“ (Kindlon, Thomson, 2011, s. 119) V současnosti však mnohdy nejsou k dispozici vzory, které by posilovaly základní archetypální mužské vlastnosti. (Vágnerová, 2012) Základy emoční inteligence se vytvářejí v rodině prostřednictvím vztahů s rodiči, s otci stejně jako s matkami. (Burgessová, 2004)

Když bychom chtěli vliv otce na vývoj jedince shrnout do pár vět, můžeme použít citaci z knihy Průvodce otcovstvím, aneb jak to vidí otcové: „*Dítě, aby získalo*

rodičovskou lásku, se nejprve naučí ovládat své impulzy. Bezpodmínečná láska jeho matky ho poučí, že je v zásadě dobrý. Uznání od jeho otce ho poučí, že je kompetentní. Respekt, který chlapec cítí vůči svému otci, jej vede k internalizaci toho, co si myslí, že otec od něj očekává. Zvnitřnělý hlas jeho otce, superego, umožňuje chlapci, aby se ovládal i bez hrozeb nebo trestů.“ (Levin In Bakalář, 2002, s. 136)

4.1 Vliv otce na výchovu synů

Jak už jsme se zmínila, otcové slouží svým synům jako model mužského chování. *„Na druhé straně se i otec určitým způsobem ztotožňuje se svým synem. Chce, aby se mu syn co nejvíce podobal a aby splnil jeho ambice. Snaží se mu vtisknout své představy o mužské roli.“ (Vágnerová, 2000, s. 98)* Silný vztah mezi otcem a synem většinou vypadá úplně jinak než jeho doplněk - vztah mezi synem a matkou. Především tam nebývá zkoumání a sdílení pocitů nebo množství fyzických kontaktů, které si spojujeme s emocionální blízkostí mezi ženami. Mezi muži se hovory týkají spíše akce než jejich reflexe. Fyzický výraz náklonnosti se může projevat spíše sdílením prostoru, které je tam zřetelně přítomno. (Kindlon, Thomson, 2011) *„Aktivní, hravý otec může svému synovi pomoci prozkoumat rozsáhlou škálu emocí, může ho naučit, jak se vyrovnat s frustrací, elegantně vyhrát i prohrát a udržet na uzdě vztek.“ (Kindlon, Thomson, 2011, s. 128)* Výchovu chlapců považují muži v určitém ohledu za vážnější záležitost než výchovu dcer, v nichž „vidí“ spíše jejich matku a chovají se k nim do jisté míry „partnersky“, komplementárně. Muži u synů více rozvíjejí samostatnost, soutěživost a fyzickou zdatnost. (Janošová, 2008)

4.2 Vliv otce na výchovu dcery

Jako rodič opačného pohlaví je otec pro dospívající dívku „cvičným mužem“. Pokud již od jejího raného věku projevuje hluboký a trvalý zájem o její život vyvodí z toho jeho dcera závěr, že je zajímavá a hodnotná bytost. (Biddulph, 2011) *„Otcové bývají na své dcery pyšní a přesto, že většina z nich toužila po synovi, později jsou to často dcery, k nimž mívají z mnoha důvodů blíže. Jejich vztah ovšem bývá již od počátku*

ovlivněn společenskými imperativy souvisejícími s obecným povědomím o incestním tabu, které hluboce ovlivňuje vnitřní pohnutky otců a následné chování vůči dcerám (ale i synům).“ (Janošová, 2008, s. 24) Burgessová (2004) uvádí, že dospělé ženy, které měly v dětství starostlivé otce, jsou také spokojenější ve svém manželství.

4.3 Společné činnosti otce a dětí

Studie ukazují, že tátové jsou pro děti důležití také jako partneři ke hře, zvláště ke hrám aktivním, stimulujícím. Aktivní hra je pro dítě velice vzrušující a je považována za důležitou součást kognitivního a emocionálního vývoje. (Kinlon, Thomson, 2011) *„Když matka syny „chrání“ tím, že otce neustále opravuje, aby vše dělal stejným stylem jako „ona“, omezuje jeho možnosti zažít odlišnou, ale opravdovou a jedinečnou kvalitu rodičovství.“* (Kindlon, Thomson, 2011, s. 125, 126) Otec podněcuje motorické schopnosti dítěte pohybovými hrami, agresivním hrám dává pravidla, čímž učí dítě kontrolovat užívání agresivní energie. Tímto způsobem se pro ně stává morální instancí, která zakoření ve svědomí dítěte. (Ballnik, 2012) Stejně se vyjadřuje ke hře i Vágnerová (2000). Hra s otcem s malým dítětem je aktivnější, více stimuluje tělesnou aktivitu, poskytuje více vzrušení. *„Otcové více stimulují kognitivní vývoj dětí a rozvoj jejich nezávislosti. Otcové se ke svým dětem chovají selektivněji, v závislosti na jejich pohlaví: mají tendenci trávit více času se synem než s dcerou.“* (Vágnerová, 2000, s. 99) Intelektuální hry (puzzle či stavebnicové hry) hrají otcové s malými dětmi méně často než matky. Přednost dávají spíše činnostem rozvíjejícím tělesnou aktivitu, jako jsou míčové hry nebo jízdni kolo, nebo se s nimi dívají na televizi. Tam, kde se otec se svými dětmi zajímá o sport, lze vysledovat třídní rozdíly: otcové výše postavení na sociálním žebříčku děti častěji podporují ve sporech rozvíjejících individualismus, zatímco otcové z nižších vrstev se zaměřují spíše na vytrvalost a týmové hry. (Burgessová, 2004)

4.4 Vliv otce v rodině na dospívající děti

„Přínos pozitivní a dostatečné angažovanosti otce ve výchově dítěte lze mnoha různými způsoby měřit po celou dobu vývoje včetně dospívání: v míře sebeovládání,

sebeúcty, životních dovedností a sociální obratnosti.“ (Burgessová, 2004, s. 180) Podle Burgessové (2004) se dospívající, kteří mají dobré vztahy se svými otci, zajímají více o své povinnosti, s větší pravděpodobností udělají to, o čem jsou rodiči požádáni, jsou také méně omezeni tradičně vymezenými rodovými rolemi. Chlapci mají méně problémů s chováním ve škole a dívky jsou samostatnější, veselejší a šťastnější a mají chuť stále zkoušet něco nového. Podíl otce na výchově také velmi významně ovlivňuje to, zda děti v dospělosti dosáhnou vyššího vzdělání a sociálního postavení než jejich rodiče. (Burgessová, 2004) S tímto názorem se ztotožňuje Kindlon a Thomson (2011). Děti, jejichž otcové byli angažovaní a byli jim emocionálně blízko, dosahovaly lepších akademických výsledků, byly psychologicky zdravější a měly menší sklony k delikvenci, jako je třeba vandalismus nebo prodej drog, a později mívají i lepší zaměstnání.

Výhodu otcova podílu na výchově spatřuje Biddulph (2011) v těchto bodech:

- Chlapci i dívky mají lepší sebeúctu
- Mají lepší výsledky ve škole a studují déle
- Získají lepší kvalifikaci a s větší pravděpodobností získají zaměstnání
- S menší pravděpodobností budou mít problém se zákonem
- S menší pravděpodobností se stanou obětí násilných útoků, znásilnění nebo sexuálního obtěžování
- Dívky budou mít s menší pravděpodobností rané sexuální zážitky nebo u nich s menší pravděpodobností dojde k otěhotnění v letech dospívání
- Chlapci se s menší pravděpodobností stanou násilníky či členy gangu
- Chlapci i dívky budou mít s menší pravděpodobností problémy s drogami nebo alkoholem (Biddulph, 2011, s. 154)

Burgessová (2004) hovoří také o tom, ženy, které měly starostlivé otce, jsou spokojenější se svým manželstvím. Poukazuje také na souvislost mezi angažovaným otcovstvím a štěstím a stabilitou manželství rodičů ve středním věku. Vliv angažovaného otce vidí i ve schopnosti empatického chování mužů i žen v dospělosti.

5 Role otce v rodině

„Ať chceme nebo nechceme, otec se od chvíle, kdy dítě začne vnímat svět kolem sebe, stává pro svého potomka zástupcem či modelem jedné poloviny lidstva.“ (Matějček, 1994, s. 50)

Archetypální otec je v literatuře popisován jako král, moudrý stařec, otec na nebesích, který představuje autoritu a objevuje se jako protiklad matky. Jung tvrdil, že „termín „otčina“ znamená hranice, určitou lokalizaci prostoru, zatímco země sama je Matka země, pokojná, plodná. Představy, které Jung označil za skutečné archetypy, se objevují napříč časem i prostorem v mnoha různých kulturách. To platí také o představě „otce vládce“. Objevuje se jako Zeus, Thor, Brahma a další včetně „Darth Vadera“ (tj. Temného otce) z trilogie Hvězdné války George Lukase. (Burgessová, 2004)

V roce 1909 se Carl Gustav Jung zmiňuje o „magickém“ vlivu rodičů na své děti. Nepřipisuje ho však individuální bezmoci dítěte nebo jeho specifické osobnosti, ale jasou rodičovských archetypů, které se aktivují v psychice dítěte. *„Za postavou otce se skrývá archetyp otce a v právě v něm spočívá tajemství jeho síly. Jde o tutéž sílu, která nutí ptáky ke stěhování a kterou nevytvářejí ptáci sami, ale získávají ji od svých předků,“* píše Jung. *„Otec nevyhnutelně ztělesňuje tento archetyp a právě díky němu je tato postava obdařena svou fascinující silou.“* (Burgessová, 2004, s. 7) V literatuře se setkáváme s mnoha přirovnání otcovství, mezi nimi uvádím alespoň některé: *„Neznám žádnou obdobně silnou potřebu z dětství, jakou je potřeba otcovské ochrany...“* (Freud In Bakalář, 2002, s. 182) *„Otcovství může být docela dobře tou nejlepší věcí, kterou ve svém životě děláte.“* (Biddulph, 2011, s. 153) Ballnik (2012, s. 180) mluví o otci jako životním průvodci: *„Vy jste pro své dítě horský vůdce, jste ten, který zlézá skálu jako první. To vy zasekáváte skoby do skalní stěny. Vy učíte dítě lézt. Když spadne, zachytí je vaše lano.“*

V kapitole Vliv otce na socializaci dítěte jsme se zmínila, že dítě v kojeneckém věku začíná rozlišovat i další známé lidi kromě matky. Pamatuje si, jak vypadají i co dělají, hlavně tehdy, pokud se jich jejich aktivita nějak dotýká. K těmto jednotlivým členům rodiny má různá očekávání a také na ně rozdílně reaguje. Pokud se tedy otec dítětem již v tomto období zabývá, stává se osobně významnou bytostí. On se dokáže připojovat k dítěti i dítě k němu. Otec tak navazuje na zkušenost, kterou dítě získává

s matkou. (Vágnerová, 2012) „*Otci není dána ve vztahu k malému dítěti žádná specifická role ani biologicky, ani sociálně. Pokud se dítětem zabývá a věnuje mu dostatek času, vytváří se mezi nimi obdobná vazba jako v případě matky.*“ (Vágnerová, 2000, s. 98)

Již v kojeneckém období podle Vágnerové (2012) nereagují otcové na dcery a syny stejně, objevuje se zde první genderově rozlišující chování. Batolatům poskytují otcové jiné zkušenosti a přispívají tím k rozvoji jiných kompetencí. Děti je v tomto období mohou chápat jako zdroj zábavy, jelikož jim přinášejí nové podněty a nápady. V interakci otce s dítětem převažuje tělesná stimulace a společenská hra, která bývá aktivnější než s matkou. Otcové kladou větší důraz na dodržování řádu, na plnění požadavků. Méně přizpůsobují svoje chování jeho možnostem a více od něho vyžadují. Otcové více podporují rozvoj samostatnosti, schopnost přijmout riziko. Poskytují dětem takové zkušenosti, které budou užitečné pro jejich budoucí vztahy s vrstevníky. I v tomto se ke svým dětem chovají selektivněji a tím podporují rozvoj jejich genderové identity. Vztah s otcem se na počátku batolecího věku projevuje vzájemným emočním připoutáním a potřebou kontaktu. (Vágnerová, 2012)

Otec dokáže být také vhodnou protiváhou k přemíře ochranných tendencí matky a dokáže dítě povzbudit k větší nezávislosti. (Bakalář, 2002) Stejně tak hovoří (Vágnerová, 2012; Zoja, 2005; Bakalář, 2002) Otec usnadňuje odpoutání z tělesné vazby na matku. (Vágnerová, 2012) Otec také představuje závaznou cestu, po které rodina vchází do společnosti. (Zoja, 2005) „*Přítomnost otce podněcuje odklon, oddělení a odpoutání se od matky.*“ (Mertens In Bakalář, 2002, s. 132) Ballnik (2012) dokonce přirovnává otce k „bráně světa“.

V předškolním období tedy otec zaujímá roli vedlejšího, doplňkového rodiče, který přenechává převážnou část výchovy na matce. Otcové bývají pro své děti vzácnější a více s nimi sdílejí volnočasové aktivity. (Vágnerová, 2012) Nejlepší je, když je otec dostatečně zapojen jako vychovatel, a přitom se jeho výchovná funkce odlišuje od výchovné funkce matky. (Ballnik, 2012) Tam, kde dochází k rozdílnému výchovnému vlivu matky i otce, děti lépe prospívají v těchto oblastech:

- V mateřských školách se děti lépe integrují do skupin
- Jsou podstatně rozvinutější, pokud jde o sociální chování, více si hrají společně

- Jsou podstatně otevřenější v kontaktu s druhými
- Lépe urovnávají konflikty slovem a ne násilím
- Mají větší sebedůvěru (Ballnik, 2012)

V rodině otec plní roli vyššího kázeňského garanta, průvodce vnějším světem a prostředníka při získávání nových poznatků a zkušeností. (Zoja, 2004) „*Otcovu chválu si dítě musí zasloužit. Tak mu jeho chvála většinou poskytuje dobrou orientaci.*“ (Ballnik, 2012, s. 183) Osoba otce představuje mužem vytvořený zákon a pořádek, sociální normy a povinnosti, otec je ten, kdo trestá i odměňuje. (Zoja, 2005) Otec je nepostradatelný také v tom, aby se dítě učilo rozlišovat mezi dobrem a zlem, aby se učilo, co je v tomto světě možné a co ne. „*To je vaše otcovská odpovědnost, úkol onoho dobrodružství, kterému říkáme otcovství.*“ (Ballnik, 2012, s. 180)

Matky i otcové se tedy dovedou ke svým dětem chovat stejně kompetentně, otcové tak ale mnohem méně činí. Příčinou je podle Vágnerové (2000) sociální norma, která určuje, aby se dítětem v raném věku zabývala spíše matka. S tímto názorem se také ztotožňuje Kindlon a Thomson (2011). O tomto problému se zmíním v kapitole Krize mužské role.

Podle Bakaláře (2002) se dobrý otec vyznačuje těmito vlastnostmi:

1. Je zaopatřovatelem a ochráncem, zná cenu peněz.
2. Lásku ke své manželce a k dětem projevuje činy.
3. Vyznává biblické a morální hodnoty, je tedy duchovním vůdcem, dobrým vzorem otcovské role, dobrým posluchačem, udělá si čas pro rodinu, vyvažuje priority, řeší problémy, učí, radí.
4. Je flexibilní, podílí se na dalších pracích jako partner. (Blankenhorn In Bakalář, 2002, s. 162)

Podle Burgessové (2004) může pozitivní vztah s otcem tlumit také různé negativní okolnosti, jakými je například finanční strádání nebo nepřátelská či problematická matka. Stejný názor má i Vágnerová (2012). Pokud by chování matky nebylo z hlediska dětských potřeb alespoň uspokojivé, může vztah otce a dítěte sloužit jako pojistka a kompenzovat je tak.

Čím je otec nenahraditelný pro dítě Ballnik (2012):

- Otec je pro své dítě vedle matky první a životně nejdůležitější blízkou osobou
- Reprezentuje pro dítě bezpečí a ochranu před hrozbami okolního světa
- Poskytuje dítěti vodítko pro tvorbu představ o životě a plánů do života
- Při identifikaci přijímá otce jako svůj vnitřní obraz a může se osvědčovat ve vlastním životě a vytvářet si tak zdravé sebevědomí
- Umožňuje mu rozvinout postoj kladného sebevědomí a možnost vlastní seberealizace.

Vztah s otcem se může stát, jak už jsme se zmínila zdrojem jistoty a bezpečí, může se stát i zdrojem stimulace. Otec podporuje diferenciaci, růst dítěte, vývoj jeho jednání a myšlení. (Zoja, 2005) Burgessová (2004) se také zmiňuje o pozitivním vlivu zúčastněného otce na prvorozené děti. Lépe snášejí příchod dalšího sourozence a i v pozdějším věku spolu sourozenci vycházejí lépe. Otcové jsou dle Burgessové (2004) pro své děti přínosem v těchto oblastech - jako pečovatelé, kamarádi, živitelé, ochránci, pedagogové a životní vzory. (Burgessová, 2004) „Kvalitní otcové jsou neodmyslitelnou zárukou kvalitní výchovy dětí a v dalším i vnuků, vnuček, pravnuků a pravnuček.“ (Bakalář, 2005, s. 248) S otcovstvím Zoja (2005) tak vzniká schopnost duševního projektu, rozvoje lidského potenciálu příštích generací.

5.1 Nový trend postavení otce v rodině

„Muži coby otcové se v dnešní době sami snaží být lepší. Velká většina otců považuje své vlastní otce za negativní vzor a prohlašují, že by sami chtěli být úplně jiní. Obyčejně tvrdí, že by svým dětem chtěli být mnohem blíže, a to jak emocionálně, tak fyzicky. Také děti dnes čekají od otců něco jiného.“ (Burgessová, 2004, s. 152) S tímto názorem se ztotožňuje i Ballnik (2012). Dnešní otcové postoupili o další krok, jejich vztah s dětmi je dnes láskyplnější, něžnější a starostlivější. Tento vztah se dává i veřejně najevo. Ballnik (2012) také poukazuje na výzkumy, které ukazují na srovnání dnešních otců s muži padesátých let minulého století. Potvrzuje zde fakt, že právě muži se

v trojúhelníku otec – matka - dítě proměnili nejvíce. Jde o změny především ve třech oblastech: vztah k dítěti, rozhodování v rodině a postoj k ženám.

Ve vyspělých zemích je společenské klima pozitivně nakloněno tzv. „novému otcovství“. Pod pojmem „nový otec“ je zde popisován a vnímán muž, v jehož systému hodnot je vysoce umístěno naplnění podílu na výchově svých dětí. „Nový otec“ se umí a nebojí o své děti postarat. Tito tátové dle Nováka (2013) přispívají k lepší výmluvnosti potomků. Prohlubují jejich sociální dovednosti i schopnosti demokratického řešení sporů oproti tradičnímu, autoritativnímu otci. „Nový otec“ využívá svůj vztahový potenciál vůči dítěti. „Vůdcovství“ muže se mění v partnerství. V minulosti byly „maskulinita“ a „feminita“ ve vztahu k dítěti striktně odděleny. Dnes se však vzájemně prolínají, doplňují a inspirují. *„Částečné převzetí „měkkých“ mateřských rolí mužem jeho mužství nediskvalifikuje, nezpochybňuje.“* (Novák, 2013, s. 101) Nový, moderní, aktivní otec, je však dle Nováka (2013) ve složité situaci. *„Úkolem je zůstat imponujícím otcem a přitom se inspirovat mnohými původně mateřskými dovednostmi.“* (Novák, 2013, s. 98) V podobné situaci v rodině je však i žena, pokud se i ona snaží o skloubení profesního uplatnění spojeným s péčí o děti. O zodpovědnost, by se měl tedy „nový otec“ dělit s matkou stejnou měrou. „Revoluce otců“ dle Nováka (2013) není přínosem jen pro děti a jejich matky. Mnoho přináší i samotným mužům. Včasní „revolucionáři“ mívají dle jeho názoru i spokojené manželství.

Burgessová (2004) uvádí studii, ve které se hovoří o devadesáti pěti procentech otců, kteří děti čas od času koupou, krmí a přebalují, třicet až padesát procent to dokonce dělá dost často. Jako důvod, proč si dříve badatelé mysleli, že otcové se vůči svým dětem příliš citově neprojevují a že je podstatně méně zahrnují city než matky, uvádí ostych před cizími lidmi. V soukromí totiž projevují k dětem stejnou vřelost jako matky. V další studii se zmiňuje (Burgessová, 2004) o situaci v Evropě, Austrálii a Severní Americe, kde lze zřetelně zmapovat jasný nárůst podílu otce na základní péči o malé děti - ukládání do postele, krmení a koupání. Otcové se zapojují i do mnohem širšího spektra činností. I v rodinách, v nichž zůstávají ženy v domácnosti, se otcové podílejí na péči mnohem více než v minulosti. O „novém“ otci hovoří takto: *„Pouze pozvolné změny v chování mužů v domácnosti a skutečnost, že se dnešní „nový otec“ přebalující nemluvnata objevuje jenom nárazově, jsou často odsuzovány, ale mnohem*

správnější by bylo (s ohledem na staletí, jimž dominovala patriarchální symbolika) ocenit, že má otec vůbec odvahu ukázat svoji tvář na veřejnosti.“ (Burgessová, 2004, s. 27)

Dospělí muži velice často sami sebe považují za poměrně neschopné pečovat o malé děti. Jak píše Burgessová (2004) ve skutečnosti tomu tak není. Dostanou-li šanci nezávisle pečovat o své nově narozené dítě, novopečení otcové jsou stejně obratní (či stejně nemotorní). Muži mluví na malé děti stejně jako ženy mnohem vyšším hlasem, a ačkoli nejsou považováni za tak upovídané jako ženy, na děti jsou právě tak něžní a soustředění. Stejný názor zastává i Novák (2013).

Naopak Zoja (2005, s. 215) se o tzv. „nových otcích“ zmiňuje takto: *„Objevila se doposud neznámá dvojice: otec s malým dítětem. Jde o nový stereotyp, o styl „nových otců“: Jsou mladí, krásní, polonazí, všichni mají džínsy a nahou hrud’.*“ „Noví“ otcové s obnaženou hrudí předvádějí, že se odcizili společnosti a ponořili se do vztahu k dítěti, který máme považovat za symbiotický. Otcovská role jako by přešla k primární péči o dítě. Dokonce se zdá, že otec ztratil svou funkci pojítka se společností. Otec, který vyměňuje dítěti pleny, se zdá být nenapadnutelný, imunní proti každé kritice ze strany žen. Zároveň je tak tajně zbavený nevděčné role vychovatele - kastrátora, kterou otcí přičkl Freud. (Zoja, 2005) Zoja (2005, s. 217) nového otce dokonce popisuje takto: *„Nový otec chce být něžný, výlučně pozitivní: tak slad’oučký jako ty nejnudnější postavy Madony.*“ Mnozí muži, i když o tuto roli vůbec neusilují, přispívají k jejímu rozkvětu. Muži nevědomě doufají, že se tak oslabí mužská soutěživost a oni, jako „praví muži“, budou žádanější a vzácnější. Mnohé ženy jsou za to rády, protože jim konečně v domácnosti pomáhají. (Zoja, 2005) Burgessová (2004) má jiný názor: *„Dnes se běžně uznává, že otcové se mohou chovat jako matky, a přesto si uchovat svou mužskou identitu, intimní péče o malé děti by dokonce měla stát v centru pozornosti mužských nároků na otcovství.*“ (Burgessová, 2004, s. 29)

Obraz otcovství byl však podle Zoji (2005) sundán ze zdi a zbaven rámu. Nemá už význam. Muž sice dítě fyzicky zplodí, ale psychicky je už nepokřtí otcovskou vodou. Společnost se rozhodla sundat Hektorovi brnění, aby neděsil své syny. *„Dítě už nebude mít strach. Ale bude mít ještě otce?“* (Zoja, 2005, s. 218) Otcí ve vztahu k dítěti zbývají už jen přátelské vztahy. Převrátí-li se však vztahy tímto způsobem, je pak otec tím, kdo

se snaží získat uznání svého dítěte, požehnání a iniciaci. Otec tak ztratil autoritu i důstojnost. Je jen pouhým mužem.

V kapitole současná rodina jsem hovořila o časté nevěře mužů. (Helus, 2007; Kraus, 2008) S tímto názorem souhlasí i Zoja (2005). „*Pohled tohoto archaického muže teď zabloudil k cizí ženě.*“ (Zoja, 2005, s. 210) Společnost postrádá obraz otce, a tak se v muži probudil samec usilující o oplodnění. (Zoja, 2005) Moderní muž, který chce své otcovství přijmout, má na jedné straně pořád ještě pudy, na druhé straně kulturu, z níž otcovské rituály vymizely. Tento muž se pak zajímá o jiné ženy. Není to proto, že mu to dovolují kulturní normy, ale proto, že se vzdal své otcovské pozice. (Zoja, 2005)

6 Krize mužské a otcovské role

I když pozorujeme, že se otec opravdu více zapojuje do výchovy a péče o dítě, na druhé straně se v posledních desetiletích hovoří o krizi mužské role, o pocitech dnešních mužů, jejichž příčinou jsou změny ve struktuře domácnosti a v pozici mužů v ní. Vědomí, že matky zvládají obě náročné role, tedy chod domácnosti, péči o děti a své zaměstnání, jim dodává sebevědomí. Tyto faktory pak vedou k větší dominanci žen uvnitř rodiny. (Janošová, 2008) Burgessová (2004, s. 171) uvádí výpověď otce z knihy *Managers as Fathers*: „*Cítím se jako cizinec, který se snaží poznat vlastní rodinu. Když děti vyrůstaly, byl jsem často pryč, a pokud jsem přece jen byl doma, měl jsem plnou hlavu pracovních problémů. Před deseti lety jsem ženě a dětem řekl, aby vydržely, než si vybuduju nějakou pozici, a pak že s nimi budu moct trávit víc času. Teď, když už s nimi chci být častěji, zjišťuji, že jim je lépe beze mě.*“

Zoja ve své knize *Soumrak otců* o tomto jevu mluví jako o: „*Vymizení tradiční hlavy rodiny, které vypadá skoro jako genocida otců.*“ (Zoja, 2005, s. 191) Rodinu, v níž rodič může být přítomen, ale nehraje v ní rozhodující roli, nazývá Zoja jako matrifokální. (Zoja, 2005)

Počátek odcizení otců leží hluboko v minulosti: v jejich výchově, která je naučila potlačovat soucit s těmi slabšími, v kulturním nadhodnocování mateřství a podhodnocování otcovství. V běžném světě pracovních dnů, který otec odsunul až na druhé místo za matku. (Burgessová, 2004) „*Model nepřítomného otce se šíří z Ameriky*

do Evropy a dál do třetího světa, proniká z metropolí až na venkov, od horních sociálních tříd směrem dolů.“ (Zoja, 2005, s. 203)

Naše současná společnost vyvíjí na muže nevídaný tlak. Důraz na výkon muže u nás začal růst v posledních patnácti letech. Subjektivní laťku osobní úspěšnosti a dostatečného finančního ohodnocení pomohly zvýšit média, filmy a telenovely. Poměrně vysoké procento z nich pojednává o životě jedinců či rodin nacházejících se nad statistickým průměrem pomyslného žebříčku profesní i ekonomické úspěšnosti a ukazuje tedy život spíše menšiny obyvatelstva „zemí blahobytu.“ S jejich četností se zvýšila také naše finanční a společenská aspirace. To se projevilo mimo jiné také vzestupem počtu hodin strávených v zaměstnání a vzestupem vedlejších pracovních úvazků. (Janošová, 2008) *„Dostát společenským (a posléze i vlastním) nárokům na roli muže, která je patrně víc než v případě žen spojena s úspěchem v konkurenčním a společenském boji, může být někdy záležitostí zdraví a smrti.*“ (Janošová, 2008, s. 21) S tímto názorem souhlasí i Zoja (2005). Identita otce dnes závisí stále více na jeho pracovním úspěchu. Etika živitele se váže spíše k cyklům trhu, a ne k morálním hodnotám. *„Dnes vítězí konzum a okamžik, plán a čas prohrál.*“ (Zoja, 2005, s. 257)

Jak na nepřítomnost otce v rodině reagují děti? Děti otce většinou obdivují, ale často nemají příliš jasnou představu o jeho denních aktivitách. (Janošová, 2008) Tím, že je otec většinu dne v zaměstnání, nezbyvá mu ani čas na domácí kutilství, které dnes už skoro vymizelo. Tyto aktivity většinou dovolovaly, aby se na nich společně s otci podílely i děti. Doma dnes muž především odpočívá a stává se tak trochu hostem ve vlastním domě. (Janošová, 2008) *„Otec se stal raritou, luxusem.*“ (Zoja, 2005, s. 191) *„Otec má pro své děti čím dál více peněz, ale čím dál méně času. Penězi platí život svých dětí, ale v jejich životech je platný málo.*“ (Zoja, 2005, s. 191) Už není učitelem, ale lovcem výdělků. Takový otec věnuje dětem minimum času, ale v podstatě se za to necítí provinile. Pocity viny má naopak tehdy, když propásne šanci zbohatnout. (Zoja, 2005)

V úplných rodinách není naprostá většina otců doma dost času ani na to, aby svým dětem ze sebe předala, to, co by mohla. Když se pak vrací domů k dětem, které milují, cítí, že s nimi mají nepochopitelně málo společného. (Burgessová, 2004) Děti nevnímají otcovskou pracovní zaneprázdněnost jako něco pozitivního. Některé z nich si nechají namluvit, že je otec v práci proto, že je miluje a vydělává peníze pro

spokojenost rodiny. Ale jiné to považují za odmítnutí. Situaci si vysvětlí tak, že o ně nemá žádný vážný zájem. (Burgessová, 2004) Dítě už ani otcův návrat domů emočně neprožívá. (Zoja, 2005) Jde o ztrátu otce v moderní době. Svě tradiční psychologické funkce tak naplňuje stále méně. Jeho materiální povinnosti přejímá matka, někdy dokonce instituce. Otcovský obraz se tak rozkládá. (Zoja, 2005)

Podle Zoji (2005) probíhá rozklad otcovství na dvou rovinách. Na materiální úrovni jde o fyzickou nepřítomnost otců v rodinách. Na symbolické rovině se jedná o rituální roli, které se otcové zbavili. Materiální úlohu mohou převzít matky, tu symbolickou však nikoli. *„Přechody mezi životními etapami se v naší dnešní společnosti už skoro vůbec nepotvrzují rituálně. Otcové ani děti se bez přechodového rituálu nemohou vymanit ze svých dosavadních rolí. Nemohou dospět k přátelskému, rovnoprávnému vztahu, který by si mohli užívat po zbytek života.“* (Ballnik, 2012, s. 202) S tímto názorem se ztotožňuje i (Zoja, 2005) *„Otec nezná už posvátná slova požehnání a nedokáže je v pravou chvíli pronést k té správné osobě.“* (Zoja, 2005, s. 229) Nedokáže uznat synovu dospělost a tak jím nevědomě pohrdá. (Zoja, 2005)

Příčiny ztráty dnešních otců podle Zoji (2005) jsou: Otec si dnes sám neurčuje časový rozvrh, pracovní dobu má nepravidelnou, prodlužuje se a zabírá mu i volný čas. Komunikace s dětmi se problematizuje i v kulturním smyslu, jelikož v těchto sociálních vrstvách probíhají proměny nejrychleji. *„Otec už nemůže děti naučit povolání, neboť profese se v průběhu jedné generace zásadně mění.“* *„Nemůže dětem už ani zprostředkovat hodnoty, protože ty se relativizují.“* (Zoja, 2005, s. 202, 203) Hlavní úlohou otce už není zprostředkování hodnot, ale vydělávání na živobytí.

Fenomén nepřítomného a nedůstojného otce dle Zoji (2005) vznikl při zbídačení proletariátu během průmyslové revoluce. Druhá radikální změna proběhla na Západě během dvou světových válek ve 20. Století. Mír se vrátil, otcové však nikoli. *„Ztráta otců vyvolává zmatek a výčitky, protože zodpovědnosti, jak vyplývá z definice, se nelze zbavit. Strach a výtky vytvářejí začarovaný kruh: otcové nacházejí ještě více důvodů k obavám z otcovství a k útěku před ním.“* (Zoja, 2005, s. 204) *„To, o čem výzkumy vypovídají, (se jeví) především jako proces obtížné adaptace muže...na změnu od tradiční komplementarity k moderní univerzalitě mužské a ženské sociální role.“* (Možný In Janošová, 2008, s. 20)

6.1 Krize otce s ohledem na výchovu dětí

Ztrátou muže dochází v rodinách k tomu, že se dítěti ztrácí základní příležitost k rozvíjení a kultivaci tohoto potenciálu daného jeho pohlavím. Neplatí to jen pro chlapce, ale i pro dívky, které potřebují mužské vzory ve svém nejbližším životním prostředí, aby v interakci s nimi kultivovaly a osvědčovaly svou ženskost. (Matějček, 1994) Následkem této situace se model otec v očích dětí podobá mapě, která znázorňuje základní obrys, ale chybí jí většina detailů. Také podle Chodorowové (1978) In Janošová (2008) jsou chlapci v západní společnosti ochuzeni o skutečný vztah s otcem a jsou nuceni vytvořit pouze symbolickou vazbu na základě společenského rodu. Místo vztahu, tj. „být otcem“, musí chlapec přijmout pouze identifikaci s ním, tedy „být jako on“. Dívka buduje svou identitu ve vztahu k osobě rodově (genderově) stejně jako ona, vztah k matce je základním aspektem vztahu k svému rodu. Chlapec buduje svou identitu ve vztahu k osobě rodově odlišné, musí se spokojit s negativní identifikací s matkou-„nejsem jako ona“. (Gjuričová In Janošová, 2008, s. 21)

Děti jsou tedy mnohem více přítomny při matčiných každodenních činnostech spojených s péčí o domácnost. Dívky se učí v interakci s matkou spontánně (nápodobou a situačními instrukcemi) jednotlivým dovednostem a přijímají tak přirozenou cestou některé složky své rodové role. Chlapci bohužel tuto možnost v interakci s otcem mají zřídka. To se také odráží v jejich odlišné až ostře vymezené rodové roli. Dívky i chlapci pak mají tendenci hledat radu u toho, kdo s nimi sdílí i ty méně radostné okamžiky, koho důvěrně znají a kdo je po ruce. „*Chlapci hledají jako náhradu ztracené otcovské autority staršího, silnějšího a suverénnějšího kamaráda. Adolescenti se vzájemně ovlivňují. Kopírují jiné adolescenty, které vidí v televizi. Všichni jsou si podobní, i když žijí daleko od sebe.*“ (Zoja, 2005, s. 234) „*Ztráta otce má ale celoživotní následky na dítě a ovlivní i následující generaci.*“ (Zoja, 2005, s. 247)

Zoja (2005, s. 226) poukazuje na krizi mužské role ve vztahu k synovi. „*Synové vědí, že jim otec chtěl zajistit komfort. Nevědí ale, zda jejich otec také chtěl, aby se z nich stali muži.*“ Otec jim nebyl vzorem dospělého muže. Přeje si, aby jeho syn byl jiný, lepší než on, ale neuvědomuje si, že sám sebe tím popírá a pochybuje o sobě. Otec tedy nyní postrádá pro syna prestiž a moc, která by jej činila ideálním. Synové to cítí a v otci, který již není patriarchou, spatřují jen kastující autoritu bez pozitivních vlastností

autority dobré. Mezi nimi a otcem se roztáčí bezvýchodný začarovaný kruh neúcty a pohrdání. (Zoja, 2005)

Otcovská role, jak jsem se zmiňovala je tedy tou, která se předává z jedné generace na druhou. „*Minulost je projekt paměti.*“ (Zoja, 2005, s. 204) Otcovská péče totiž není řízena instinktivně, závisí na společenských pravidlech a muž se jí musí učit. (Zoja, 2005) Když však synové nebudou mít ten správný mužský vzor, nepěstované tradici podle Zoji (2005) hrozí zapomnění. Hlavním poselství dle Burgessové (2004) je to, že je každý otec schopen dítěti poskytnout něco sám ze sebe. Zda se stane pro své dítě nepostradatelný a zda jsou muži schopni dát dětem láskyplnou, důvěrnou a pozornou péči. To jim zpětně umožní sehrát ve vývoji svých dětí klíčovou roli. Jinak hodnota otce opravdu zůstane omezena jen na jeho výplatní pásku a na zajištění rodiny. (Burgessová, 2004)

7 Spolupráce MŠ s rodinou předškolního dítěte

K předškolnímu věku neodmyslitelně patří také návštěva mateřské školy. O tom, jaké možnosti spolupráce s rodinou nabízí mateřské školy, budu hovořit v této kapitole. Rodiče, jak otec, tak matka, jsou významnými sociálními partnery učitelky mateřské školy. Současný pohled na spolupráci k rodině - přistupuje MŠ stejným způsobem, k oběma rodičům bez rozdílu. Svou spoluprací se rodiče spolupodílejí také na efektivitě práce učitelky, spoluvytvářejí klima v mateřské škole. Přiměřená komunikace a interakce s rodiči podporuje úsilí učitelky o rozvoj dětí a následně činí spokojenými rodiče i děti. O vztahu učitelky a rodičů rozhoduje i to, jak dítě prožívá a reflektuje, co se v mateřské škole děje. Učitelka tak může svými profesními dovednostmi významně ovlivnit interakci a vztahy s rodiči. Hlavními skupinami profesních dovedností učitelky jsou: sociálně profesní dovednosti, profesní dovednosti spojené s obsahem realizovaných činností, s různými oblastmi rozvoje dítěte předškolního věku, metodické profesní dovednosti, speciálněvýchovné a diagnostické profesní dovednosti. (Mertin, Gillernová, 2003) Učitelka usiluje o rozvoj dítěte z pozice společenské instituce, rodiče očekávají profesionalitu a zájem o rozvoj jejich dítěte. Úloha obou stran je nezaměnitelná, vzájemně nenahraditelná, ale společně se mohou významně doplňovat

ve prospěch rozvoje dítěte. Úspěšná učitelka bývá ta, která navrhuje, projektuje a realizuje různé formy a druhy vzájemných kontaktů s rodiči. (Mertin, Gillernová, 2003)

7.1 Legislativní vymezení

Poprvé byly u nás formulovány vztahy rodičů ke škole vládním nařízením z 10. května 1949 o zřizování, organizaci a činnosti Sdružení rodičů a přátel školy (SRPŠ). Upraveny byly školským zákonem z roku 1960. Podle něho je úkolem školy spolupracovat s rodiči, aby došlo k zajištění jednotného výchovného působení. Novelou z roku 1990, upravující školský zákon z roku 1984, byla povinnost zřizovat SRPŠ při školách zrušena. (MŠMT, 2000) Novela zákona o státní správě ve školství zákon č. 139/1995 Sb. umožňuje zřizování Rady škol, jejímiž členy mohou být jak rodiče, zástupci učitelů, obec, podnikatelské subjekty aj. Svobodová (2010, s. 69) se k radám škol vyjadřuje takto: „*Mateřské školy nemají povinnost ustavit radu školy, ale pokud podnítí iniciativu rodičů a zapojí je do řízení školy, může to být velmi prospěšné.*“ „*Ze zkušenosti vím, že tato iniciativa funguje lépe tehdy, jsou-li mezi rodiči a školou vybudovány neformální přátelské vztahy, než když se jedná o formálně vzniklou organizaci na základě litery zákona.*“ (Svobodová, 2010, s. 69, 70) V návrhu školského zákona z května 1999 je také uvedeno, že předškolní vzdělávání poskytuje rodičům dítěte výchovnou podporu a pomoc. Zde jde o začátky vzdělávání rodičů v nejrůznějších podobách. (MŠMT, 2000) Vyhláška č. 43/2006 Sb. o předškolním vzdělávání, v § 1 odst. 1 hovoří o spolupráci mezi rodinou a školou. „*Mateřská škola spolupracuje se zákonnými zástupci dětí a dalšími fyzickými osobami s cílem vyvíjet aktivity a organizovat činnosti ve prospěch rozvoje dětí a prohloubení vzdělávacího a výchovného působení mateřské školy a společnosti.*“ (2006, s. 1)

O spolupráci s rodinou, otcem i matkou bez rozdílu se hovoří v RVP PV (2004):

Spoluúčast rodičů na předškolním vzdělávání je plně vyhovující, jestliže:

- Spolupráce mezi pedagogy a rodiči funguje na základě partnerství
- Pedagogové se snaží vyhovět a porozumět jednotlivým potřebám dětí a rodin

- Rodiče mají možnost podílet se na dění v mateřské škole, účastnit se veškerých programů dle svého zájmu, pokud mají zájem, tak se spolupodílet na plánování programu, řešení vzniklých problémů
- Pedagogové pravidelně informují rodiče o prospívání jejich dítěte, domlouvají se na společném postupu při výchově i vzdělávání
- Pedagogové chrání soukromí rodiny, nezasahují do života a soukromí rodiny
- Mateřská škola podporuje rodinnou výchovu a pomáhá rodičům v péči o dítě, nabízí rodičům poradenský servis

7.2 Formy spolupráce rodiny a mateřské školy

O spolupráci s rodinou se hovořilo již před rokem 1989, realita byla dříve ale jiná. Škola sama určovala možnosti. Rodiče měli vymezené prostory, kam mohli vstoupit, schůzky s učitelkou musely být předem hlášeny. (Kotátková, 2008) V dnešní době je partnerská role rodičů ve vztahu k mateřské škole považována za přirozenou a samo zřejmou. Mění se proto postavení, kompetence i směřování mateřské školy a rodiny. V praxi jsou rozvíjeny snahy vytvářet ucelenější a oboustranně prospěšný, partnerský otevřený vztah. Cílem je rozvíjet širší a bohatší nabídku aktivit, spolupráce a spoluúčasti rodičů. K tomu také vytvářet podmínky pro neformální kontakty a zaměřit se na konkrétní potřeby dětí a rodičů dané mateřské školy i lokality. (MŠMT, 2000) Ke spolupráci dodává Kolláriková a Pupala (2001): *„Celá záležitost vzájemných vztahů se tak skutečně psychologizovala, tj. kvalita a efektivnost těchto vztahů závisí na osobnostních charakteristikách učitelů i rodičů, jejich očekáváních a představách (např. o rozdělení vzájemné odpovědnosti) a na schopnosti komunikovat a nalézt společnou řeč.“* (Kolláriková, Pupala, 2001, s. 61) *„Partnerství s rodičem přináší učitelce možnost lépe poznat dítě a jeho svět.“* (Svobodová, 2010, s. 64). Jak se zmiňuje Svobodová (2010, s. 63): *„Dnešní rodiče i dnešní děti jsou výrazně náročnější.“* Upozorňuje zde na požadavky některých rodičů na učitelku, kdy může ona sama vnímat rodiče jako potenciální ohrožení. Dodává tedy: *„Dítě, by už nemělo být pasivním objektem, který má pedagog za úkol zušlechtit a opracovat, a rodiče by neměli být pouhými konzumenty služeb, které jim mateřská škola nabízí.“* (Svobodová, 2010, s.

62). Jde o tedy o vzájemnou partnerskou spolupráci na obou stranách. V mateřských školách se dnes rodiče účastní třídních schůzek, konzultací s učitelkami, besídek. Další možností jsou i výlety nebo náročnější akce, kde může rodič dělat například doprovod. Běžná je dnes i přítomnost rodiče ve třídě při adaptačním období dítěte. (Svobodová, 2010) Jako další možnosti jsou také využívány dny otevřených dveří v mateřské škole, informační bulletiny pro rodiče, možnost přístupu rodičů do tříd, organizování víkendových a prázdninových aktivit pro celé rodiny, zapojení rodičů do vedení zájmových aktivit na půdě mateřské školy, besedy a přednášky pro rodiče, i videozáznamy školních aktivit a činnosti dětí v jednotlivých třídách, které rodiče seznamují s každodenním vzdělávacím programem v některých mateřských školách. V posledních letech dochází také k rozvoji sponzorské podpory mateřských škol, kterou rodiče zaměřují zejména na oblast materiálně technického dovybavení jednotlivých tříd školními pomůckami, hračkami a materiálem pro zájmovou činnost mateřské školy. V některých mateřských školách se objevují počátky systematického vzdělávání rodičů v oblasti předškolní výchovy. Jedná se spíše o individuální aktivity jednotlivých mateřských škol ve formě přednášek a besed s psychology a dalšími odborníky. Mateřské školy také informují o svých aktivitách v místním tisku, zpravodajích či novinách, v menších obcích se angažují také v místním veřejném životě formou různých dětských vystoupení či výstav dětských prací. (MŠMT, 2000). V některých mateřských školách dokonce vznikají kluby pro batolata, kde se dětem i rodičům věnuje zkušená učitelka. Tyto děti po té obvykle navštěvují mateřskou školu. Díky této zkušenosti naváže mateřská škola přirozeně komunikaci s rodinou, která se následně promítne do již předem nastavené partnerské roviny. (Svobodová, 2010)

I když jsou snahy o zapojení rodičů do dění v MŠ větší, Kořátková (2008) hovoří o určitém odstupu, nezájmu rodičů, který spatřují i učitelky MŠ. Stejný názor má i Svobodová (2010). Současné snahy jsou jiného charakteru, vnější rysy však ještě přetrvávají. Z výzkumu MŠMT (2000) také vyplynulo, že v komunikaci mezi rodiči a mateřskou školou převládají tradiční formy, v nichž je role rodičů spíše pasivní, přesto jsou rodiče se vzájemnou spoluprací celkově spokojenější. V každém případě je aktivita převážně na straně mateřských škol, problémem je využívání spektra nabízených aktivit mateřské školy jednotlivými rodiči. (MŠMT, 2000) Jako jeden z důvodů uvádí Kořátková (2008) nedůvěru rodičů k prostředí MŠ, která se váže na předešlé zážitky

z vlastního dětství a malou znalost školního vzdělávacího prostředí. „Z obou stran - rodiny i školy - jde stále o pozice typu „My a Oni“. Učitelky jako profesionálky by se měly snažit a rodiče na to přistoupit, aby přínosně pro dítě existovalo společné „My“. „Aby vznikla jakási komunitní blízkost rodičů a dětí mezi sebou i společně s učitelkami, ale je na tom třeba dlouhodoběji pracovat v oblasti vytváření kvalitních mezilidských vztahů.“ (Kořátková, 2008, s. 90) Jako šanci vidí nedirektivní přístup vycházející z humanistické psychologie a pedagogiky.

Mezi ně patří především:

- Akceptace, vztahy vzájemného pochopení a přijetí mezi rodiči a učitelkami, které tvoří základ pro celkovou pozitivní atmosféru.
- Empatie, jde hlavně o vcítění se do prožitku druhého, porozumění stavu, ve kterém se nachází, a přijetí takového, jaký v té chvíli je, jak učitelku k rodiči, tak ve vztahu opačném.
- Autenticita, kdy by se jak učitel, tak rodič měl chovat přirozeně, nic nepředstírat, nebrat na sebe roli experta. Být čitelný ve svých projevech, kdy mu druhý může lépe porozumět i jeho pocity sdílet.

„Teprve všechny tři uvedené základní znaky nedirektivního a na osobnost druhého člověka orientovaného přístupu uplatněné dohromady, přinášejí do vztahů přehlednost, pravdivost a citlivost k druhému, a to vzbuzuje důvěru, kvalitní vztahy a pro jednotlivce vnitřní rovnováhu.“ (Kořátková, 2008, s. 93) Při rozhovorech s rodiči dává důraz Kořátková (2008) na vzájemné aktivní naslouchání a empatický rozhovor, v němž jsou zahrnuty všechny aspekty nedirektivních přístupů.

Jako dobrou inspiraci mateřským školám uvádí různé alternativní pedagogické přístupy, které se začínají v mnohých mateřských školách realizovat a které ve svých programech staví úzkou spolupráci s rodiči na jednom z prvních míst. Jedná se například o program Začít spolu.

Ve vzdělávacím programu Začít spolu je významným rysem právě důraz na účast rodiny. Pro rodiče je umožněn běžný přístup do třídy, jsou ke spolupráci přímo povzbuzováni, tak aby se zapojili do denních aktivit, kde mohou své dítě provázet i více

poznat a spolupracovat s učiteli. Rodiče zde mohou být také smluvně zaměstnání jako asistenti učitele a celkově jsou povzbuzováni k dobrovolné práci. Pro setkání s rodinami by měl být vytvořen prostor, kde budou moci rodiče komunikovat mezi sebou i s učiteli, půjčovat si knihy, pomůcky, seznámit se s názory na vývoj dítěte i s událostmi ve škole. (Košťátková, 2008). Vzdělávací program Začít spolu se také přímo zajímá o spolupráci s otci. Zmiňuje zde i různá doporučení pro pedagogy, tak, aby se jim podařilo otce oslovit: „*Snažíme se ke spolupráci získat celou rodinu. Tatínkové se někdy z programů vyřazují, ačkoli právě jejich role je při feminizovaném školství důležitá. Přemýšlejte o tvůrčích přístupech participace tatínků, sourozenců a dalších rodinných příslušníků.*“ (Gardašová, Dujková a kol., 2003, s. 127) Při komunikaci s rodiči zmiňují hlavně diskrétnost, trpělivost, zaměření se převážně na silné stránky dítěte, neformální kontakty. (Gardašová, Dujková a kol., 2003) V tomto případě spolupráce jde o snahu zapojit opravdu všechny členy rodiny, jak matky, tak otce i ostatní členy rodiny. To, že je spolupráce s rodinou důležitá i co se týká předání zkušeností dalším generacím, zdůrazňuje Svobodová (2010): „*Zkušenosti rodičů s mateřskou školou v dětství ovlivňují jejich vztah k mateřské škole jejich dítěte. Budování pozitivně neformálního vztahu mezi rodiči a školou bývá proto často složitým a náročným procesem, bez kterého si ale proměny současné mateřské školy nelze představit.*“ (Svobodová, 2010)

Závěr teoretické části

Na základě teoretických poznatků jsem si uvědomila, jak obrovský vliv má otec na vývoj dítěte. Děti, které z různých důvodů ztrácí kontakt se svým otcem, přicházejí o základní příležitost k rozvíjení a kultivaci vlastního potenciálu. Otec je pro dítě životně důležitou osobou, reprezentuje pro své dítě bezpečí i ochranu, poskytuje dítěti představu o plánech do života, umožňuje mu postoj kladného sebevědomí i možnost vlastní seberealizace. Současná společnost vyvíjí na muže nevídaný tlak, jak ve směru finančního zabezpečení rodiny, tak jeho zapojení se do chodu domácnosti a výchovy svých dětí. Podobně jsou v tomto směru na tom i ženy, které se snaží o skloubení profesního zaměření s péčí o dítě. Odborníci se v pohledu na současného otce liší ve svých názorech. O tom, jaký názor sdílí sám otec předškolních dětí, následuje empirická část diplomové práce, kde se pokusím o deskripci postojů otců k jejich rolí v rodině. Mateřská škola i předškolní věk jsou, jak jsem se zmiňovala velmi vhodným a podnětným prostředím i co se týká tohoto hlediska. Jaké možnosti nabízí mateřská škola, zmíním v druhé empirické části diplomové práce.

„Otcové chyběli vždycky, v tom smyslu není současnost výjimkou. Nové a snad daleko horší by bylo, kdybychom je přestali hledat.“ (Zoja, 2005, s. 249) „A tak sebou zmítáme dál, lodě deroucí se proti proudu, bez přestání unášeni zpátky do minulosti.“ (F. Scott Fitzgerald, Velký Gatsby In Kindlon, Thomson, 2011, s. 119).

Empirická část

Úvod k empirické části I

Empirická část diplomové práce má dvě roviny. Jedna rovina se týká postavení role otce v současné rodině, druhá rovina se týká toho, jak učitelky mateřských škol vnímají otce, respektive jejich zapojení do spolupráce s MŠ.

Cíle výzkumu a jeho zdůvodnění

Cílem empirické části je

1. popsat postavení otců v současné rodině očima samotných mužů
2. popsat postoj učitelek MŠ ke spolupráci s otcí dětí

Dílčí cíle

1. Pochopení a zdůvodnění chování a jednání otců v současné rodině.

Formulace výzkumných otázek

1. Jakou roli dnes otec v rodině zastává?
2. Jak vnímá současný otec důležitost sebe sama v současné rodině?
3. Jak se otcí zapojují do spolupráce, komunikace s MŠ?

Metodologie výzkumného šetření

Cílem první empirické části diplomové práce je deskripce postojů vybrané skupiny respondentů, v tomto případě otců, k jejich roli v rodině. Jde mi o lepší pochopení, jak se muži staví ke svojí roli v životě rodiny, porozumění jejich života a odhalení možných souvislostí. Jako vhodný výzkumný design se jevil kvalitativní přístup, s polostrukturovaným hloubkovým rozhovorem jako metodou sběru dat o životě otců předškolních dětí a odhalení možných zákonitostí.

Výhody této metody vidím v možnosti prozkoumat jev do hloubky a přinést o něm maximální množství informací. Díky objeveným pravidelnostem pak tato metoda umožňuje nalézt skutečnosti, které budou mít oporu v získaných datech. Jako možné úskalí spatřuji svůj osobní náhled na věc, kterým bych se mohla nechat ovlivnit.

V rozhovoru s otci jsem se zaměřila na tyto oblasti:

- Trávení volného času se svými dětmi
- Komunikace s mateřskou školou
- Výchovný styl
- Vlastní postavení otce v rodině

Délka rozhovorů trvala průměrně 40 minut. Celý rozhovor byl zaznamenáván na diktafon. Rozhovory byly po té částečně přepsány.

Výzkumný vzorek a jeho charakteristika

Jednalo se o záměrně vybraný vzorek respondentů, kde každý muž žije v úplné rodině a každý je otcem předškolního dítěte. Také jsem vybírala ty respondenty, u nichž jsem při oslovení nezaznamenala nervozitu z výzkumu ani neochotu. Vybírala jsem respondenty, u kterých jsem měla pocit, že jim kladení otázek nebude nepříjemné a pravdivě se k nim vyjádří. Nejprve jsem hledala vhodné osoby v okruhu svých známých, kteří byli ochotni k rozhovorům přistoupit. Jako vhodnou metoda sběru dat jsem použila také metodu „sněhové koule“. (Miovský In Švaříček, Šed'ová, 2007) Její podstata spočívá v tom, že respondenty, které jsem získala, jsem požádala o kontakty na další lidi, které znají a kteří by mohli odpovídat kritériím výzkumu. Tito lidé mě po té odkazovali na další respondenty. Výzkumu se zúčastnilo celkem 8 respondentů. Rozmezí jejich věku bylo od 31 do 39 let. Při výběru respondentů byla zaznamenána menší neochota vypovídat. Nejméně příjemné bylo pro dotazované nahrávání na diktafon. Z deseti původně vytypovaných respondentů rozhovor odmítli dva. Ve výzkumu jsem respondenty pojmenovala jako otce A, otce B, otce C, otce D, otce E, otce F, otce G, otce H.

Tabulka charakterizující výzkumný vzorek

Respondent	Věk otce	Zaměstnání	Věk dětí v době výzkumu	Počet dětí	Pohlaví
Otec A	36	houslista	1 a 3 roky	2	dívky
Otec B	32	kuchař	8, 5, 3 roky	3	1 chlapec 2dívky
Otec C	34	finanční konzultant	5 let	1	dívka
Otec D	39	OSVČ	5 let 6 let	2	dívka chlapec
Otec E	35	OSVČ	3, 5 let	2	dívka chlapec
Otec F	35	obsluha v teplárně	3 roky	1	chlapec
Otec G	37	energetik	6, 9 let	2	dívky
Otec H	31	řezník	5, 9 let	2	chlapci

Realizace

Všechny rozhovory byly provedeny v jihočeském městě Tábor. Rozhovory byly realizovány po předběžné domluvě s respondenty a při jejich ochotě se rozhovorů zúčastnit. Po získání souhlasu od účastníků výzkumu, který byl zdokumentován na nahrávce diktafonem, byly rozhovory realizovány. Při výzkumu byly pečlivě zvažovány všechny etické aspekty výzkumu. Nebyla zveřejněna žádná data, jež by umožnila identifikovat účastníky výzkumu. Ubezpečila jsem účastníky zkoumání o zachování důvěryhodnosti, o tom, že nebudu sdělovat účastníkům výzkumu informace od jiného účastníka výzkumu. Výzkum s otci byl realizován v rodinách předškolních dětí bez přítomnosti jejich manželek i dětí.

Prostředí pro realizaci rozhovorů jsem vybírala po předběžné domluvě tak, aby všem respondentům bylo příjemné. Byla jsme si vědoma, že vhodné prostředí ovlivňuje míru důvěry a otevřenosti zkoumaných respondentů a ovlivňuje tak kvalitu získaných dat. Proto jsem zvolila spíše klidné prostředí, které dotazovaným vyhovuje. Ve třech případech šlo o prostředí městské kavárny, ve dvou případech pracoviště dotazovaných, ve třech případech domácí prostředí bez přítomnosti manželek i dětí. Při realizaci hloubkových rozhovorů jsem se snažila o navození příjemné atmosféry. Zmínila jsme se

dotazovaným o tématu diplomové práce. Když jsem vnímala, že je dotazovaným otázka nepříjemná, snažila jsme se o odlehčení situace. Při rozhovorech se mi osvědčila spíše uvolněná nálada s jistým zlehčením situace, která předešla určité nervozitě, jak ze strany výzkumníka, tak ze strany respondenta. Když se účastník nechtěl dále vyjadřovat k otázce, přešla jsem k otázce další. U šesti respondentů jsem zaznamenala menší neochotu a snahu co nejvíce rozhovor urychlit. U dvou respondentů jsme se setkala naopak s velkou snahou o pochopení tématu. Respondent otec A, dokonce po jednom týdnu po rozhovoru přišel s návrhem, že by bylo zajímavé vést podobný rozhovor i s jeho manželkou a získat tak na situaci jiný náhled. Po přeepsání rozhovorů jsem se snažila objasnit si některé nejasnosti. Znovu jsem se pokusila oslovit dotazované. Setkala jsme se však s neochotou a odmítnutím, nebo velmi stručnou odpovědí. Pouze jeden respondent otec E byl ochotný rozhovoru se ještě jednou bez problémů účastnit.

Rozhovory I:

Rozhovory byly uskutečněny na základě předem připravených otázek a poznámek. Vše jsem nahrávala na diktafon. Konverzace byla prováděna s osmi respondenty ve věku od 31 do 39 let v období od 22. 12. 2013 do 7. 1. 2014. Pokládala jsem otázky jak klíčové, tak doplňkové, podle toho, jak rozhovor plynul.

Cílem bylo zjistit a následně zhodnotit, jak se cítí a jak vidí svou roli samotní otcové v současné rodině předškolního dítěte.

- Účastní se výchovy dítěte?
- Jaké jsou ve vztahu k dítěti jejich povinnosti?
- Jakých činností se svými dětmi rádi účastní?
- Jak se podílejí na chodu domácnosti?

Základní otázky, ze kterých jsem vycházela:

Věk otce:

Zaměstnání:

Věk dítěte:

1. Jste se svou rolí otce v rodině spokojen?
2. Jste spokojen se svou mírou zapojení do péče o vaše děti?

3. Máte pocit, že jsou na vás kladeny velké nároky, co se týká vaší odpovědnosti v rodině?
4. Jaká je vaše největší překážka ve zvětšení možnosti trávit volný čas s vaším dítětem?
5. Podíli se na běžné péči o vaše dítě?
6. Dokážete se o své dítě postarat sám?
7. Zapojoval jste se o péče o vaše dítě v době, kdy bylo ještě kojencem?
8. Vodíte vaše dítě do mateřské školy, nebo je vyzvedáváte, jak často?
9. Staráte se o vaše dítě, když je nemocné?
10. Jste ochoten v případě nutnosti, zůstat se svým dítětem doma místo matky?
11. Účastníte se nějakých akcí organizovaných pro muže s dětmi? Jaký na ně máte názor?
12. Podíli se nějakou mírou na provozu domácnosti (nákupy, domácí práce) a jak velkou?
13. Kolika procenty se podíli na finančním zabezpečení rodiny?
14. Kolika procenty se podíli na rozhodování v rodině?
15. Mazlíte se rád svým dítětem? Nevadí vám vyjadřovat city k vašemu dítěti na veřejnosti?
16. Kolik času strávíte se svým dítětem v pracovním týdnu?
17. Kolik času strávíte se svým dítětem o víkendu?
18. Jaké činnosti provádíte se svým dítětem nejraději ve svém volném čase?
19. Máte pocit, že existuje nějaké období, věk dítěte, kdy vás činnosti s dítětem bavily víc?
20. Rozlišujete výchovu u chlapců a dívek?
21. Jak by se podle vás měl chovat v současnosti správný otec?
22. Zapojujete se do výchovy svých dětí? V jaké asi míře? Co považujete jako otec při výchově za nejdůležitější?
23. Chodíte rád do mateřské školy? Komunikujete se svou učitelkou? Zajímáte se o to, co dítě v MŠ zažilo? Cítíte se v MŠ jako otec dobře?
24. Účastníte se nějakých společných akcí v mateřské škole? O jaké akce jde?
25. Máte pocit, že stojí mateřská škola o spolupráci s otci? Oslovila vás někdy mateřská škola s nějakou prosbou, akcí přímo pro vás?

Rozhovory jsou přepsány v příloze č. 1.

Analýza:

Při analýze jsem postupovala podle metody „otevřeného kódování“. (Švaříček, Šed'ová, 2007) K popisům kódů jsem použila metodu „tužka, papír“. (Švaříček, Šed'ová, 2007) Po té jsem řadila kódy podle podobnosti a zařadila je do skupin, z nichž mi vyšly určité kategorie. Následně jsem se zabývala vždy jednou kategorií, u které jsme se zamýšlela nad získanými daty. Popsala jsem každou kategorii zvlášť. Novými informacemi jsem došla k závěrům, které jsme použila k odpovědím na výzkumné otázky.

Otevřené kódování:

Na základě přepsaných rozhovorů jsem se snažila v textu označit jednotky přidělením určitých jmen získaným jevům. Vytvořené pojmy jsme dále kategorizovala, seskupovala ty z nich, které příslušely ke stejnému jevu. V tomto případě šlo o způsob nakládání s daty a přemýšlení o nich.

Smíření se s odpovědností

Dostatečné zapojení

Přiměřené nároky

Výměna rolí

Spokojenost

Vhodný prostor pro trávení volného času a jak?

Pomoc manžele

Zvládání situací, je oporou manžele

Pozitiva u starších dětí

Účast v MŠ

Možnost skloubení s časovým rozvržením v zaměstnání

Vyhraněná situace, pomoc manžele

Organizované veřejné akce, nesouhlas

Domácí práce

Finanční zabezpečení

Vyjadřování citů, pozitiva
Volný čas, rodina, zábava
Rutina, volnost, únik
Činnosti s dětmi
Klasická mužská role, odpovědnost
Výchovný styl, nerozlišený, rozlišený
Vytížení rodinou, únava
Finanční zatížení
Hranice
Nesamostatnost co se týče zaopatření dětí
Zodpovědnost na manželce, každodenní zajištění
Nemoc dítěte, matka
Ženský svět
Rozhodování v rodině, rozdělení
Koníčky, volný čas
Rozpor, rodina/práce, nedostatek času
Nespokojenost-časové zaneprázdnění
Nespokojenost-zodpovědnost
Dojíždění do zaměstnání
Převaha v rozhodování v rodině
Zábava, rodina/volný čas
Koníčky dítěte, finanční zabezpečení
Výchova dětí, rozdělení na půl
Odpovědnost k výchově
Samostatnost otce
Domácí práce, převaha mužských prací
Rozdělení rolí
Nekomunikativnost
Uvědomění si odpovědnosti za děti
Samostatnost manželky-až po té pomoc, když si o to řekne
Finanční zabezpečení – rodina – čas - rozpor
Malé děti, starší děti, v podstatě stejně

Výchova - přísnost, zakročení, pomoc manžele

Stavba domu

Komunikace s MŠ odmítnutí, ženská role

Odmítání ženské práce

Potlačení citů

Volný čas, vlastní odpočinek

Otec jako vzor

Pomoc dětí kolem domu

Kategorie:

- Spokojenost
- Nespokojenost
- Opora manžele
- Volný čas
- Výchova
- Mateřská škola

Spokojenost:

Smíření se s odpovědností

Dostatečné zapojení

Přiměřené nároky

Výměna rolí

Spokojenost

Finanční zabezpečení

Rutina, volnost, únik

Nespokojenost

Možnost skloubení s časovým rozvržením v zaměstnání

Finanční zatížení

Rozpor, rodina/práce, nedostatek času

Nespokojenost - časové zaneprázdnění

Nespokojenost - zodpovědnost
Dojíždění do zaměstnání, nevýhoda
Finanční zabezpečení-rodina-čas-rozpor
Vytížení rodinou, únava

Opora manžele

Pomoc manžele
Zvládání situací, je oporou manžele
Vyhraněná situace, pomoc manžele
Domácí práce
Nesamostatnost co se týče zaopatření dětí
Zodpovědnost na manžele, každodenní zajištění
Nemoc dítěte, matka
Převaha v rozhodování v rodině
Samostatnost otce
Rozdělení rolí
Samostatnost manželky-až po té pomoc, když si o to řekne
Odmítání ženské práce
Domácí práce, převaha mužských prací
Rozhodování v rodině, rozdělení

Volný čas

Vhodný prostor pro trávení volného času a jak?
Organizované veřejné akce, nesouhlas
Volný čas, rodina, zábava
Činnosti s dětmi
Koníčky, volný čas
Zábava, rodina/volný čas
Koníčky dítěte, finanční zabezpečení
Volný čas, vlastní odpočinek
Pomoc dětí kolem domu
Stavba domu

Výchova

Pozitiva u starších dětí

Vyjadřování citů, pozitiva

Klasická mužská role, odpovědnost

Výchovný styl, nerozlišený, rozlišený

Výchova dětí, rozdělení na půl

Uvědomění si odpovědnosti za děti

Výchova- přísnost, zakročení, pomoc manželce

Potlačení citů

Hranice

Odpovědnost k výchově

Otec jako vzor

Mateřská škola

Komunikace s MŠ odmítnutí, ženská role

Nekomunikativnost

Ženský svět

Účast v MŠ

Interpretace:

Spokojenost:

Muži hovoří ve svých výpovědích o své roli otce tak, že jsou v podstatě spokojeni. Svou zodpovědnost za rodinu berou jako hotovou věc, se kterou se musí vypořádat. Přizpůsobí tak svůj život celé rodině a dění kolem ní. Jen připomínám, že jde o rodiny funkční i úplné. V rodině jako takové se cítí dostatečně zapojeni do rodinného dění a ve většině případů s tím nemají žádný problém. Když reagují negativně, je to myšleno spíše ironicky s vtipnými poznámkami. Svou roli vidí převážně jako živitele rodiny a snaží se o to, aby v dnešní společnosti obstáli. Často tedy zmiňují finanční zabezpečení na prvním místě. Velké nároky ze strany společnosti (Matoušek, 1997) si dokážou zdůvodnit a přizpůsobit se jim. „*Ne to nemám ten pocit, horší jsou na tom kluci, kteří platí třeba 12 000 měsíčně hypotéky. Jsem odpůrce všech hypoték, půjček.*“

Raději se uskromním a budu se věnovat rodině. To už je stará věc, že ti to vezme celou svobodu.“ I když cítí, že to někdy není úplně lehké, většinou se k tomuto problému staví pozitivně. *„Zatím je to dobrý, samozřejmě přemýšlím nad tím, jaký to bude, až bude Janička pracovat, a že by bylo dobrý, kdyby bylo peněz víc. Před tím jsem žil se Šárkou, ta brala asi 50 tisíc měsíčně, to by se mi hodilo.*“ Spokojeni jsou i s chodem celé domácnosti, na které mají zajisté svůj podíl. Občas tyto povinnosti vnímají jako rutinu, ze které je třeba se vymanit. Jeden otec A se dokonce zmiňuje takto: *„Kdybych byl s nima každé den, tak bych možná hledal nějaké ventil, nemyslím si, že bych jako chodil víc do hospody, ale možná bych si bral asi víc práce. Jako taková ta každodennost by mi možná vadila.*“ Zajímavá je i skutečnost, že většina dotazovaných netráví s dětmi v pracovním týdnu, respektive ve dnech svého zaměstnání v podstatě žádný společný čas. Svůj čas, rozdělují na dny, které věnují rodině, nebo naopak dny, které stráví celé v zaměstnání.

Nespokojenost

I když jsou muži smířeni s tím, že většina finančního zabezpečení je v jejich kompetencích, svůj čas musí rozdělit na rodinu a práci, a proto hledají i čas k vlastnímu odpočinku mimo rodinu. Tento fakt cítí jako velký problém, který si vlastně v jejich možnostech navzájem odporuje. Situace je v mnohém ztížena ještě dojížděním do zaměstnání, nebo úplným rozdělením práce a rodiny a to trvalým bydlením v době práce mimo rodinu. Jako výhodu spatřují v rozdělení těchto dní fakt, že otec ví přesně, které dny bude věnovat rodině, dětem a že ho pracovní vytížení nijak v době volna nezatěžuje. Jsou si vědomi toho, že tento čas mají přímo určený rodině. Svůj čas na odpočinek pak směřují ke dnům, vyhrazeným pro zaměstnání. *„Mně nevadí, když přijdu domů, jsem pak zase tři dny v práci.*“ *„Když jsem v Praze, tak mám tý práce strašně moc, a když jsem doma, tak fakt jsem s nima.*“ Výhodu spatřují také v tom, že jde o děti předškolního věku a jejich rozvrh volných dní zatím není nijak zatížen školním rozvrhem. Snáze se tak rodina programu přizpůsobí. *„Když mám volno, tak tam kolikrát ani nejdou. Jedeme třeba na hory, nebo tak. Rádi si přispíme a nemusíme vstávat, je pak větší pohoda.*“

Předškolní věk je tedy u otců považován v tomto směru jako výhoda. Jako velké plus vidí mateřskou dovolenou matky a mají obavy, jak se bude čas dělit v době, kdy

nastoupí do zaměstnání. Možnost většího příjmu ze strany manželky zhorší situaci volného času pro rodinu, jak ze strany otce, kterému se už rodina nebude moci tolik přizpůsobit, tak matky, která nastoupí do zaměstnání.

Opora manželce

V primárním období se dítě vztahuje převážně k jedné osobě, s níž tvoří dvojici. V sekundárním období přechází od dyády k triádě, ke skupině společenství. (Zoja, 2005, s. 214) *„Od narození má vztah k matce, avšak dříve nebo později se musí přeorientovat na otce nebo jinou mužskou osobu.*“ (Zoja, 2005, s. 221)

Současný otec tvoří v předškolním období dítěte převážně oporu své manželce. Jde tedy o tvoření tzv. triády, kdy záleží také na tom, jak moc je matka ochotná část své role otci přenechat.

Otec je také tím, který je schopen pomoci manželce při údržbě domova, je schopen ve většině případů rozdělit si úkoly, které závisí také na rozdělení rolí. Týká se to právě činností, které nejsou mužům příliš vlastní. *„S tím uklízením, třeba myslím, že fakt pomůžu hodně, to je věc, se kterou fakt i můžu pomoci. Topení, no to je jasný. Jediný co mi jako vadí, je vytírání, teda mop jo, to bych ještě zvládnul...“* Ve dvou případech (otec F, otec H) se zde setkáváme s důrazem na mužskou roli a odmítnutí jakékoli ženské práce. *„Ty bláho, no, co, co, v létě seču trávník, natru ploty, na zimu zajistím dřevo do krbu, stačí to? Jako nádobí bych neumyl, nevytřu, to prostě nedělám, nejsem ženská.“* Otec se potýká s jistou nesamostatností, co se týká běžné péče o dítě. Upřednostňuje spíše starší děti od 3 let věku, kdy je s nimi schopen se domluvit. *„Od tří let výš. Když začala víc vnímat a začala být i motoricky šikovnější.“* *„Když už to trošku uměj. Nemám na ty začátky nervy. Když vidím, že se snaží, tak pak mě to baví. Asi tak od 3 let, když začaly pořádně komunikovat.“* *„Čím jsou starší, tím to zvládám líp.“*

Problémy mu také dělá víc než jedno dítě, kdy si neumí čas i činnosti správně naplánovat. *„I když s těma dvěma je to teda masakr. S Ančou je to v pohodě.“* *„Klárka je ještě malá, ale s Honzou už je to dobrý, to je v pohodě. To mě baví.“* Otec se tedy převážně rád postará o jedno dítě, je schopen společných výletů, které sdílí i s jinými otci a dokáže dětem naplnit volný čas. Bere to jako úlevu pro manželku, která se v té době může například věnovat mladšímu sourozenci, nebo vykonávat jiné činnosti. Jde tedy o možnou souhru manželů v organizaci i povinnostech běžného dne s předškolním

dítětem. „*Jo, myju nádobí, hodně třeba vařím. Jinak Kačka dělá třeba něco jiného, abychom pak mohli jít třeba ven.*“

Co se týká vyhraněných situací, je to právě otec, který nastupuje jako opora manželky, při zátěžových situacích, jako je například úraz, nemoc matky. Když otec vidí slabinu, selhání matky, je to právě on, kdo zastane tuto roli. „*Tenkrát, když si zlomil ruku, tak jsem s ním jel do nemocnice. Pomáhám třeba dávat medicíny a tak. Honza u toho vždycky hrozně řve.*“ Co se týká nemoci dětí, tady vidím především nejistotu mužů o dítě se postarat sám. Přenechávají dítě převážně v péči matky, která podle nich intuitivně ví, jak s dítětem naložit a která mu zajistí pocit jistoty i bezpečí. (Vágnerová, 2012) V některých oblastech situace naznačuje fakt, že otec zůstává klidný do té doby, kdy je matka schopná vše zvládnout sama. Pokud však vidí u manželky nejistotu, nebo hledání opory, přistupuje jako pomoc v těchto nelehkých situacích. Záleží tedy převážně na manželce, kdy si o pomoc otce požádá. Na možná úskalí v tomto případě nahlíží Kindlon a Thomson, (2011) takto: „*V mnoha případech převezme matka roli odborníka ať již automaticky, nebo z vlastního rozhodnutí. Bez tohoto zapojení muži doma jednoduše sklouznou do pozice „diskvalifikovaného táty“. Utíkají potom čím dál více do práce a do postavení dobrého živitele rodiny.*“ Kde je tedy správná mez, pro samostatnost manželky, schopnost situace zvládnout sama, bez pomoci otce dítěte?

Volný čas

Muži dělí svůj volný čas většinou mezi rodinu a své záliby. Inklinují spíše ke sportovním činnostem, konstruktivním hrám, pobytu venku, který společně tráví se svými dětmi. Věnují se tak i svým koníčkům, jako je v případě dotazovaných například chytání ryb, stanování. Mezi sportovní činnosti, které rádi vykonávají se svými dětmi, patří návštěva koupališť, bazénů, jízda na kole, lyžování, bruslení. Mezi konstruktivní hry patří převážně stavebnice lego, kostky. Také stolní hry jako Člověče, nezlob se, puzzle, piškvorky.

V malém měřítku se zmiňují o pomoci dětí při činnostech, které se týkají údržby domu. V tomto případě se jedná pouze o jednoho respondenta, otce H. Tyto činnosti nahrazují spíše procházky do okolí, na dětská hřiště, do kaváren, na různé kulturní akce. Společně s dětmi se dívají také na televizi, anebo hrají hry na počítači. U dvou respondentů (otce A, otce B) jsem zaznamenala pocit nejistoty, jak s dětmi volný čas

trávit. Problémem je podle nich i vhodné prostředí, kterých je převážně ve městech nedostatek „*Ten prostor není dělaný pro rodiny s dětma.*“ Setkáváme se tedy s omezením vhodného, bezpečného prostředí pro děti a s tím i spojenou nejistotou, jak čas s dětmi vyplnit a jakými činnostmi. Tak jako ženy tráví volný čas s dětmi ve společnosti jiných maminek, objevuje se i chuť otců tímto způsobem čas trávit s jinými tatínky. V žádném případě však nestojí o organizované akce určené přímo otcům. Veřejné akce považují za něco naprosto nelákavého a ani o podobných akcích nevědí. „*Tak to se neúčastním. To se mi moc nezdá. S Martinem, kamarádem jedeme třeba s dětma na hory a tak.*“ Organizovaně za to tráví čas předškolní děti, které docházejí do velkého množství kroužků. Ty se však stávají náročné pro otce samotné a to z finančních důvodů.

Výchova

Současný otec předškolního dítěte v rodině aktivně nastupuje tehdy, když o to buď matka požádá, anebo tehdy, když otec vidí, že už hranice, které mají v rodině nastaveny, jsou překročeny. Tím, že je často mimo domov, snaží se, aby alespoň v jeho přítomnosti byl nastaven zpětně řád. Mezi otci se však objevují i tací, například (otec B), kteří veškerou výchovu přenechávají na manželce. „*Na výchovu? Já nevím, to spíš Žanda, nechávám to asi spíš na ní.*“ Do výchovy se zapojují více u starších dětí od tří let, kdy cítí větší pochopení ze strany dětí. Uvědomují si, že mají za své děti zodpovědnost a cítí, že by se měli na výchově podílet stejnou měrou jako jejich manželka. Jako důvod, proč to tak není, uvádějí svou častou nepřítomnosti doma kvůli zaměstnání. Chápu však, že čas, který mohou věnovat svým dětem je omezený: „*Děti ti protejkaj mezi prstama, ani si je člověk neužije.*“ Co se týká otázky citů a jejich projevení ke svým dětem, připadá jim normální své dítě pochovat, pomazlit. Na veřejnosti se chovají ke svým dětem přirozeně s menším ostychem. „*Ne to mi nevadí, vůbec... Možná, když jsme někde na veřejnosti, tak mi to připadá trochu nepatřičný.....*“ „*Tak samozřejmě. Tak jako nepřeháním to, že bych třeba dělal ňu, ňu, ňu, ale pusu jim klidně dám.*“ Cítí svou povinnost předat dětem do jejich života základ z rodiny a být jim tátou, který je jejich vzorem. O svém výchovném stylu hovoří jako o uznávání autority, nastavení hranic a řádu. „*Já jsem přísněj, když zloběj, tak jo. Já jsem mírumilovnej, ale když přepálej, tak jo.*“

O rozdílech ve svém přístupu k výchově hovoří například takto: „*Náš styl se liší v tom, že já držím stejně striktně linii. Ženská víc povoluje, manévruje. Já se vlastně držím pořád na tom stejném. Když je s ní Petra, tak si Bára pořád něco vynucuje a já se do toho dostanu, aby holka věděla, kam jít. Jestli doprava, nebo doleva.*“ O rozdílech ve výchově chlapců a dívek hovoří takto: „*To je jasný, holka to je rozmazlínek. Ten kluk to vždycky víc odnese, hlavně je starší, tak to musí nějak zvládnout.*“ Ve většině případů však nemají názor buď z důvodu nedostatku vlastní zkušenosti, anebo na tento rozdíl nedávají důraz. „*Tak asi tolik ne, já nevím.*“

Mateřská škola

Toto prostředí jim příliš nevádí, ale ani je ničím zvláštním neoslovuje. S učitelkou mateřské školy hovoří jen v nejnútnejších situacích a převážně nechávají hovořit samotnou učitelku. Komunikaci tedy nechávají většinou na své manželce. Prostředí mateřské školy jim občas připadá jako „ženský svět“, kde se však necítí nepříjemně. „*No, v podstatě, když člověk kolem sebe vidí samý ženský, tak si tam připadá v podstatě exoticky.*“ Na společné akce, které jsou organizovány mateřskou školou, chodí rádi, nevnímají to však jako nutnost, které by se museli vždy stoprocentně zúčastnit. O spolupráci s mateřskou školou nehovoří a ani jednoho z dotazovaných nikdo v podobné záležitosti neoslovil. Celkově jsou však s předškolním vzděláváním svých dětí spokojeni. Jako hlavní důvod, proč většinou do mateřské školy dochází manželka, udávají časové zaneprázdnění: „*No, tak hlavně pracovní doba, to prostě dává Hanka a taky já na to tolik nejsem, nějak tam mluvit s učitelkami. Já ani nevím, co měly děti za tu značku, ten obrázek, víte, co myslím...*“

Závěr/diskuse:

Cíl: Pochopení a zdůvodnění chování a jednání otců v současné rodině.

Výzkumné otázky:

- 1. Jakou roli dnes otec v rodině zastává?**
- 2. Je si otec své důležitosti v rodině vědom?**
- 3. Jak se otcové zapojují do spolupráce, komunikace s MŠ?**

1 Jakou roli dnes otec v rodině zastává?

Z výzkumu vyplývá, že svou roli vidí současný otec převážně jako **živitele** rodiny a snaží se také o to, aby v dnešní společnosti obstál a těmto nárokům ze strany společnosti se dokázal přizpůsobit. I když cítí, že to někdy není úplně lehké, většinou se k tomuto problému staví pozitivně. O tomto problému hovoří také Zoja (2005); Janošová (2008); Matoušek (1997).

Svou další roli otce spatřují muži převážně v opoře pro manželku. Domnívám se, že svou roli zastávají převážně při vyhraněných situacích jako je úraz, nemoc dětí nebo manželky. Když spatřují slabinu, selhání matky, je to právě on, kdo zastává tuto roli. Stejný názor má i Vágnerová (2012); Bakalář (2002). Současný otec předškolního dítěte podle výzkumu v rodině aktivně nastupuje tehdy, když o to buď matka požádá, anebo tehdy, když otec vidí, že už hranice, které mají v rodině nastaveny, jsou překročeny. Tím, že je často mimo domov, snaží se, aby alespoň v jeho přítomnosti nastavil zpětně řád. Mezi otci se objevují ale i tací, kteří veškerou výchovu přenechávají na manželce. O tomto problému hovoří Kindlon, Thomson (2011); Zoja (2005); Burgessová (2004). V tomto období dětství jde o tvoření triády. (Zoja, 2005; Vágnerová, 2012; Ballnik; 2012), kdy záleží na tom, jak moc je matka ochotná část své role přenechat otci.

Otec je také tím, který je schopen pomoci manželce při údržbě domova. Ve většině případů je schopen se přizpůsobit rozdělení úkolů, které souvisejí také s rozdělením rolí. Jde tedy o možnou souhru manželů a dosažení určité harmonie. Současný otec je tedy ochotný přizpůsobit se a vykonávat v menší míře i ty domácí práce, které mu nejsou v jeho roli vlastní. Pouze otec H by nesl vykonávat ženské práce. Svou roli zastává také coby **organizátor volných chvil** s rodinou nebo dítětem samotným. Cítí svou povinnost předat dětem do života základ z rodiny a být tátou, který je jejich **vzorem**. Co se týká výchovy dětí, o svém výchovném stylu hovoří jako o uznání autority, nastavení hranic a řádu. S touto rolí se ztotožňuje i Vágnerová (2012).

Pořadí:

1. Živitel
2. Opora a pomoc manželce
3. Organizátor volných chvil a rekreace
4. Vzor

2 *Jak vnímá současný otec důležitost sebe sama v rodině?*

Ve výzkumu se ukázalo, že svou zodpovědnost za rodinu bere otec jako hotovou věc, se kterou se musí vypořádat. Přizpůsobí tak svůj život celé rodině a dění kolem ní. V rodinách jako takových se cítí dostatečně zapojen do rodinného dění a ve většině případů s tím nemá problém. Spokojeni jsou i s chodem celé domácnosti, na které mají svůj podíl. Občas tyto povinnosti vnímají jako rutinu, ze které je třeba se vymanit. I když jsou muži smířeni s tím, že většina finančního zabezpečení je v jejich kompetencích, svůj čas musí rozdělit na rodinu a práci a hledají i čas k odpočinku mimo rodinu. Tento fakt cítí jako velký problém, který si vlastně v jejich možnostech vzájemně odporuje. Důležitost sebe sama vnímají jako úlevu pro manželku, která se v době jeho pomoci může věnovat například mladšímu sourozenci, nebo vykonávání jiných činností. Svě opodstatnění v rodině vidí při zátěžových situacích, vyhraněných, když otec vnímá, že bez jeho přítomnosti by si manželka poradila těžko nebo jen s velkými problémy. Udržují v rodině řád a hranice, kam až děti můžou zajít.

Svou důležitost spatřují i v jiných možnostech trávení volného času - při činnostech a aktivitách, které jsou vlastní převážně mužům a v kterých se liší od matky. Inklinují spíše ke sportovním činnostem, konstruktivním hrám. (Koukolík, 2008; Vágnerová, 2012) Mezi sportovní činnosti patří návštěva koupališť, bazénů, stanování, jízda na kole, bruslení, lyžování. Mezi konstruktivní hry lego, kostky, rovněž stolní hry jako Člověče, nezlob se, puzzle, piškvorky. V malé míře činnosti, které se týkají údržby domova, kdy je dítě přítomno otcovu zapojení. Mezi oblíbené činnosti jmenují společné sledování televize, návštěvy kaváren, kulturních akcí, restaurací, sportovních hřišť.

Uvědomují si, že mají za své děti zodpovědnost a cítí, že by se měli na výchově svých dětí podílet stejnou měrou jako matky. Jako důvod proč to tak není, uvádějí svou častou nepřítomnost doma kvůli zaměstnání. Chápou však, že čas, který mohou věnovat dětem a kdy o to budou ještě děti stát je omezený. Cítí svou povinnost předat dětem do života základ z rodiny a být jim tátou, který je jejich vzorem.

3 *Jak se otci zapojují do spolupráce, komunikace s MŠ?*

Co se týká spolupráce a komunikace s MŠ, jde převážně ze strany otce o skloubení s možnostmi, kdy do mateřské školy může přijít. Do mateřské školy pro své děti docházejí ve dnech svého pracovního volna, nebo kdy jim to čas dovolí. Berou to i

jako pomoc manželce, když jí to nějaká situace nedovolí. Prostředí mateřské školy je nijak zvlášť neoslovuje, ale ani jim nevadí. Komunikaci přenechávají většinou na manželce a s učitelkou vyřídí jen to nejnnutnější. Rozhovor většinou ale vede učitelka. Na společné akce do mateřských škol chodí rádi, nevadí jim však, když se některých neúčastní. Důvodem jejich nepřítomnosti je pracovní zaneprázdnění. Ke spolupráci s mateřskou školou nezauímají negativní postoj, nemají však pocit, že by je někdo oslovil a o spolupráci požádal. Ve výzkumu se tedy potvrdil fakt, že i když učitelky mateřské školy stojí o spolupráci s otci, jejich výzvu rodiče, v tomto případě otcové, nevnímají. Se stejným výsledkem ohledně spolupráce s rodiči dopadl výzkum zadaný MŠMT (2000).

Cíl: Pochopení a zdůvodnění chování a jednání otců v současné rodině.

Jako hlavní zdůvodnění otcovy časté nepřítomnosti (Matoušek, 1997) v současných rodinách spatřuji vzhledem k výsledkům výzkumu to, že svou roli živitele rodiny považují muži za svůj největší úkol, svou největší, nejdůležitější roli v současné rodině. V dalších činnostech v domácnosti nevidí spokojenost z vykonané práce, která jim nepřináší uspokojení. Tyto činnosti vykonávají jen z důvodů pomoci manželce a snahy jí tak být oporou. Na druhou stranu ale vnímají, že tyto činnosti až na jisté výjimky je schopna žena vykonávat sama. Přes častou nepřítomnost se i tak snaží alespoň ve vyhraněných situacích zabezpečit v rodinách řád a pořádek. Otázkou je, jak na situaci nahlíží samy děti a jak na ni budou nahlížet do budoucna, co bude jejich největším úkolem, až budou ony samy rodiči. Výzkum také ukázal na možná úskalí trávení volného času s dětmi, kdy otec již nevykonává ve svém volném čase práci kolem domu a svůj volný čas musí nějakým způsobem s dětmi organizovat. Výsledkem pak může být přílišná organizace dne, volného času samotných dětí. Ve všech případech šlo o rodiny, které žijí ve městském prostředí, zajímavý by byl v tomto případě výzkum rodin z vesnického prostředí a jejich následné srovnání.

Úvod k empirické části II

Cíl výzkumu a jeho zdůvodnění:

Cílem bude rozkrýt a pochopit možnou spolupráci s otci, co se týká mateřské školy, uvědomit si jakými změnami prochází současná rodina s důrazem na roli otce v ní.

Dílčí cíle:

Zmapování a popis zapojení otců do péče o dítě v kontextech mateřské školy (kolik otců vodí dítě do MŠ, či ho z ní vyzvedává, kolik otců se pravidelně účastní akcí MŠ) a jaké jsou, respektive mohou být možnosti, či konkrétní kroky MŠ ve snaze zapojit otce do péče o dítě v kontextu MŠ.

Formulace výzkumných otázek

1. Jakými změnami podle učitelek mateřské školy prochází současná role otce v rodině?
2. Jak učitelky vnímají chybějící mužský vzor v mateřských školách?
3. Jak mateřská škola spolupracuje s otci?

Metodologické výzkumné šetření

Při zpracování druhé empirické části diplomové práce bylo využito kvalitativní metodologie. V empirické části diplomové práce bylo provedeno kvalitativní výzkumné šetření. Nejprve jsme se zabývala hledáním vhodných respondentů. Při výběru mi záleželo na tom, aby se v něm objevily jak začínající učitelky mateřských škol, tak zkušené učitelky s dlouholetou pedagogickou praxí. Všechny oslovené učitelky předškolního vzdělávání ochotně přistoupily k rozhovorům. Použila jsem hloubkové rozhovory s cílem získat, popsat a prozkoumat komplexní obraz jevů založených na získaných datech.

V rozhovoru jsem se zaměřila na tyto oblasti:

- Změny role otce v současné rodině předškolního dítěte
- Zapojení otců do spolupráce s mateřskou školou

- Chybějící mužský vzor v předškolním vzdělávání

Výzkumný vzorek a jeho charakteristika

Výzkum byl realizován v mateřské škole. Osloveni byli čtyři respondenti. Ve všech případech šlo o ženy. Jednalo se o jednu začínající učitelku s pedagogickou praxí 1 rok. U 3 respondentů šlo o ženy s dlouholetou pedagogickou praxí v rozmezí 33-36 let. Výběr byl zrealizován tak, aby šlo o ženy různého profesního zaměření. Jednalo se o dvě učitelky, zástupkyni ředitelky a ředitelku mateřské školy. Výběr respondentů byl proveden po předběžné domluvě s nimi a při jejich ochotě se rozhovorů zúčastnit, po získání souhlasu od účastníků výzkumu, který byl zdokumentován na nahrávce diktafonu. Po realizaci hloubkového rozhovoru jsem získaná data částečně přepsala.

Při výzkumu jsem zvažovala všechny etické aspekty výzkumu. Nebyla zveřejněna žádná data, jež by umožnila identifikovat účastníky výzkumu. Ubezpečila jsem účastníky zkoumání o zachování důvěryhodnosti i o nesdělování informací od jiného účastníka výzkumu.

Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumu se účastnili 4 respondenti. Všechny dotazované byly ženy. Rozmezí věku respondentů bylo 31 let až 56 let. Ve všech případech šlo o pedagogické pracovnice v předškolním vzdělávání. Ve výzkumu jsem respondenty pojmenovala jako učitelku A, učitelku B, učitelku C, učitelku D.

Tabulka výzkumného vzorku

Respondent	Pohlaví	Pozice	Pedagogická praxe	Věk
Učitelka A	žena	učitelka	1 rok	31
Učitelka B	žena	učitelka	32	53
Učitelka C	žena	zástupkyně ředitelky	36	56
Učitelka D	žena	ředitelka	32	54

Realizace:

Jako vhodné prostředí k rozhovorům bylo zvoleno klidné místo v pedagogické sborovně mateřské školy. Místo, kde se všechny dotazované cítí uvolněně i bezpečně. Jako dotazovatel jsem v tomto případě působila v roli „domorodce“. (Švaříček, Šed'ová, 2007) V prostředí mateřské školy, kde jsem oslovila respondenty, sama vykonávám své zaměstnání. Délka mé pedagogické praxe je 10 let. Jako výhodu své role jsem spatřovala možnost výběru respondentů, o kterých jsem z předešlých zkušeností věděla, že k otázkám budou přistupovat zodpovědně, ochotně a budou pravdivě odpovídat. Při realizaci rozhovorů jsem se snažila o dostatečný odstup a možnost vidět věci jinak než jako samozřejmé, plynoucí z pro mě známého prostředí.

Dotazované učitelky projevily velký zájem o tuto problematiku. Nad otázkami se podrobně zamýšlely a odpovídaly s velkou ochotou i snahou o jejich zdůvodnění. Při kladení otázek jsem volila klidnější tempo, tak, aby otázkám vždy dostatečně porozuměly. Pokládala jsem otázky jak klíčové, tak doplňkové, podle toho, jak rozhovor plynul. V některých případech došlo k odklonění od tématu, zde jsem se k otázkám musela opět vracet. I po ukončení rozhovorů se dotazované tématem nadále zabíraly a přemýšlely nad možnými důsledky fungování role otce v současné rodině.

Otázky k rozhovorům II

Klíčové otázky a doplňující otázky

1. Máte pocit, že jsou v dnešní době na otce předškolních dětí kladeny velké nároky, požadavky ze strany rodiny, společnosti?
2. Muži tráví se svými dětmi, rodinami většinou málo času, co si myslíte, že je toho příčinou?
3. Je možné odhadnout, kolik tatínků vodí, své děti do mateřské školy nebo je vyzvedává? Jak asi často? Jedná se o stále stejné tatínky?
4. Účastní se tatínkové organizovaných akcí ve vaší mateřské škole? Pořádá vaše mateřská škola nějaké akce přímo zaměřené pro otce s dětmi?
5. Máte pocit, že v mateřské škole chybí nějaký mužský vzor? Jak tuto situaci dětem vynahrazujete? Má vaše mateřská škola přímo v programu nějakou spolupráci s otci? Je snahou zapojit je do dění MŠ?

6. Jak se tatínkové chovají na veřejnosti ke svým dětem? Chovají se jinak, než jejich matky?
7. Myslíte si, že je důležité, aby rodiče rozlišovali výchovu chlapců a dívek?
8. Přizpůsobuje vaše mateřská škola TVP podle počtu chlapců a dívek na třídě?
9. Jak by se podle vás měl chovat správný otec předškolního dítěte?
10. Máte pocit, že by bylo pro MŠ přínosem, kdyby se otec zapojoval více do chodu MŠ? Jakým způsobem by to pro vaši školu bylo nejvhodnější?

Rozhovory II jsou přepsány v příloze č. 2

Analýza dat:

Při analýze jsem postupovala podle metody „otevřeného kódování“. (Švaříček, Šedřová, 2007). K popisům kódů jsem použila metodu „tužka, papír“. (Švaříček, Šedřová, 2007) Po té jsem řadila kódy podle podobnosti a zařazovala je do skupin, z nichž mi vyšly určité kategorie. Následně jsme se zabývala vždy jednou kategorií, u které jsme se zamýšlela nad získanými daty. Popsala jsem každou kategorii zvlášť. Novými informacemi jsem došla k závěrům, které jsem použila k odpovědím na kladené výzkumné otázky.

Otevřené kódování:

Na základě přepsaných rozhovorů jsem se snažila v textu označit jednotky přidělením určitých jmen získaným jevům. Vytvořené pojmy jsme dále kategorizovala, seskupovala ty z nich, které příslušely ke stejnému jevu. V tomto případě šlo o způsob nakládání s daty a přemýšlení o nich.

Nesouhlas

Životní šance

Pravidelnost

Pomoc manželce

Organizované akce

Navázaný kontakt

Spolupráce

Pocit chyby

Nepřirozenost

Smysl

Zábrany

Typická mužská role,

Potřeba

Nápodoba

Pozorování

Učitel MŠ

Rodina

Gender

Volný čas

Přístup k dětem

Zájem dětí

Pozorování dětí	Zábava	Práva dětí, hájení dětí
Plánování	Plánování	Čas
Cílená řízená činnost	Cílená řízená činnost	Feminismus
Individualita dítěte	Společnost	Historie
Dispozice	Stát	Komunismus
Vlohy	Přizpůsobení	Válka
Činnosti v domácnosti	Zapojení všech dětí	Samostatnost žen
Vzor	Plánování	v historickém kontextu
Přirozené prostředí	Aktivita otce	Schopnost žen
Socializace	Mužský vzor	Žena v postavení muže
Podnětné prostředí	Typické vlastnosti	Výchova
Volný čas dětí	Domov	Nápodoba
Vzor rodičů	Nepřítomnost otce	Generace
Nápodoba	Mužská role	Ztráta mužské role
Nesouhlas	Ztráta role	Dokonalost
Velké požadavky rodiny	Únik	Samostatnost žen
Vlastní přesvědčení	Zdůvodnění	Smíchání rolí
Uznání	Pohodlnost	Mužský pohled
Ocenění	Povinnost	Myšlení muže
Pyramida potřeb	Vliv společnosti	Přitažlivost
Pravidelnost MŠ	Média	Malá praxe
Nezájem otců, akce	Opravy hraček	Plánování
Rodina/zájem, akce	Konzumní společnost	Nesystematická práce
Přirozenost	Dostatek	Profesionalita
Odloučení dítěte	Přebytek	Osobnost učitelky
Výchovný styl	Finance	Moudrost
Odlišnost	Časové zaneprázdnění	Typické činnosti
Zkušenost	Stažení se do	Přednášky, přiblížení
Nápodoba	soukromého prostoru	Zaměstnání
Pozorování	Přehlčení	Zprostředkování
Typická mužská role	Ochrana dětí	Tradice
Přirozený mužský vzor	Bezpečné prostředí	Komunikace

Společný čas	Únik	Vzor
Přirozenost	Přetěžování dětí	Přiblížení
Přehlčení	Volný čas	Nadšení
Finance	Archetyp otce	Mužský vzor
Vzor	Řízený volný čas	Společné chvíle
Zaměstnání	Organizace dne	Kontakt
Čas	Samostatnost žen	Zázemí v rodině
Vhodné prostředí	Dělení rolí	Spolupráce
Volný čas	Rodina	Historie
Média	Rovnocennost rodičů	Generace
Zájmové aktivity	Rovný přístup	Budoucnost
Sporty, koníčky	Individuální přístup	Technika
Nesouhlas	Přizpůsobení	Vymoženosti
Nároky	Vlohy	Přehlčení
Domácí práce/muži	TVP. ŠVP	Odpočinek
Rozdělení rolí	Rozvíjení	Dostupnost
Rozdělení funkcí	Přizpůsobení MŠ	Možnosti
Autorita	Gender	Společné chvíle
Pokora	Individuální přístup	Životní etapy
Emancipace žen	Naslouchání	Starší rodič
Typická role	Vnímání	Řemesla
Smysl	Očekávání	Domácí příprava do
Důstojnost	Hodnoty	Zaměstnání
Seberealizace	Spolupráce s rodinou	Potřeby domácnosti
	Příležitost	

Kategorie:

- **Kontakt**
- **Prostředí**
- **Přístup**
- **Potřeby**
- **Projevy**

Kontakt	Nápodoba	Nároky
Organizované akce	Nesouhlas	Domácí práce/muži
Navázaný kontakt	Velké požadavky rodiny	Autorita
Spolupráce	Nápodoba	Emancipace žen
Učitel MŠ	Pozorování	Volný čas
Rodina/zájem, akce	Společnost	Archetyp otce
Odloučení dítěte	Stát	Řízený volný čas
Opravy hraček	Domov	Organizace dne
Přednášky, přiblížení	Nepřítomnost otce	Dělení rolí
Zaměstnání	Povinnost	Rodina
Zprostředkování	Vliv společnosti	Vzor
Komunikace	Média	Mužský vzor
Společný čas	Konzumní společnost	Společné chvíle
Spolupráce s rodinou	Dostatek	Zázemí v rodině
Příležitost	Přebytek	Historie
Přiblížení	Ochrana dětí	Generace
Spolupráce	Bezpečné prostředí	Budoucnost
Společné chvíle s rodinou	Feminismus	Technika
Prostředí	Historie	Vymoženosti
Nesouhlas	Komunismus	Dostupnost
Nápodoba	Válka	Možnosti
Pozorování	Samostatnost žen v historickém kontextu	Starší rodič
Rodina	Typické činnosti	Řemesla
Volný čas	Tradice	Domácí příprava do zaměstnání
Činnosti v domácnosti	Přehlčení	Potřeby domácnosti
Vzor	Finance	Přístup
Přirozené prostředí	Vzor	Gender
Socializace	Zaměstnání	Přístup k dětem
Podnětné prostředí	Vhodné prostředí	Zájem dětí
Volný čas dětí	Volný čas	Pozorování dětí
Vzor rodičů	Média	Plánování

Cílená řízená činnost	Nepřirozenost	Samostatnost žen
Individualita dítěte	Zábrany	Nadšení
Dispozice	Typická mužská role,	Přehlčení
Vlohy	Potřeba	Potřeby
Zkušenost	Pravidelnost MŠ	Životní šance
Typická mužská role	Nezájem otců, akce	Pravidelnost
Přirozený mužský vzor	Přirozenost	Smysl
Zábava	Aktivita otce	Vlastní přesvědčení
Plánování	Mužský vzor	Uznání
Cílená řízená činnost	Typické vlastnosti	Ocenění
Přizpůsobení	Mužská role	Pyramida potřeb
Zapojení všech dětí	Ztráta role	Únik
Plánování	Zdůvodnění	Stažení se do
Práva dětí, hájení dětí	Pohodlnost	soukromého prostoru
Malá praxe	Finance	Přehlčení
Plánování	Časové zaneprázdnění	Čas
Nesystematická práce	Schopnost žen	Zájmové aktivity
Profesionalita	Žena v postavení muže	Rozdělení rolí
Osobnost učitelky	Výchova-nápodoba-	Rozdělení funkcí
Moudrost	Generace	Pokora
Rovnocennost rodičů,	Ztráta mužské role	Smysl
Rovný přístup	Dokonalost	Důstojnost
Rovný přístup	Samostatnost žen	Seberealizace
Individuální přístup	Smíchání rolí	Únik
Přizpůsobení	Mužský pohled	Vlohy
TVP. ŠVP	Myšlení muže	Naslouchání
Rozvíjení	Přitažlivost	Vnímání
Přizpůsobení MŠ	Přirozenost	Očekávání
Individuální přístup	Sporty, koníčky	Hodnoty
Projevy	Nesouhlas	Odpočinek
Pomoc manželce	Typická role	Životní etap
Pocit chyby	Přetěžování dětí	

Interpretace dat:

Kontakt

Navazování kontaktů s otci vidí učitelky MŠ jako něco naprosto přirozeného, běžného, bez rozdílu pohlaví. Berou otce stejně tak plnohodnotně jako matku a nad tímto problémem se ani nepozastavují. *„Já nerozlišuju, jestli přijde tatínek nebo maminka.“* Snaží se o spolupráci s celou rodinou bez rozdílu. Svůj úkol vidí v navazování kontaktů a vhodných příležitostí. K těm patří například běžný kontakt při vyzvedávání z mateřské školy nebo vodění dětí do ní, kde učitelka informuje stejně tak otce jako matku. Záleží po té na ochotě otce komunikace se účastnit. Uvádějí asi třetinu až polovinu otců z jedné třídy, kteří docházejí se svými dětmi do mateřské školy. Jde většinou o stejné, pravidelně chodící otce. *„Ti co chodí, chodí pořád pravidelně, asi to mají domluvený takhle s mámou, kvůli práci.“* Jejich chování k dětem považují za přirozené, uvádějí je i jako výhodu při odloučení, které probíhá při adaptaci dítěte na nové prostředí. Častěji se také ráno při vodění dětí objevují tatínkové z rodin, kde je matka na mateřské dovolené s mladším sourozencem. *„Maminky na mateřský většinou děti nevodí, prostě když ten táta jede do práce, tak je vezme s sebou.“*

Jako vhodnou příležitost k navazování kontaktů vidí společné organizované akce mateřské školy. Na tyto akce dochází asi polovina otců z MŠ. Zajímavé je to, že většinou přijde otec společně se svou manželkou. *„Ty velké akce, tak půl na půl. Bud' nepřijdou vůbec, nebo oba.“* Jako další příležitost uvádějí oslovení, vytipování otců přímo ve vlastních třídách, kde přistupují k dětem jako individualitě a snaží se vycítit, co jaké dítě potřebuje, jestli je samotného otce potřeba nějakým způsobem vtáhnou, přiblížit. Jako vhodnou příležitost uvádějí různé akce pro děti, která však závisí na samotné ochotě otců. Jako příklad udávají zaměstnání otce nebo jeho koníčky. Tímto způsobem je možné obohacení mateřské školy jejich zkušenostmi, možnou ukázkou prostoru jejich zaměstnání. Jako nevýhodu vidí časový plán rodiny, která se dění v MŠ nechce přizpůsobit. Jako pomoc spíše nabízejí převážně finanční výpomoc, kterou však učitelky vnímají negativně na úkor rodiny. Svou šanci vidí v tematicky využitých činnostech, kdy se děti, rodiny zapojují do dění v MŠ, která po té přesahuje i do jejich domácností. Nebo naopak využijí společných chvil strávených s rodinou a po té sestaví plán tak, aby se v něm tato skutečnost odrážela. *„Když společně tráví čas celé rodiny a*

tematicky se to využije v činnostech, to je pak nadšení dětí v činnostech opravdu intenzivní. Když je rodina pohromadě, jde všechno lépe i nám.“ Jako srovnání navazování kontaktů, oslovení otce uvádějí předešlou generaci, kdy kontakt byl i nutností například při opravě hraček, nábytku. *„Mně by se líbilo, kdyby to bylo jako dřív, že přišel tatínek vyměnit kolečka od aut, a děti na něj koukaly.“* Dnes však k tomuto typu spolupráce nedochází kvůli snadné dostupnosti současných hraček i kvůli materiálu, ze kterého jsou vyráběny.

Potřeby

Během rozhovorů učitelky mateřské školy uvažovaly nad možnými příčinami dnešní časté absence otců v rodinách. Jako jeden z důvodů uvádějí jejich životní šance, kterých se není lehké vzdát a v dnešní společnosti je nevyužít. Chopit se tedy šance, která se právě naskytla a vytěžit z ní co nejvíce. Z tohoto důvodu hovoří otcové převážně o finanční stránce rodiny, o jejím zabezpečení. Učitelky ve věku kolem 50 let (učitelka A, učitelka, C) uvádějí rozdíly, jak ony vnímaly v minulosti svého otce. *„Táta byl pro nás Bůh.“* *„Mám pocit, že táta byl dříve táta. Byl u baráku, byl pořád u baráku, pořád něco dělal, bylo to normální. Dneska, aby jim člověk děkoval, že jsou doma.“* Zastávají také názor, že sama rodina vyvíjí na otce tlak: *„Sama ta rodina se někam hrne, všechno musejí mít nej!“*

Rodina vyžaduje nemalé finanční zajištění i v době svého volného času. Děti navštěvují placené zájmové kroužky, které musí rodina finančně zajistit. V zájmových kroužcích se podle nich odráží i vlastní seberealizace otce, kdy se snaží o úspěch svého dítěte za každou cenu. *„No a to jsou další aktivity, kroužky s dětmi, kde je pořád nutí do výkonu a proto to asi pořád někde dohánějí.“* Změnu v rodinách dětí vidí v rozdílech mužských a ženských rolí v běžných domácnostech. *„No, myslím to tak, že chlap ztrácí mužskou roli a honí to všude možně, musí mít všechno nej a dokonalý. Nedokáže se smířit s vyšším platem manželky, že třeba i ženský řídějí auto, ale ne v těch ženských věcech. Chlapi se v těch jejich rolích strašně ztrácejí. Je to strašně zvláštní.“* *„Doma už tu roli skoro nemají a třeba se tam cítí nesví“.* Zamýšlí se však také nad tím, že si sám otec komplikuje život, tím, že na tuto skutečnost přistupuje. Uvažují nad možným únikem otců z této situace: *„Což já vím, jestli je to ovšem skutečný stav, anebo jejich výmluva.“* Jako jeden z dalších důvodů uvádějí zvyšující se věk dnešních otců: *„Ty*

tatínkové jsou čím dál tím starší, pak je unavenej a nezvládá to, nemá už na ty děti chuť.“ Zastávají názor o přirozenosti, o návratu k typickým mužským a ženským rolím. „Prostě je to tak daný od přírody. Máma se má starat o děti a o teplo a ten táta má být ten nosnej pilíř rodiny, který poskytne bezpečí. Jak se říkalo, když odejde táta, tak odejde chleba.“ Dotazované učitelky se shodují na tom, že to, co je pro dítě nejdůležitější, jsou hodnoty jako takové: „Finanční stránka pro mě není důležitá. Když vyřeže táta pro dítě lodičku, tak je to pro něj důležitější, než auto na ovládání.“ Otec předškolních dětí by podle jejich názoru měl být tím, který umí svému dítěti naslouchat, dokáže se do něj vcítit a naplňovat jeho potřeby i očekávání. Celkově by měl s dětmi a svou rodinou trávit více času. „Měl by být fakt táta. S dětma si pohraje, opraví, aby se choval jako chlap.“

Prostředí

Jeden z důvodů, který má vliv na roli otce v rodině, je právě vliv prostředí. V rozhovorech se často učitelky zmiňují o nepodnětném prostředí pro dítě v dnešních rodinách s předškolním dítětem. Dítě není v kontaktu s otcem jako takovým, ale ani s jeho mužskou rolí. Děti pozorují převážně ženské domácí práce, u kterých jsou přítomny. O otcově zaměstnání často vědí jen to, že odchází na určitou dobu pryč za účelem vydělat peníze. „Musíš do školky, abych vydělával penízky a tak.“ Ve volném čase už otec netráví čas prací kolem domu „Nevidí ty činnosti a pak mají zkreslený představy o tom, kdo je táta.“ Prostředí pro děti, jak zmiňují učitelky, není vhodné ani v jejich volném čase: „Naši ale na nás taky neměli čas, ale když jsme se motali kolem baráku, tak jsme to dělali s nima. Byl tam ten rozdíl, co je mužská práce i ženská práce. Třeba mamka vždycky říkala: „Řekneme tatínkovi a on nám to přitluče.“ a tak. Dneska si to přitlučeš sama, je to fakt banalítka, ale přece....Dneska je to těžký, když ty děti nelítají venku, když se o ně bojíš. Jsou to ty možnosti, je to všechno tím. Každý měl zahradu, každý měl barák. Kde na to mají ty děti přijít, třeba ty z paneláku, nemají dílnu. Pak ty tátové jenom ležej, nebo jsou u počítače a oni s nima.“

Upřednostňují přirozenou nápodobu, která však u dnešních dětí není většinou v dosahu. „No, a když takovejhle chlap vychovává děti, tak ten kluk, taky není chlap.“ Jako důvod otcovy nepřítomnosti v rodinách uvádějí také historické hledisko, spojené s emancipací žen, feminismem. „Je fakt, že si za to můžeme i samy, ženský. Začalo to

soudružkou Kabrhelovou, ta byla všeho schopná, a pak chyběli v Rusku chlapi. Všichni byli vojáci a ženský v továrnách. V Rusku byl chlap „geroj“ hrdina a ženský pracovaly. My jsme je napodobovali, ty Rusáky. Třeba ten film o jeřábníci, úderníci. Bylo potřeba, aby ty továrny jely. Po válce bylo chlapů málo, tam to vymlátíli a tím pádem musely dělat ženský mužský práce, byly na stavbách, na železnicích. Tak zjistily, že jsou všeho schopný.“

Z pohledu mateřské školy však nemají pocit, že by měly dětem otce nějakým způsobem vynahrazovat. *„My ale nechceme dětem nahrazovat otce.“* *„My, ne! Společnost by měla vytvořit pro rodinu takový podmínky, aby nemuseli být v práci tak hodně.“* Přirozené, podnětné prostředí se tak dětem čím dál více vzdaluje, je nahrazováno organizovaným volným časem, který však zatěžuje i otce samotné. *„Tak ten táta, aby to všechno zabezpečil, tak musí víc chodit do práce.“*

Přístup

Jako učitelky mateřské školy se snaží přizpůsobit program pro děti tak, aby zaujal jak chlapce, tak dívky. Ke svým činnostem přistupují plánovitě. Ukazuje se zde rozdíl v pedagogické praxi, kdy učitelky s delší pedagogickou praxí přistupují k práci systematicky, ne nahodile, s promyšlenou řízenou činností, tak aby zaujala obě pohlaví. V každém případě jde o profesionalitu i zkušenost učitelky. Jde tedy o to, zapojit do činností všechny děti. Ve své práci přihlížejí k individualitě dítěte, k jeho rozvíjení s ohledem na jeho dispozice. K plánování používají Gardnerových vícečetných inteligencí (viz. Příloha 3; 4; 5), pomocí nichž dokážou zajistit i pro některé ženy méně atraktivní činnosti. V Rámcovém programu předškolního vzdělávání tuto možnost nespátřují. *„V tom rámcáku to vlastně není, to není, je to tam vlastně taky, takový všeobecný, podle pohlaví to fakt není. Dá se říct, že si tím přizpůsobíme práci, aby to i ty děti víc bavilo. Třeba do tý logiky, tam to ty kluky baví víc. No to určitě.“* Důvodem k tomuto plánování byla ale právě neochota některých učitelek podobné činnosti zařazovat. Učitelka D: *„Bylo to na základě hospitací, když jsem zjistila, že unikají některé činnosti. Jsou zastoupeny méně matematicko-logické, konstruktivní. Učitelky preferovaly to, co je jim více vlastní, jako třeba hudební výchova, výtvarná, sociální oblasti....“* Necítí však, že by v mateřské škole mužský vzor jako takový chyběl. *„Jde o to, aby se v činnostech každé dítě našlo.“* Potřebu mužského vzoru vidí spíše v šanci

vidět muže, své otce v typicky mužských rolích. Využívají k tomu spolupráci s rodiči, kdy osloví otce v těch případech, kdy jako ženy nejsou schopny podobné činnosti vykonávat. Uvádějí například přípravu stánků na hudební festival. Podobnou spolupráci zažily při organizaci Dětského dne, kdy jako mateřská škola oslovily tatínky z policie, záchranné služby, hasičského sboru a řad psodvů. *„To byla moc hezká akce. A ty tatínkové, ty se pak můžou roztrhnout.“* Jako typicky mužský vzor, se kterým se děti přirozeně setkávají, uvádějí spolupráci s technickými službami, které jsou mateřské škole vždy ku pomoci. *„Podle letoška, kdy byla školka od září do ledna v rekonstrukci si myslím, že tady nechybí, protože jsme tady měli elektrikáře, zedníky, podlaháře, topenáře, obkladače, těch vzorů tady měly moc. Těch příležitostí, jak dostat pořádného chlapa do školky je dost. Učitel v mateřské škole - z tohoto důvodu být nemusí. Záleží ale na povaze, ten co byl u nás, stejně pořádný chlap nebyl.“* Přímo akce pro otce jejich školka neorganizuje a mají na ně i negativní názor. Učitelka A: *„Ne, to jsme nikdy nedělaly a myslím, že by stejně nepřišli, ani by se mi do takové akce nechtělo.“* *„Jednou jsme to zkusily, ale myslím, že se to nepovedlo.“* Svě zkušenosti mají se zapojením mužského vzoru jako učitele po dobu pěti let. Bohužel se zde muž v této roli neosvědčil. Jako důvod uvádí učitelka D: *„Z toho důvodu, že jim neuměl dát tu řízenou činnost. Nahradil jí srandičkama, ale jinak nepracoval absolutně cíleně, nevěděl, co by měl u dětí rozvíjet a jeho práce byla neskutečně chaotická.“* *„Mužský vzor jako školník, to jo, to by šlo, ale jako učitel to nějak nevyšlo.“*

Přístup dnešních otců k dětem hodnotí pozitivně. *„Řekla bych, že docela v pohodě. Normálně, dají jim pusu, když se s nima loučí a tak.“* *„Ne, vůbec, stejně jako maminky. Ne, to vůbec. Myslím, že je to spíše v povaze, nebo kulturou. Rodinou, jestli tam city projevovali, nebo ne. Tam je teda taky průšvih. Jestli se ten táta straní, tak pak je normální, že tam není a nefunguje. Funguje jenom po tý hmotný stránce. Všechno je to v tom, jak je to nastavený.“* Otce i matky berou učitelky jako rovnocenné partnery ve spolupráci s mateřskou školou.

Projevy

V současné době se otec předškolních dětí projevuje citlivě ke svým dětem i před ostatními rodiči, učitelkami. Do školky však dochází pouze 1/3 až 1/2 otců, kteří se tu objevují pravidelně. Je to tedy pouze jedna skupina stále se opakujících se otců.

Ostatní docházejí do školky pouze výjimečně. I když se otec chová ke svým dětem na veřejnosti citlivě, učitelky si stěžují, že mezi otci již není taková ochota, jako bývala. V tomto případě se jedná o pomoc ve školce, při rozbití hračky vlastním dítětem. „*Není ta ochota, dřív sami přišli. Tak to bylo normální.*“ Svých dětí se naopak zastávají, neřeší příliš jejich konflikty a často hledají vinu u jiných dětí. Jako by se svým dětem za svou absenci doma nepřímo omlouvali, nestáli o žádné další nepříjemnosti. „*Když dítě něco rozbilo, tak přišel táta do školky a opravil to. Dneska je to spíš, že to svádí na někoho jiného, hájí to svoje dítě, že to neudělal.*“

Jako důvod proč se většina otců neúčastní organizovaných akcí přímo určených pro muže, uvádí učitelka A ostych v roli, která jim není zrovna vlastní. „*Podle mě mají nějaký zábrany. Možná se před náma styděj, že to s těma malejma dětma neuměj.*“ Na druhou stranu, pokud mateřská škola oslovila otce ke spolupráci, kdy šlo o ukázkou jejich povolání (záchranář, policie, psodod, hasič), kde muž zastává silnou pozici ve své roli, projevují nadšení. V roli, ve které se otec cítí dobře, projevuje zájem. V té, která mu není příliš vlastní, se zdržuje, nebo se jí vůbec neúčastní. Zajímavá je také skutečnost, jak na muže v různých rolích reagují ženy. Učitelka A mateřské školy zaujímá tento postoj: „*Jednoho, který na takový akce chodil, jsem měla, ale toho jsem nechtěla zase já.*“ Naopak tatínek, který přemýšlí jiným způsobem než žena, typicky mužským, se zdá učitelce B sympatický: „*To mi přišlo, že by ženskou možná ani nenapadlo, nebo mě aspoň ne. Prostě měl strach o to svoje auto. Jako je fajn, takovej sympaták, přemýšlej fakt jinak. Fakt mě to pobavilo.*“ Tato situace tedy naznačuje, že i pro ženy jsou přitažlivější ti muži, kteří se projevují typickými mužskými projevy, než muži, kteří se snaží obstát v roli ženy. Na tuto problematiku nahlízejí jako na ztrátu mužské role. „*Vytrácí se role chlapa, vykonává doma jiný činnosti a ztrácí tím svoji roli. Jako chlap by měl dělat jiný věci.*“ „*Myslím si, že je dobře, když je rozdělená mužská a ženská práce. Máma má být máma a táta fakt táta.*“ Jako jeden z důvodů této změny uvádějí dnešní konzumní společnost, která na rodiny vyvíjí tlak, ještě ztížený velkou informovaností médií. Učitelka D: „*Není to žádný rozdíl oproti jiným dobám, v rodině jsou na ně kladeny i menší nároky. Vždyť oni doma ani nepomáhají, spíš jsou takový řešitelé a ne ti finální tvůrci.*“

Závěr/diskuse

Cíl výzkumu a jeho zdůvodnění:

Cílem bude rozkrýt a pochopit možnou spolupráci s otci, co se týká mateřské školy, uvědomit si jakými změnami prochází současná rodina s důrazem na roli otce v ní.

Dílčí cíle:

Zmapovat, jaké je zapojení otců do péče o dítě v kontextech mateřské školy (kolik otců vodí dítě do MŠ nebo ho z ní vyzvedává, kolik otců se pravidelně účastní akcí MŠ) a jaké jsou, respektive mohou být možnosti, či konkrétní kroky MŠ ve snaze zapojit otce do péče o dítě v kontextu MŠ.

Výzkumné otázky:

- 1. Jakými změnami podle učitelek mateřské školy prochází současná role otce v rodině?**
- 2. Jak učitelky vnímají chybějící mužský vzor v MŠ?**
- 3. Jak mateřská škola spolupracuje s otci?**

Závěry/diskuse

1. Jakými změnami podle učitelek mateřské školy prochází současná role otce v rodině?

Učitelky se aktivně zajímají o literaturu, která se problematikou současné rodiny zabývá. Výpovědi dotazovaných nasvědčují tomu, že zastávají názor, který vypovídá o změnách role otce v rodině v negativním slova smyslu. Tam, kde dotazovanými byly učitelky s dlouholetou pedagogickou praxí, srovnávají roli otce vzhledem k předešlé generaci. Otec zde zastával roli hlavního živitele, tvůrce rodiny. V současné době je však partnerem rovnocenným, jak ve vztahu k manželce, tak i dětem. S tímto názorem se ztotožňuje Zoja (2005). Výsledkem poté může být opravdu ztráta otcovské role, o které dotazované hovoří. Vliv na tuto skutečnost má prostředí, ve kterém nová generace

vyrůstá. Z otevřené kódování vyplynula také kategorie potřeby, kde se objevovaly kódy jako smysl, uznání, ocenění, únik, důstojnost, seberealizace. Výzkum tedy ukázal, že otec postrádá v současné rodině základní potřeby jako je seberealizace, být přijímán a někam patřit, potřebu vědět, rozumět, zkoumat - Maslowova hierarchická teorie potřeb (viz. Příloha 6). Těchto základních potřeb se mu dostává pouze v zaměstnání, kde se může realizovat. Doma se dostává do pozice opory pro svou manželku, její pomocné ruky. Už není ani tvůrcem, ani pilířem rodiny. Stejně na tuto skutečnost nahlíží i Zoja (2005); Burgessová, (2004). Změnu role otce v rodině spatřují učitelky také v trávení volného času, kdy dětem v minulosti sloužil otec jako přirozený mužský vzor, při pozorování domácích prací, které jsou však v dnešní době spíše ojedinělé. Muž tak ztrácí svou roli také v této oblasti. Na tuto situaci nahlíží stejně i Matoušek (1997). Z výzkumu učitelek mateřské školy vyplývá, že je třeba v mužích podporovat jejich typické vlastnosti. Svým přístupem k dětem, nové generaci se snaží k tomu přispět i ony, jak nápodobou, tak zprostředkováním vhodných mužských vzorů. Dalším úkolem, který považují za stěžejní v tomto směru, je vést děti k uznávání kvalitních hodnot společnosti a bránit tak tlaku společnosti konzumu. Změny tedy spatřují v míchání rolí mužských a ženských, což je dnešní společností podporovaný trend. Jako cestu navrhuji také návrat k tradicím jako takovým.

Toto zjištění mě vede k otázce, jak moc se muž dokáže současnému trendu bránit?

2. *Jak učitelky vnímají chybějící mužský vzor v MŠ?*

Z výzkumu vyplynulo, že se mateřská škola problémem chybějícího mužského vzoru (Collins, Kutzaj In Janošová, 2008) zabývá. K této problematice a jejímu řešení využívají Gardnerových vícečetných inteligencí sestavených do tabulky (viz. Příloha 5), do které zaznamenávají všechny naplánované činnosti k tématu. Díky těmto oblastem se snaží o zařazení všech vhodných činností tak, aby oslovily každé dítě vzhledem k jeho individualitě. Předcházejí tím také možnému nezájmu během činností, převážně u chlapců. K tomuto rozhodnutí přispěly paní ředitelce hospitace, při kterých zjistila v oblastech jako je matematicko-logická, či prostorová jisté nedostatky, kde učitelky upřednostňovaly spíše sociální oblasti, hudební, výtvarné. Chybějící mužský vzor ve své mateřské škole nevnímají. Snaží se o zdůraznění typických mužských vlastností a dovedností k čemuž využívají i samotnou spolupráci s rodinou. Ve výzkumu jsem

zaznamenala výhodu zkušených učitelek, které k tomuto problému přistupují systematicky a plánovitě s jasným záměrem. Začínající učitelka B si tuto skutečnost vůbec nepřipouštěla. Tady shledávám problém, ke kterému by během vzdělávání mohlo dojít. Gardnerových vícečetných inteligencí využívá tato mateřská škola také pro svou kontrolu při plánování v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání, kde v tomto směru učitelkám jeho struktura nevyhovuje.

3. *Jak mateřská škola spolupracuje s otci?*

Ke spolupráci v dotazované mateřské škole dochází běžným způsobem v souladu s RVP pro předškolní vzdělávání (2004). Výzkumem bylo zjištěno, že mateřská škola přistupuje stejnou měrou jak k otcům, tak matkám. Nerozlišují spolupráci s ani jedním z nich. V každém případě se zmiňují o rodině jako celku. Při dotazování zmiňuje snadnější spolupráci v minulosti s otci učitelka C s dlouholetou pedagogickou praxí. Spolupráce s otci vycházela totiž z jejich nabídky, ochoty, což považovala dříve za běžnou situaci. V současné době je tímto způsobem oslovuje pouze ojediněle a v případech nutnosti. Spolupráce s rodiči probíhá během každého dne při informování o jejich dítěti. Organizované akce, které byly přímo určené pro otce předškolních dětí, se v této mateřské škole neosvědčily. Velmi dobrou zkušenost však mají s otci dětí, které se jim podařilo oslovit přímo k programu pro děti. Tato akce byla organizována při oslavách Dětského dne. Šlo o spolupráci mezi policií, hasičským sborem, záchrannou službou. Při společných akcích pořádaných pro rodiny s dětmi se podařilo oslovit ½ zúčastněných otců. Tato mateřská škola se snaží o spolupráci, která by zasahovala do dění MŠ. V tomto případě využívají jak náměty ze strany mateřské školy, tak náměty ze strany rodiny. Z výzkumu vyplynulo, že pro organizované akce přímo pro otce není nakloněna jak strana otců, tak strana učitelek. Je tedy podle mě žádoucí oslovovat otce způsobem, který je jim více vlastní. Vzhledem k výsledku výzkumu si lze také položit otázku o dnešní publikované literatuře určené přímo otcům. Pokud se brání organizovaným akcím určeným přímo pro muže, jak moc je jim tento typ literatury vlastní?

Cíl: Cílem bude rozkrýt a pochopit možnou spolupráci s otci, co se týká mateřské školy, uvědomit si, jakými změnami prochází současná rodina s důrazem na roli otce v ní.

Učitelky vnímají situaci současných změn v rodině jako problém a mají chuť se jí zabývat. Snaží se přispět v předškolním vzdělávání vhodným mužským vzorem, uznávání tradičních hodnot, na nichž je založena naše společnost.

Učitelky se na základě rozhovorů často zamýšlejí nad změnami v současné rodině i nad možnou ztrátou mužské role. Jako hlavní důvod spatřují to, že se muž potýká v domácnosti převážně s potřebou své role a to živitele rodiny. Na tuto roli dává velký důraz, je to také ta role, ve které se cítí být potřebný pro celou rodinu. V domácnostech jako takových pro něj přestává existovat možnost jiným způsobem se plnohodnotně se uplatnit. Z výzkumu jsem zaznamenala, že učitelky vidí jako hlavní důvod ve změnách rodin přílišnou emancipaci žen a velké finanční výdaje rodiny. Z výzkumu vyplynulo, že jsou s touto skutečností muži seznámeni a v podstatě s ní souhlasí. Vidí v ní i svou vlastní realizaci, svou úlohu. Z výzkumu tedy plyne, že muži ve své práci, ve svém zaměstnání nehledají pouze finanční zisk, ohodnocení, ale smysl, svou seberealizaci, kterou pro své sebevědomí potřebují a která se jim v dnešních rodinách nedostává. Získávají po té přesvědčení, že právě tady, je jejich hlavní role, kde se mohou uplatnit. Získávají pocit, že finanční stránka rodiny je jejich hlavním, ale i nejvíce oceněným úkolem ze strany jak rodiny, tak společnosti.

Z výzkumu vyplynulo, že vhodnější formou zapojení otce do dění mateřské školy je spíše předáváním zkušeností dětem v rolích, ve kterých se cítí jistí, například ve svém zaměstnání, zájmových aktivitách. Při výzkumu bylo také zjištěno, že otce neoslovují akce typu „Hrátky s tatínky“, „Odpoledne s tatínky“ a že o tyto akce nejeví naprosto žádný zájem. Realizování akcí, kde stavíme otce do role náhradní matky, se z pohledu této MŠ neosvědčilo.

Učitelky mateřské školy vnímají, že i když v minulosti pro rodiče byla nutnost účastnit se různých brigád na území mateřské školy, rodiče se ke spolupráci sami nabízeli. Dnes tuto skutečnost vidí jako opačný problém, kdy je snaha o spolupráci ze strany mateřské školy s rodinou velká, ale z opačné strany se vrací ve velmi malé míře. Stejně na tuto problematiku nahlíží výzkum zadaný MŠMT (2000) mimo jiné ke

spolupráci s rodinou. Hlavní problém tedy vidím ve způsobu oslovení rodičů ke spolupráci (Kořátková, 2007) a jejich neochotě (MŠMT, 2000).

Z výzkumu vyplynulo, že mateřská škola velkou zodpovědnost za spolupráci s rodiči ukládá přímo učitelce na každé třídě, ta nese zodpovědnost za řešení těchto situací. I když je propojen plně s RVP PV, spolupráci s otci nezaznamenávají jako dostačující. Význam této empirické části vidím hlavně v rovině praktického přínosu pro mateřskou školu, kde díky realizovaným rozhovorům, získaným poznatků a informacím došlo mezi učitelkami k uvědomění si současných změn v rodině a role otce v ní. Tyto poznatky se nadále mohou odrazit při vytváření ŠVP i TVP. Výzkumem, jenž se zabýval možnou spoluprací s otci, se mateřská škola do budoucna chce dál zabývat a zkvalitnit tak spolupráci s rodinou. Motivoval je tedy k dalším aktivitám, které by mohly přispět ke zkvalitnění spolupráce s rodinou. Jako šanci vidí i inspiraci vzdělávacím programem Začít spolu, který má se spoluprací s rodinou i otci jako takovými nemalou zkušenost. Z mého pohledu by bylo zajímavé, realizovat výzkum zaměřený na srovnání spolupráce s rodinou v běžné mateřské škole, se zmiňovaným vzdělávacím programem Začít spolu.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se věnovala otázkám současné rodiny s důrazem na roli otce v ní. Na základě teoretických poznatků a výsledků empirické části jsem se pokusila pochopit a zdůvodnit změny postavení otce v rodině a jeho význam ve výchově dítěte. Díky odborné literatuře se mi dostalo nemalého množství informací o dění v současných rodinách. O problémech, kterým dnešní rodina musí čelit. Naše společnost, náš současný svět se snaží vše zjednodušit, urychlit. Opak je však pravdou. Dnešní rodiny se díky tlaku společnosti izolují, stahují do soukromí. Dostávají se do problémů, kterým není lehké čelit. Obstát jako úplná rodina, plnicí všechny potřebné funkce není lehké. Tak jako se dnešní muži snaží o zajištění rodin, manželek i dětí, tak je ztrácíme ze svého dohledu. Tak jako se díky množství informací a sociálním sítím snažíme dobrat správné výchovy našich dětí, zapomínáme si s nimi hrát i povídat.

Historie rodiny zaznamenala ve svém vývoji nemalé změny. I když poznatky z odborné literatury (Janošová, 2008; Matoušek, 1997) naznačují, že silnějšími osobnostmi 21. století jsou ženy, muži mají na této změně ve společnosti zajisté svůj podíl. Otec je nepostradatelný pro zdravý vývoj dítěte, pro jeho výchovu i pro jeho utváření vlastního sebevědomí. (Ballnik, 2012; Vágnerová, 2012; Zoja, 2005; Burgessová, 2004) Děti, které z různých důvodů ztrácí kontakt se svým otcem, přicházejí o základní příležitost k rozvíjení a kultivaci vlastního potenciálu. Otec je pro dítě životně důležitou osobou, reprezentuje pro své dítě bezpečí i ochranu, poskytuje dítěti představu o plánech do života, umožňuje mu postoj kladného sebevědomí i možnost vlastní seberealizace. K těmto závěrům jsem došla na základě výsledků teoretické části kapitola 2 Význam otce v procesu socializace, kapitole 4 Vliv otce na výchovu dětí, kapitole 3 Gender. V kapitole 5 Role otce v rodině a kapitole 6 Krize otce v rodině jsem dospěla k závěrům, že na současné postavení otce v rodině má různý názor několik odborníků. (Burgessová, 2004; Zoja, 2005; Novák, 2013; Ballnik, 2012) Moderní otec se dnes více angažuje ve výchově svých dětí a v roli otce se prosazuje stále více jako partner. Kapitola 6 Krize otce v rodině však naznačuje, že tento trend má i svá úskalí. (Zoja, 2005)

Výsledkem empirické části se ukazuje, že svou roli vidí současný otec převážně jako živitele rodiny a snaží se také o to, aby v dnešní společnosti obstál a těmto

nárokům ze strany společnosti se dokázal přizpůsobit. I když cítí, že to někdy není úplně lehké, většinou se k tomuto problému staví pozitivně. Z výzkumu však vyplývá, že muži ve své práci, ve svém zaměstnání nehledají pouze finanční zisk, ohodnocení, ale smysl, svou seberealizaci, kterou pro své sebevědomí potřebují a která se jim v dnešních rodinách nedostává. Získávají po té přesvědčení, že právě tady, je jejich hlavní role, kde se mohou uplatnit. Získávají pocit, že finanční stránka rodiny je jejich hlavním, ale i nejvíce oceněným úkolem ze strany jak rodiny, tak společnosti. Výzkum také ukázal na možná úskalí trávení volného času s dětmi, kdy otec již nevykonává ve svém volném čase práci kolem domu a svůj volný čas musí nějakým způsobem s dětmi organizovat. Výsledkem pak může být přílišná organizace dne, volného času samotných dětí. Výsledkem empirické části se také jeví skutečnost, že otce neoslovují akce přímo určené otcům s dětmi. Realizování akcí, kde stavíme otce do role náhradní matky, se z pohledu MŠ neosvědčilo. Ukázalo se, že snaha o spolupráci mateřské školy s rodinou je velká, ale z opačné strany se vrací ve velmi malé míře.

Na základě zodpovězení výzkumných otázek jsem si uvědomila, jak se k otázkám rodiny i výchovy dětí staví samotní otcové. Dovoluji si tvrdit, že jsem na základě prostudované literatury předala informace, názory odborníků v okruhu svých známých i při realizaci výzkumu. Mé názory i teoretická východiska, tak ovlivnila nejednoho z nich, nebo je alespoň vedla k zamyšlení. Doufám tedy, že i díky rozhovorům se nejeden oslovený muž zamyslel nad tím, co pro svou rodinu, pro své děti znamená.

Diplomová práce mě obohatila jak v profesním, tak osobním životě. Výzkum zabývající se problematikou současné rodiny s důrazem na roli otce v ní oslovil i mé kolegyně předškolního vzdělávání, které se účastnily výzkumu jako respondentky II. části výzkumu. Na tomto základě se na našem pracovišti rozvíjejí další debaty, nápady ke zkvalitnění naší práce. Na základě zodpovězených výzkumných otázek jsem došla k závěrům, že současné zapojení otců do spolupráce s mateřskou školou není dostačující. Proto bych se do budoucna ráda podrobněji seznámila se vzdělávacím programem Začít spolu, jenž má se spoluprací s rodinou velké zkušenosti.

Během psaní diplomové práce jsem si uvědomila, jak velmi důležitou funkci plní právě otec v rodině, jaký vliv má na výchovu dětí, které svým postojem budou ovlivňovat další generace. Jsem si tedy vědoma, jak mohu i já na základě získaných

vědomostí ovlivnit spolupráci s rodinou svou zodpovědně vykonávanou prací učitelky v předškolním vzdělávání.

Téma role otce v rodině se tak promítá i do třech hlavních cílů předškolního vzdělávání RVP PV (2004):

1. Rozvíjení dítěte, jeho učení a poznávání na základě přirozených vzorů a vhodného, podnětného prostředí
2. Osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost, podporovat tak v dětech hodnotu rodiny, v níž má své místo jak otec, tak matka, tak děti, žijící spolu v partnerském vztahu
3. Získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí, stát si za svým názorem, za svou rolí, která je nám od přírody dána a nenechat se ovlivňovat negativními vlivy okolí

Tato diplomová práce vznikla na základě jak literárních pramenů, tak osobních zkušeností učitelky mateřské školy, i osobní zkušenosti jako rodiče i jako manželky.

„Role nejsou konec konců touhami dospělých, ale opakujícím se chováním lidí, kteří zapomněli na to, že tyto scénáře píše jenom další lidé.“ (Burgessová, 2004, s. 103)

Použité prameny a literatura:

- Ballnik., P. *Otcem i po rozvodu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0150-2.
- Bakalář, E. *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá žít*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-605-0.
- Bakalář, E. *O čem sní muži, aneb jak to vidí otcové*. Praha: Alfa Publishing, 2005. ISBN 978-80-8685-124-2.
- Biddulph, S. *Kniha o mužství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0012-3.
- Burgessová, A. *Návrat otcovství. Jak se stát moderním otcem*. Praha: Jota, 2004. ISBN 80-7217-296-4.
- Gardošová, L.; Dujková, L. *Vzdělávací program začít spolu*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-815-5.
- Havlík, R.; Koťa, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-635-7.
- Hejlová, H. *Práva dítěte ve vzdělávání- výzva pro učitele*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-7290-468-6.
- Helus, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2004, 2009. ISBN 978-80-7367-628-5.
- Helus, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007, ISBN 978-80-247-1168-3.
- Janošová, J. *Chlapecká a dívčí identita*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2284-9.
- Koukolík, F. *Před úsvitem, po ránu*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1496-0.
- Kraus., B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

- Kindlon, D.; Thompson, M. *Kainova výchova*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-395-0.
- Kořátková, S. *Hry v mateřské škole*. Praha: Grada, 2008. ISBN 80-247-0852-3.
- Kořátková, S. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1568-1.
- Kolláriková, Z.; Pupala, B. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.
- Matoušek, O. *Rodina jako vztahová síť*. Praha: Slon, 1997. ISBN 80-86429-19-9.
- Mertin, V.; Gillernová, I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-X.
- Národní zpráva o stavu předškolní výchovy, vzdělávání a péče o děti předškolního věku v České republice*, MŠMT, 2000. ISBN 80-7168-746-4.
- Novák, T. *O otcovské roli*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4498-8.
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004. ISBN 80-87000-00-5.
- Svobodová, E. kol. *Vzdělávání v mateřské škole*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.
- Švaříček, R.; Šedřová, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-7367-313-0.
- Vágnerová, M. *Vývojová psychologie, Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
- Vágnerová, M. *Vývojová psychologie, Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
- Zoja, L. *Soumrak otců, Archetyp otce a dějiny otcovství*. Praha: Prostor, 2005. ISBN 80-7260-145-8.

Zábrodská, K. *Variace na gender*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1752-9.

Použité články:

Šulová, L. *Charakteristika předškolního dítěte*. Praha: Dr. Josef RAABE. ISSN 1804-0160

Seznam příloh:

Příloha 1 - Rozhovory I

Příloha 2 - Rozhovory II

Příloha 3 - Teorie rozmanitých inteligencí H. Gardnera

Příloha 4 - Myšlenková mapa - teorie rozmanitých inteligencí H. Gardnera

Příloha 5 - Tabulka plánování H. Gardnera

Příloha 6 - Maslowova hierarchická pyramida potřeb

Příloha 1

Rozhovory č. 1

Otec A

Věk otce: 36

Zaměstnání: houslista

Věk dítěte: 1 rok, 3 roky a 4 měsíce

Otázka: „Jste se svou rolí otce v rodině spokojen?“

Odpověď: „Jsem spokojenej, můžu si za to sám. Když pracuju, pracuju, a pak přijedu tak bych chtěl mít třeba ten čas pro sebe, druhá polovička to tak nevnímá. Někdy bych toho dělal i míň. Třeba dneska bych už rád domů jít nemusel, ale neudělám to. Ale jsem spokojenej. Nic méně mě to baví. Jsem s tím smířenej.“

Otázka: „Jste spokojen se svou mírou zapojení o do péče o vaše děti?“

Odpověď: „To jo, Janička skoro nic nechce. Ne, není toho moc.“

Otázka: „Máte pocit, že jsou na vás kladeny velké nároky, co se týká vaší odpovědnosti v rodině?“

Odpověď: „Zatím je to dobrý, samozřejmě přemýšlím nad tím, jaký to bude, až bude Janička pracovat a že by bylo dobrý, kdyby bylo peněz víc. Před tím jsem žil se Šárkou ta brala asi 50 tisíc měsíčně, to by se mi hodilo.“

Otázka: „Necítil byste se jako muž méněcenný?“

Odpověď: „Ne já bych se necítil špatně, já bych se cítil svobodnej, nemusel bych tolik hrát, měl bych víc času na rodinu. Ale my nemáme vysoký náklady na rodinu, nemáme hypotéku, ona si něco Janička najde, já nejsem náročnej.“

Otázka: „Jak se cítíte jako muž v pozici jediného živitele ve vaší rodině?“

Odpověď: „V pohodě. Nemyslím si, že bych tý moci využíval, ani takový chlapy neznám, teda já bych se s nima ani nestýkal. Já si myslím, že si stejně pak budeme muset sehnat nějakou chuťvu, protože my oba budeme dělat večer.“

Otázka: „Jaká je vaše největší překážka ve větší možnosti trávení volného času s vaším dítětem?“

Odpověď: „No rozhodně práce a taky město. Tábor není na trávení volného času přizpůsobený, ten prostor není dělaný pro rodiny s dětma. My máme rádi městskéj život. Myslím si, že v zahraničí jsou rodinám víc nakloněný. Jsem zvyklej třeba z Rakouska, Španělska, ty rodiny mají i víc peněz na zábavu a trávení volného času. Rodiny s dětma jsou ve městě, děti tam lítaj a nikomu to nevadí. Ty děti tohle u nás nepoznaj. Docela dobrý je to v Třeboni. Myslím si, že je to v hlavách lidí, kultuře života. Není to v tý mateřský, kolik jim dá stát. Je to přístupem. Kdyby to nebylo přetržený komunismem.... Asi se to zlepší, ale je to o nátuře, nikdo to tady v lidech nepěstoval.“

Otázka: „Podíli se na běžné péči o vaše děti?“

Odpověď: „Když jsem doma, tak jo. Anču jsem přebaloval pravidelně, to druhý asi desetkrát. Třeba i přebaluju, co se narodilo to druhý, tak se věnuju tomu staršímu. Janičce to pomáhá, když se starám o tu starší. První rok jsem byl takovej odstrčenej. Taky chceme mít čas pro sebe. Třetí třeba už mít asi nechceme. Já mám pocit, že jsme unavený jako kdybychom měli čtyři.“

Otázka: „Dokážete se o své dítě postarat sám?“

Odpověď: „Jo to jo. I když s těma dvěma je to teda masakr. S Ančou je to v pohodě. Čím jsou starší, tím to zvládám líp. Ten systém nemám tak zvládnutej jako Janička. Ale třeba nejhorší je to v zimě, než je oblíknu. Ta malá fakt potřebuje mámu, tam ještě ne.“

Otázka: „Takže se dá říct, že čím jsou děti starší, tím je to lepší?“

Odpověď: „Jo, to určitě. Co mi přijde nejhorší, je třeba teď v zimě vypravit je. No nějak by to šlo, ale“

Otázka: „Zapojoval jste se do péče o děti, když byly ještě kojenci?“

Odpověď: „U tý první hodně, u tý druhý minimálně. Věnuju se tý starší a Janička si to chce, to miminko užít. Ale neměl jsem s tím problém.“

Otázka: „Vodíte nebo vyzvedáváte vaše dítě v mateřské škole?“

Odpověď: „Jo.“

Otázka: „Víte asi jak často?“

Odpověď: „To nevím, když jsem v Praze tak jí nevyzvedávám vůbec. Když ona tam taky málo chodí, to se nedá nějak spočítat, tak třeba za půl roku pětkrát, když jsem doma, tak tam většinou nejde. Ty chlapi v Praze, ty muzikanti je většinou vodí, děláme od devíti, takže téměř všechny co znám tak je vodí. My jsme ale takový jiný lidi, smích....“

Otázka: „A když tedy někdy navštívíte mateřskou školu, jak se tam cítíte?“

Odpověď: „No, tak docela normálně, já to asi nějak nevnímám, ale jak říkám, já tam fakt moc nechodím.“

Otázka: „Oslovila vás někdy mateřská škola o nějakou spolupráci?“

Odpověď: „Jo, vlastně jo, dělalo se tam nový hřiště pro děti, tak jsme pomáhali s tím, co se mělo rozebrat a tak.“

Otázka: „Oslovila vás přímo paní učitelka?“

Odpověď: „Je to naše známá, jo, učitelka, ale je to naše kamarádka, tak jsme to tak i brali.“

Otázka: „Takže se dá říci, že komunikujete s mateřskou školkou bez nějakých problémů.“

Odpověď: „No, spíš bych řekl, že spíš Janička, já zase tak nekomunikuju.“

Otázka: „Ve školce bývají nějaké akce pro rodiče, účastníte se jich?“

Odpověď: „Jo, jo, jednou jsem byl na tý akademii.“

Otázka: „Když jsou vaše děti nemocné, podílíte se na nějaké péči o ně?“

Odpověď: „Jo, já se starám, teda víc asi Janička. Tak se podělíme... Když jsem doma, tak jo. Dokonce třeba mastičku do očí chce Anička ode mě.“

Otázka: „Byl byste ochoten zůstat doma se svým dítětem místo manželky?“

Odpověď: „Určitě, říkám, kdyby to byla Šárka, která má 50 měsíčně. Já bych mohl hrát večer koncerty. Večer bych si zařídil ještě další koncerty. Já bych ale šel okamžitě. První rok by se mi to zdálo divný, nepřirozený. Ale teď...klidně se třeba vystřídat, kdyby měla nějakou dobrou nabídku, tak fakt klidně. Janička asi ale takovou práci nesežene, já bych šel okamžitě, nebo Janička 2 roky a pak zase já.“

Otázka: „Do mateřské školy na organizované akce chodíte, účastníte se také nějakých akcí organizovaných přímo pro muže s dětmi? Jaký na ně máte názor?“

Odpověď: „Já ani o takových akcích ani nevím, nepřijdu s nima do kontaktu, to je takovej americkéj přístup, tam to určitě bude fungovat. To ne, to by mě asi nebavilo. Ale třeba když hlídám sám, tak zavolám Kájovi, nějakejm chlapum, jo to by mě bavilo, třeba když se ty naše holky domluví, že pojedou třeba do lázní. Ale organizovaně, to fakt ne. Asi fakt ne.“

Otázka: „Podílíte se nějakou mírou na zaopatření domácnosti?“

Odpověď: „Jo to jo.“

Otázka: „Co děláte konkrétně?“

Odpověď: „Uklízím, normálně všechno, já mám rád třeba čistou kuchyň. Jako nenechávám po sobě bordel. Já jsem bydlel 10 let sám na privátu, tak už jsem zvyklej, třeba když to udělám hned, tak si ušetřím spoustu času... S tím uklízením, třeba myslím, že fakt pomůžu hodně, to je věc, se kterou fakt i můžu pomoc... Topení, no to je jasný. Jediný co mi jako vadí, je vytírání, teda mop jo, to bych ještě zvládnul...“

Otázka: „Jestli vám to nevadí, ráda bych se zeptala, kolika procenty se podílíte na finančním zabezpečení v rodině?“

Odpověď: „To nevadí, to nevím, no Janička je na mateřský, já nevím kolik oni mají, asi 70 procenty, já nevím, já to nemám spočítaný. Jako že se podílím hodně, to je jasný. U nás je ta mateřská zase fakt dost.“

Otázka: „Kolika procenty se podílíte na rozhodování v rodině?“

Odpověď: „No tak asi víc já. Janička je totiž Váha, to bysme se asi nikam nedostali. Ale ne, tak 60% na 40 %.“

Otázka: „Mazlíte se rád se svými dětmi, nevadí vám to vyjadřovat na veřejnosti?“

Odpověď: „Ne to vůbec, teda malá hrozně slintá, to je hrozný. Ne to mi nevadí, vůbec... Možná, když jsme někde na veřejnosti, tak mi to připadá trochu nepatřičný... až budou možná větší, zatím nevím, tak možná ten odstup bude větší, ale třeba známej, ten má větší holku a normálně se před náma mazlili a nepřišlo nám to divný.“

Otázka: „Kolik času strávíte s dětmi v pracovním týdnu?“

Odpověď: „Kdybych byl v tý Praze s nima tak třeba hodně dělám, do jedný a pak až od sedmi, takže já bych s nima trávil čas. Ale takhle. Já vůbec nevím, co je za dny. Možná až půjde do školy tak to bude problém, ten režim, ale takhle je to jedno.“

Otázka: „Kolik času věnujete dětem o víkendu?“

Odpověď: „Kolik o víkendu? Jestli jako volný dny, tak fakt většinu. Teda v noci moc ne, když někde zůstanu dýl, smích... tak se druhý den snažím ale vstát a přizpůsobím se... Já teda vůbec spím málo, tak mi to nevadí... Když jsem v Praze, tak mám tý práce strašně moc, a když jsem doma, tak fakt jsem s nima. Třeba prosinec, je toho hrozně moc. Když přijedu domů tak mám tu energii jenom na ně. Kdybych byl s nima každý den, tak bych možná hledal nějaký ventil, nemyslím si, že bych jako chodil víc do hospody, ale možná bych si bral asi víc práce. Jako taková ta každodennost by mi možná vadila.“

Otázka: „Jaké činnosti provádíte se svými dětmi ve svém volném čase?“

Odpověď: „Jdu do kavárny, naše Anča chce chodit do kavárny. Kdybych byl v Praze, tak bych chodil na kulturu, tady to nejde. Tady není kam, není ten prostor pro děti.

Otázka: „Baví vás s dětmi jezdit třeba na kole, nebo je učit lyžovat?

Odpověď: „, No to nevím, ale zatím moc ne...vedu je k tý kultuře, něco si poslechnou na živo a tak.“

Otázka: „Máte pocit, že je nějaké období, kdy vás to s dětmi bavilo víc?

Odpověď: „Jo to asi víc teď. Když mi trošku rozumí a já jim. S Ančou je to teď fakt dobrý.“

Otázka: „Myslíte, že je důležité rozlišovat výchovu u dívek a chlapců?“

Odpověď: „, To nevím, ale asi jo.“

Otázka: „Jak by se podle vás měl chovat správný otec?

Odpověď: „, Já o tom vůbec nepřemýšlím. Ideální by bylo, kdyby měl nějakou autoritu, měl by mít odpovědnost a tak.“

Otec B

Věk otce: 32 let

Zaměstnání: kuchař

Věk dítěte: chlapec 8 let, dívka 5 let, dívka 3 roky

Otázka: „, Jste se svou rolí otce v rodině spokojen?“

Odpověď: „, Jo jsem. Já mám své děti rád.“

Otázka: „,Jste spokojen se svou mírou zapojení do péče o vaše děti?“

Odpověď: „, Jo až moc, někdy až nad hlavu.“

Otázka: „,Máte pocit, že jsou na vás kladeny velké nároky, co se týká vaší odpovědnosti v rodině?“

Odpověď: „, Akorát finance a to hodně. Je těžký zabezpečit tři děti, do toho hypotéka, nemoci.“

Otázka: „,Nevadí vám, když přijдете domů se zase starat o rodinu. Nedáváte někdy přednost odpočinku?

Odpověď: „, Mně nevadí, když přijdu domů, jsem pak zase tři dny v práci.“

Otázka: „,Jaká je vaše největší překážka ve větší možnosti trávení volného času s vašimi dětmi?“

Odpověď: „Jaká je moje překážka? Spíš nevím, jak je zabavit a nevím co s nima.“

Otázka: „Podíle se na běžné péči o vaše děti?“

Odpověď: „To je jasný, já se o ně starám, když jsem doma furt, koupu je, ty mi dávaj....“

Otázka: „Dokážete se o své dítě postarat sám?“

Odpověď: „Asi ne. Když tam pak Žofku nemám, tak jsem z toho rozhozenej. Když je mám pak po hromadě, tak je fakt smečka. Nesmím lhát a tak.“

Otázka: „Zapojoval jste se do péče o vaše dítě v době do jednoho roku?“

Odpověď: „Ne to ne, a to mě ani nebavilo, nestaral jsem se, ne. Když povyroستly, tak Filu, trošku jo, ale stejně moc ne. První trošku víc, tak možná a třetí to vůbec.“

Otázka: „Vodíte nebo vyzvedáváte vaše děti v mateřské škole, jak často?“

Odpověď: „Když jsem doma, tak vždycky, někdy jdeme i s Žofkou, ale spíš sám. Když jdu do práce, tak jdu s Filou do školy a Žofka jde do školky.“

Otázka: „Chodíte tam rád?“

Odpověď: „Ne, moc ne. Já tam jako chodím, ale jsem líněj, nebavěj mě oblíkat. Já to slíbím, ale nerad.“

Otázka: „Komunikujete s učitelkou?“

Odpověď: „Jo, tak pět minut. Pořád něco říká.“

Otázka: „Ona vám, nebo i vy jí?“

Odpověď: „Ona mě, tak se Žandou spíš, sám asi moc ne. Já tam sám fakt moc nechodím.“

Otázka: „Cítíte se ve školce jako otec dobře?“

Odpověď: „Spíš se mi tam nechce.“

Otázka: „Účastníte se nějakých organizovaných akcí v MŠ?“

Odpověď: „Já ne. Jako nevdá mi to, ale většinou na to není čas. Jednou, dvakrát, pravidelně moc ne.“

Otázka: „A když je třeba ve školce besídka, prohodíte si třeba směny v práci, abyste tam mohl jít?“

Odpověď: „To ne.“

Otázka: „A není vám to líto?“

Odpověď: „Je mi to jedno.“

Otázka: „Požádala vás někdy mateřská škola o nějakou spolupráci?“

Odpověď: „Ne to ne.“

Otázka: „A co celkově, jak se díváte na spolupráci s vaší mateřskou školou?“

Odpověď: „Jo, to jo, to je musím chválit.“

Otázka: „Staráte se o vaše děti, když jsou nemocné?“

Odpověď: „Ne to ne.“

Otázka: „Jste ochoten v případě nutnosti, zůstat se svými dětmi doma místo matky?“

Odpověď: „Ne.“

Otázka: „I kdyby to pro vaši rodinu bylo více finančně zajímavé?“

Odpověď: „Ne, to fakt ne.“

Otázka: „Účastníte se nějakých veřejných akcí organizovaných pro muže s dětmi? Jaký na ně máte názor?“

Odpověď: „Neúčastním, prostě mě to nebaví.“

Otázka: „A co ve společnosti jiných tatínků.“

Odpověď: „Ne, ani takového kamaráda nemám.“

Otázka: „Podílíte se nějakou mírou na zaopatření domácnosti (nákupy, domácí práce) a jak velkou?“

Odpověď: „Myju nádobí.“

Otázka: „Co třeba večerní uspávání?“

Odpověď: „No to někdy.“

Otázka: „A co třeba čtení pohádek?“

Odpověď: „Nečtu jim, ono je to ani nebaví....“

Otázka: „Kolik procenty se podílíte na finančním zabezpečení v rodině?“

Odpověď: „Tak 70%.“

Otázka: „Kolik procenty se podílíte na rozhodování v rodině?“

Odpověď: „Tak 50% na 50%.“

Otázka: „Netrváte na tom, že jste muž a že byste měl mít hlavní slovo, tak jak to bylo dříve uznávané?“

Odpověď: „Ne to ne. Ne to nemám hlavní slovo.“

Otázka: „Mazlíte se rád svými dětmi? Nevadí vám vyjadřovat city k vašim dětem na veřejnosti?“

Odpověď: „Ne to mi nevadí, ani před ostatními. Ne to mi fakt nevadí.“

Otázka: „Kolik času strávíte se svými dětmi v pracovním týdnu.“

Odpověď: ticho

Otázka: „Když jste v práci, tak kolik času spolu trávíte?“

Odpověď: „Nic.“

Otázka: „A když se ráno vypravujete?“

Odpověď: „Ne, to taky ne. Jenom toho nejstaršího, Filu odvedu.“

Otázka: „Kolik času strávíte ve dnech volna?“

Odpověď: „Když mám volno tak i celý den. Taky jdu občas na ryby, teda dost často...smích....“

Otázka: „Jaké činnosti provádíte se svými dětmi nejraději ve vašem volném čase?“

Odpověď: „S Filou nejradši chodím na ryby, s holkama stavíme kostky, oni si ale hrajou většinou sami.“

Otázka: „Hrajete s i s nimi jinak než manželka?“

Odpověď: „Díváme se spolu na televizi, to jo. Na počítači, ale to jsou sami.“

Otázka: „Vzpomenete si ještě na nějaké společnou činnost?“

Odpověď: „No, třeba piškvorky.“

Otázka: „Na kole je třeba naučíte jezdit?“

Odpověď: „Ne to ne.“

Otázka: „Ani lyžovat?“

Odpověď: „Ne, ne, lyžování ani kolo ne.“

Otázka: „Máte pocit, že existuje nějaké období, věk dítěte, kdy vás činnosti s dětmi bavili víc?“

Odpověď: „No čím jsou starší, jak začali víc mluvit, když jim rozumím, když pochopím, co chtějí.“

Otázka: „Rozlišujete výchovu u chlapců a dívek?“

Odpověď: „Asi ne.“

Otázka: „Nepodporujete třeba Filipka ve věcech pro kluky a holky v holčičích?“

Odpověď: „Tak asi jo, ale nepřijde mi to. Asi fakt spíš ne.“

Otázka: „A když bych se zeptala přímo na výchovu, všeobecně, jak se na ní podílíte?“

Odpověď: „Na výchovu? Já nevím, to spíš Žanda, nechávám to asi spíš na ní.“

Otázka: „Jak by se podle vás v současnosti měl chovat správný otec?“

Odpověď: „Měl by být zodpovědný, měl by přinést peníze. Když něco zbude, tak až pak myslet na sebe. Měl by i trochu pomáhat.“

Otec C

Věk otce: 34

Zaměstnání: finanční konzultant

Věk dítěte: 5 let

Otázka: „Jste se svou rolí otce v rodině spokojen?“

Odpověď: „Ano, jsem. No jsem spokojený, že mám manželku a Barču. Bohužel s nima netrávím tolik času, kolik bych chtěl.“

Otázka: „Jste spokojen se svou mírou zapojení do péče o vaši dceru?“

Odpověď: „Ne, nejsem. Pracovní vytížení mi vůbec nedovoluje se zapojit takovým způsobem, jakým bych chtěl.“

Otázka: „Máte pocit, že jsou na vás kladeny velké nároky, co se týká vaší odpovědnosti v rodině?“

Odpověď: „Ano, to fakt mám.“

Otázka: „Z jakého je to důvodu?“

Odpověď: „Z finančního, protože většina zabezpečení rodiny je na mě.“

Otázka: „Jaká je vaše největší překážka ve větší možnosti trávení volného času s vaším dítětem?“

Odpověď: „Pracovní vytížení, které mám ještě více znesnadněno dojížděním do Prahy, kde musím z časových důvodů i přespávat.“

Otázka: „Podíle se na běžné péči o vaše dítě?“

Odpověď: „To velice zřídka“

Otázka: „Nemyslíte si, že je to jeden z důvodů vaší časté absence doma?“

Odpověď: „To nevím, nikdy jsem nad tím takhle nepřemýšlel.“

Otázka: „Dokážete se o své dítě postarat sám?“

Odpověď: „Teď už asi ano, když byla menší, tak by to bylo asi horší.“

Otázka: „Zapojoval jste se o péče o vaše dítě v době, kdy bylo ještě kojencem?“

Odpověď: „Myslím si, že docela ano.“

Odpověď: „Při jakých to bylo činnostech?“

Odpověď: „Převážně šlo o odpolední a večerní uspávání.“

Otázka: „Četl jste nebo vyprávěl také nějaké pohádky?“

Odpověď: „To dělám rád, to mě baví.“

Otázka: „Vodíte nebo vyzvedáváte vaše dítě v mateřské škole, jak často?”

Odpověď: „Vyzvedávám, tak 2 krát týdně, když přijedu z Prahy domů. Vždycky se na to moc těším.“

Otázka: „Chodíte do MŠ rád?“

Odpověď: „Jako nic zvláštního neprožívám, kromě toho, že jdu pro Báru.“

Otázka: „Cítíte se tam dobře?“

Odpověď: „No, v podstatě, když člověk kolem sebe vidí samý ženský, tak si tam připadá v podstatě exoticky.“

Otázka: „Komunikujete s učitelkou?“

Odpověď: „Ne, nekomunikuju, fakt ne.“

Otázka: „Na nějaké akce školky chodíte?“

Odpověď: „Jo, to chodím, jo, to pravidelně, jasně.“

Otázka: „Poprosila vás někdy mateřská škola o nějakou spolupráci, nebo víte o nějaké?“

Odpověď: „Ne, to vůbec, ne.“

Otázka: „Účastníte se nějakých akcí organizovaných přímo pro muže s dětmi?”

Odpověď: „Ne, ani o žádných nevím.“

Otázka: „Staráte se o vaše dítě, když je nemocné?“

Odpověď: „Ne, to přenechávám na mojí manželce, je zdravotní sestrou, tak mám pocit, že má k malé i profesionálnější přístup.“

Otázka: „Jste ochoten v případě nutnosti, zůstat se svým dítětem doma místo matky?”

Odpověď: „Kdyby to bylo opravdu nutné, třeba ze zdravotních nebo finančních důvodů, tak ano.“

Otázka: „Podílíte se nějakou mírou na zaopatření domácnosti (nákupy, domácí práce) a jak velkou?“

Odpověď: „Ano, to ano, nákupy, to je celkem běžné. Nějaká údržba v bytě, vymalování a tak.“

Otázka: „Kolika procenty se podílíte na finančním zabezpečení v rodině?”

Odpověď: „Asi 80 %.“

Otázka: „Kolika procenty se podílíte na rozhodování v rodině?“

Odpověď: „80 %.“

Otázka: „Mazlíte se rád svým dítětem? Nevadí vám vyjadřovat city k vašemu dítěti na veřejnosti?”

Odpověď: „Mazlím se s ní velice rád. Na veřejnosti mi to nedělá problémy, ba naopak.“

Otázka: „Kolik času strávíte se svým dítětem v pracovním týdnu.“

Odpověď: „Je to asi v průměru 2 hodiny denně.“

Otázka: „Kolik času strávený se svým dítětem o víkendu.“

Odpověď: „Tak 5 hodin.“

Otázka: „Jaké činnosti provádíte se svým dítětem nejraději ve vašem volném čase?“

Odpověď: „Obecně jsou to činnosti týkající se sportu, jízda na kole, lyžování, sport obecně. Docela rádi spolu hrajeme různé stolní hry.“

Otázka: „Máte pocit, že je existuje nějaké období, věk dítěte, kdy vás činnosti s dítětem bavili víc?“

Odpověď: „Od tří let výš. Když začala víc vnímat a začala být i motoricky šikovnější.“

Otázka: „Rozlišoval byste výchovu u chlapce a dívky?“

Odpověď: „To nedokážu posoudit, ale asi ano.“

Otázka: „A jak se zapojujete do výchovy Barči?“

Odpověď: „No, běžně. Náš styl se liší v tom, že já držím stejně striktně linii. Ženská víc povoluje, manévruje. Já se vlastně držím pořád na tom stejným. Když je s ní Petra, tak si Bára pořád něco vynucuje a já se do toho dostanu, aby holka věděla, kam jít. Jestli doprava, nebo doleva.“

Otázka: „Jak by se podle vás v současnosti měl chovat správný otec?“

Odpověď: „Měl finančně zabezpečit rodinu takovým způsobem, aby mohl trávit společný čas mimo domov například na dovolených, výletech a dítě se mohlo věnovat svým koníčkům. Měl by se také na výchově podílet stejnou měrou jako matka.“

Otec D

Věk otce: 39

Zaměstnání: OSVČ

Věk dítěte: 5 let dívka, 6 let chlapec

Otázka: „Jste se svou rolí otce v rodině spokojen?“

Odpověď: „Jo jsem.“

Otázka: „Jste spokojen se svou mírou zapojení do péče o vaše děti?“

Odpověď: „Ano, jsem. S dětma mě to baví, chtěl bych s nima bejt rozhodně víc.“

Otázka: „Máte pocit, že jsou na vás kladeny velké nároky, co se týká vaší odpovědnosti v rodině?“

Odpověď: „*Ne to nemám ten pocit, horší jsou na tom kluci, kteří platí třeba 12 000 měsíčně hypotéky. Jsem odpůrce všech hypoték, půjček. Raději se uskromním a budu se věnovat rodině. To už je stará věc, že ti to vezme celou svobodu.*“

Otázka: „A co tlak společnosti?“

Odpověď: „*Docela v pohodě, naše děti jsou vychovaní ke skromnosti.*“

Otázka: „Jaká je vaše největší překážka ve větší možnosti trávení volného času s vašimi dětmi?“

Odpověď: „*Asi práce.*“

Otázka: „Podílíte se na běžné péči o vaše dítě?“

Odpověď: „*Jo, když jsem doma, tak jo. Fakt jo.*“

Otázka: „Dokážete se o své děti postarat sám?“

Odpověď: „*Jo, to zvládám, to dělám hodně.*“

Otázka: „Zapojoval jste se o péče o vaše děti v době, kdy byly ještě kojenci?“

Odpověď: „*Hele to moc ne. Že bych byl jako můj švagr a utíral dětem zadky, na to jsem neměl.*“

Otázka: „Vodíte nebo vyzvedáváte vaše děti v mateřské škole, jak často?“

Odpověď: „*Jo, když jsem doma, tak vždycky.*“

Otázka: „Chodíte sám nebo s manželkou.“

Odpověď: „*Chodím sám. Přes sezónu ale nechodím vůbec, maximálně v pátek, když přijedu domů.*“

Otázka: „Když jdete do školky pro děti, jdete tam rád?“

Odpověď: „*Jo, to, jo.*“

Otázka: „Komunikujete s učitelkou?“

Odpověď: „*Ne, vůbec. Mně je nesympatická. Nemám důvod, proč bych se s ní bavil.*“

Otázka: „Když je ve školce nějaké vystoupení, besídka dětí, jdete se také podívat?“

Odpověď: „*Jo, to jo, když jsem doma, tak jo.*“

Otázka: „Oslovila vás mateřská škola ohledně spolupráce?“

Odpověď: „*Ne, nic.*“

Otázka: „Staráte se o vaše dítě, když je nemocné?“

Odpověď: „*To moc ne. Tak jako oni si to i děti řeknou, že chtěj mámu.*“

Otázka: „Jste ochoten v případě nutnosti, zůstat se svými dětmi doma místo matky?“

Odpověď: „Když by byla dobrá letová sezóna, tak bych byl rád doma. Asi bych to ale nevydržel, asi fakt ne. Kdyby to bylo nezbytně nutné, tak jo, ale raději ne.“

Otázka: „Účastníte se nějakých akcí organizovaných pro muže s dětmi? Jaký na ně máte názor?“

Odpověď: „To vůbec, to nesnáším.“

Otázka: „Podílíte se nějakou mírou na zaopatření domácnosti (nákupy, domácí práce) a jak velkou?“

Odpověď: „To jo, máme to rozdělený s manželkou. Jídlo ona a já bydlení. Údržbu spolu. O víkendu dělám snídani, dojdu nakoupit a tak. Ale žádný věci pro ženský ode mě nechce.“

Otázka: „Kolika procenty se podílíte na finančním zabezpečení v rodině?“

Odpověď: „Asi tak 75 %“

Otázka: „Kolika procenty se podílíte na rozhodování v rodině?“

Odpověď: „10 % (smích), ne asi tak půl na půl.“

Otázka: „Mazlíte se rád svými dětmi? Nevadí vám vyjadřovat city k vašim dětem na veřejnosti?“

Odpověď: „Myslím, že rád. Na veřejnosti, to vůbec, to fakt neřeším.“

Otázka: „Kolik času strávíte s dětmi v pracovním týdnu?“

Odpověď: „Když jsem v práci, tak nic.“

Otázka: „Kolik času strávený se svými dětmi o víkendu?“

Odpověď: „Tak já nevím, to je různý. Řekl bych tak půl na půl mého volného času.“

Otázka: „Jaké činnosti provádíte se svými dětmi nejraději ve vašem volném čase?“

Odpověď: „Jezdíme na kole, chodím na ryby, do bazíku. V zimě na bruslení. Stavím si s nima puzzle a s dědou hrajou karty o žvýkačky, smích....“

Otázka: „Máte pocit, že je existuje nějaké období, věk dítěte, kdy vás činnosti s dětmi bavili víc?“

Odpověď: „Když už to trošku uměj. Nemám na ty začátky nervy. Když vidím, že se snaží, tak pak mě to baví. Asi tak od 3 let, když začaly pořádně komunikovat.“

Otázka: „Rozlišujete výchovu u chlapců a dívek?“

Odpověď: „To je jasný, holka to je rozmazlínek. Ten kluk to vždycky víc odnese, hlavně je starší, tak to musí nějak zvládnout.“

Otázka: „Jaký styl výchovy u svých dětí uznáváte?“

Odpověď: „Já jsem přísněj, když zloběj, tak jo. Já jsem mírumilovnej, ale když přepálej, tak jo.“

Otázka: „Jak by se podle vás v současnosti měl chovat správný otec?“

Odpověď: „Měl by chodit do práce na 8 hodin a zbytek by měl bejt doma, protože ten čas je dneska, to je to nejcenější. Děti ti protejkaj mezi prstama, ani si je člověk neužije.“

Otec E

Věk otce: 35

Zaměstnání: OSVČ v pohostinství

Věk dítěte: 3 roky dívka, 5 let chlapec

Otázka: „Jste se svou rolí otce v rodině spokojen?“

Odpověď: „Jsem.“

Otázka: „Není nic, co by vám na ní vadilo?“

Odpověď: „Ne, fakt není, jsem spokojený.“

Otázka: „Jste spokojen se svou mírou zapojení do péče o vaše děti?“

Odpověď: „Jo, jsem, jsem zapojený dost.“

Otázka: „Máte pocit, že jsou na vás kladeny velké nároky, co se týká vaší odpovědnosti v rodině?“

Odpověď: „Ne, to nemám. Máme společný peníze, tak mi to přijde normální. I když je toho někdy moc, ale docela to zvládám.“

Otázka: „Jaká je vaše největší překážka ve větší možnosti trávení volného času s dětmi?“

Odpověď: „Tak asi práce.“

Otázka: „Podílíte se na běžné péči o vaše děti?“

Odpověď: „No, myslím si, že se podílím.“

Otázka: „A co třeba děláte?“

Odpověď: „Vodím a vypravuju děti do školky, když jde Kačka do práce. Dělam třeba večere, někdy je chodím třeba uspávat...to dělám fakt rád. Třeba s nima jdu na písek a tak. Docela mě to baví.“

Otázka: „Dokážete se o své dítě postarat sám?“

Odpověď: „Jo, myslím si, že jo. Že to docela dávám. Nebo si to alespoň myslím.“

Otázka: „Zapojoval jste se o péči o vaše dítě v době, kdy bylo ještě kojencem?“

Odpověď: „Párkrát jsem jezdil s kočářem. Jo, taky jsem přebaloval a někdy i koupal. Ale asi moc ne.“

Otázka: „Proč si myslíte, že jste to tolik nedělal?“

Odpověď: „Mně přišlo, že to Kačka zvládá sama, že mě tolik nepotřebuje.“

Otázka: „Vodíte nebo vyzvedáváte vaše děti v mateřské škole, jak často?“

Odpověď: „Vyzvedávám i vodím, když jdu do práce, tak je tam odvádím. Když mám volno, tak tam kolikrát ani nejdou. Jedeme třeba na hory, nebo tak. Zatím Kačka chodí do práce jen dva dny v týdnu, tak je to dobrý. Rádi si přispíme a nemusíme vstávat, je pak větší pohoda.“

Otázka: „Staráte se o vaše děti, když jsou nemocné?“

Odpověď: „Samozřejmě, starám. S Honzou jsem byl třeba na píchání uší. Tenkrát, když si zlomil ruku, tak jsem s ním jel do nemocnice. Pomáhám třeba dávat medicíny a tak. Honza u toho vždycky hrozně řve.“

Otázka: „Takže spíš pomáháte, když je to potřeba.“

Odpověď: „Jo, to jo.“

Otázka: „Jste ochoten v případě nutnosti, zůstat se svými dětmi doma místo matky?“

Odpověď: „Byl bych ochotný, kdyby Kačka měla lepší práci než já, tak jo.“

Otázka: „To by vám nevadilo, necítil by ses méněcenný?“

Odpověď: „Ne, necítil bych se méněcenný, nebo si to teda myslím. Jeden z rodičů musí vydělávat.“

Otázka: „Účastníte se nějakých akcí organizovaných pro muže s dětmi? Jaký na ně máte názor?“

Odpověď: „Tak to se neúčastním. To se mi moc nezdá. S Martinem, kamarádem jedeme třeba s dětma na hory a tak.“

Otázka: „Zvládnete si vzít na hory obě děti?“

Odpověď: „Ne, to ne. Klárka je ještě malá, ale s Honzou už je to dobrý, to je v pohodě. To mě baví.“

Otázka: „Podílíte se nějakou mírou na zaopatření domácnosti (nákupy, domácí práce) a jak velkou?“

Odpověď: „Jo, myju nádobí, hodně třeba vařím. Jinak Kačka dělá třeba něco jiného, abychom pak mohli jít třeba ven.“

Otázka: „Nevadí vám to?“

Odpověď: „Ne, mě to baví, nevadí mi to vůbec. Já rád vařím třeba vrabce, nějaký dobrý maso. Kačka zase umí dobrý saláty a špagety a tak.“

Otázka: „Kolik procenty se podílíte na finančním zabezpečení v rodině?“

Odpověď: „80, 90 %.“

Otázka: „Kolik procenty se podílíte na rozhodování v rodině?“

Odpověď: „50 %, většinou se shodneme. Myslím si, že to vychází tak půl na půl.“

Otázka: „Mazlíte se rád svými dětmi? Nevadí vám vyjadřovat city k vašim dětem na veřejnosti?“

Odpověď: „Tak samozřejmě. Tak jako nepřeháním to, že bych třeba dělal ňu, ňu, ňu, ale pusu jim klidně dám.“

Otázka: „Kolik času strávíte se svými dětmi v pracovním týdnu?“

Odpověď: „Tak asi dost málo, v podstatě skoro žádné. Třeba za mnou zajdou do práce, tak 1 hodinu, možná 2, spíš hodinu.“

Otázka: „Kolik času strávený se svými dětmi o víkendu?“

Odpověď: „Já někdy o víkendu dělám, ale jestli jako když jsem doma, tak skoro 100 %.“

Otázka: „Jaké činnosti provádíte se svými dětmi nejraději ve vašem volném čase?“

Odpověď: „Hodně jezdíme na hory lyžovat. Učím Honzu jezdit na kole, chodíme všichni hodně na procházky do lesa.“

Otázka: „Co třeba děláte rádi doma?“

Odpověď: „Díváme se na Krtečka, S čerty nejsou žerty, stavím s Honzou lego, čtu jim a tak.“

Otázka: „Máte pocit, že je existuje nějaké období, věk dítěte, kdy vás činnosti s dětmi bavili víc?“

Odpověď: „Tak asi víc, když se s nima dá povídat a lecos pochopí.“

Otázka: „Rozlišujete výchovu u chlapců a dívek?“

Odpověď: „Tak asi tolik ne, já nevím.“

Otázka: „Jak by se podle vás v současnosti měl chovat správný otec?“

Odpověď: „Měl by si na děti udělat co nejvíce času, ale pokaždé to fakt nejde. Musí zabezpečit rodinu. V dnešní době to ale není úplně jednoduchý, to si vlastně v podstatě odporuje.“

Otec F

Věk otce: 35

Zaměstnání: obsluha v teplárně

Věk dítěte: 3,5 roku

Otázka: „Jste se svou rolí otce v rodině spokojen?“

Odpověď: „Normálně, jsem spokojen... ..“

Otázka: „Jste spokojen se svou mírou zapojení do péče o vaše děti?“

Odpověď: „Ano, asi ano.“

Otázka: „Máte pocit, že jsou na vás kladeny velké nároky, co se týká vaší odpovědnosti v rodině?“

Odpověď: „Myslím, že ne.“

Otázka: „Jaká je vaše největší překážka ve větší možnosti trávení volného času s vaším dítětem?“

Odpověď: „Jedině moje práce, jinak když jsem doma, ta jsem se synem.“

Otázka: „Podílíte se na běžné péči o vaše dítě?“

Odpověď: „Ano.“

Otázka: „Dokážete se o své dítě postarat sám?“

Odpověď: „Ano.“

Otázka: „Můžete být víc konkrétní? Tak že zvládnete vaření, nákup oblečení, prostě to co vaše partnerka?“

Odpověď: „Přesně tak.“

Otázka: „Zapojoval jste se do péče o vaše dítě v době, kdy bylo ještě kojencem?“

Odpověď: „Ano.“

Otázka: „Mohu vědět, jak přesně?“

Odpověď: „Vozil jsem kočárek, přebaloval jsem, koupal jsem, prostě jsem pomáhal partnerce.“

Otázka: „Vodíte nebo vyzvedáváte vaše dítě v mateřské škole, jak často?“

Odpověď: „Velmi zřídka, pracovní doba mi to neumožňuje.“

Otázka: „Staráte se o vaše dítě, když je nemocné?“

Odpověď: „Pokavaď (odmlka) ano, jo, myslím, že si můžu vzít neschopenku...jo, není problém.“

Otázka: „Byl byste ochoten (v případě nutnosti), zůstat se svým dítětem doma místo matky?“

Odpověď: „Jako jak? Na mateřské? To už partnerka není, a kdyby byla, tak nevím. Co je bráno nutností? Myslím, že asi ztráta mé práce by mě nutila.“

Otázka: „Účastníte se nějakých akcí organizovaných pro muže s dětmi?“

Odpověď: „Neúčastním, teda,,beru kluka na fotbal s chlápky a jejich děckama.“

Otázka: „Jaký na ně máte názor?“

Odpověď: „Jinak nevím, žádné akce neznám, nepoznal jsem.“

Otázka: „Podílíte se nějakou mírou na zaopatření domácnosti (nákupy, domácí práce) a jak velkou?“

Odpověď: „Ano, vytírám, vysávám, dojdu nakoupit, tak si myslím, že pomáhám.“

Otázka: „Kolik procenty se podílíte na finančním zabezpečení v rodině?“

Odpověď: „60%.“

Otázka: „Kolik procenty se podílíte na rozhodování v rodině?“

Odpověď: „30%.“

Otázka: „Mazlíte se rád se svým dítětem?“

Odpověď: „Jéžišmarja, jasně!“

Otázka: „Nevadí vám vyjadřovat city k vašemu dítěti na veřejnosti?“

Odpověď: „Vůbec ne.“

Otázka: „Kolik času strávíte se svým dítětem v pracovním týdnu?“

Odpověď: „Aktivně asi hodinu denně, jinak se vidíme prostě večer, je to podle práce.“

Otázka: „Kolik času strávíte se svým dítětem o víkendu?“

Odpověď: „Co nejvíce to jde, pokud nepracuji nebo někde nejsem, tak jsem s klukem.“

Otázka: „Jaké činnosti provádíte se svým dítětem nejraději ve vašem volném čase?“

Odpověď: „Podle počasí, když je špatné počasí, hrajeme si doma, koukáme na pohádky a když je pěkně chodíme ven.“

Otázka: „Jak si doma hrajete a co děláte konkrétně venku?“

Odpověď: „Venku si kopeme s míčem, chodíme na klouzačky a tak různě. Chcete vědět, že jdu v létě na pivo a malého vezmu sebou na terasu k hospůdce? Doma ..jé, nevím, no s autama si hrajeme, modelujeme a tak..“

Otázka: „Máte pocit, že je existuje nějaké období, věk dítěte, kdy vás činnosti s dítětem bavili víc?“

Odpověď: „No, tak to nemám žádné období, dítě mě baví furt a je malej, co bude dál, to uvidím, tak asi to nedokážu říct, že by mě někdy bavil víc. To řeknu, až budu dědou.“

Otázka: „Rozlišujete výchovu u chlapců a dívek?“

Odpověď: „Nevím, mám jen chlapce, tak nemůžu nic rozlišovat. Ne, tak to bych řekl, že je to stejný.“

Otázka: „Jak by se podle vás v současnosti měl chovat správný otec?“

Odpověď: „Jako otec, no, moc nechápu otázku.“

Otázka: „Co je dnes důležité, aby otec v současné rodině zvládala a zabezpečoval.“

Odpověď: „Jé, nevím, tak, měl by umět zabezpečit rodinu, ale zároveň se snažit být co nejvíc doma s dětmi a manželkou, což je ale právě problém. Je to asi o tom najít ten správný kompromis.“

Otec G

Věk otce: 37

Zaměstnání: energetik

Věk dítěte: 6, 9 let dívky

Otázka: „Jste se svou rolí otce v rodině spokojen?“

Odpověď: „Jsem spokojen.“

Otázka: „Víc to nechcete rozvádět?“

Odpověď: „ Ne, prostě, jsem spokojen.“

Otázka: „Jste spokojen se svou mírou zapojení do péče o vaše děti?“

Odpověď: „No, to jsem taky spokojený.“

Otázka: „ Je možné to trošku rozvést?“

Odpověď: „No, tak zase zbytečně mě neotravujou (smích). Já hlavně zasahuji, když je třeba důraz, to zase zakročím já.“

Otázka: „ Ano, tak vy jste ten přísnější a manželka Pavla ta hodnější?“

Odpověď: „ Přesně tak. “

Otázka: „Máte pocit, že jsou na vás kladeny velké nároky, co se týká vaší odpovědnosti v rodině?“

Odpověď: „Mám pocit, že ne, ta odpovědnost je tak střídavá. Když jsem s dítětem venku, tak je ta odpovědnost na mě v tu chvíli a když je venku s dítětem Pavla, tak jí má zase ona. Prostě je to fifty fifty. “

Otázka: „A když bych to vzala tak celkově, jaká je vaše odpovědnost vůči celé vaší rodině?“

Odpověď: „Otec má občas pocit, je jeho pozice v rodině je nosit domů peníze, ale tak to určitě není. “

Otázka: „Jaká je vaše největší překážka ve větší možnosti trávení volného času s vaším dítětem?“

Odpověď: „No, tak se s dítětem ...většinou může, no nemělo by se chodit do hospody, to na tebe lidi koukají blbě (smích). No, ne, tak práce a moje koníčky. Pokračujeme dál k další otázce. “

Otázka: „Podíle se na běžné péči o vaše děti?“

Odpověď: „Ano, obléct, atd. určitě. “

Otázka: „Dokážete se o své děti postarat sám?“

Odpověď: „Rozhodně ano. “

Otázka: „Zapojoval jste se o péče o vaše děti v době, kdy byly ještě kojenci?“

Odpověď: „Tak staral, jak jako?“

Otázka: „Myslím tím, zda jste se přímo zapojil do péče o děti?“

Odpověď: „Jo, jo, jezdil jsem s kočárkem, prdelku jsem také umyl, přebalil, to jo, koupal jsem, prostě všechny tyhle věci. “

Otázka: „Vodíte nebo vyzvedáváte vaše mladší dítě v mateřské škole, jak často?“

Odpověď: „Určitě ano. “

Otázka: „A jak tedy často?“

Odpověď: „Tak 2x týdně, podle práce. “

Otázka: „Staráte se o vaše děti, když je nemocné?“

Odpověď: „Tak spíš ne, protože s nemocným dítětem je doma Pavla (manželka), protože jsem zaměstnanej, ale jako, když jsem doma, tak jako podám mu čaj. Nebo když jde Pavla nakoupit, tak se v tu chvíli starám. No a vlastně, když Pavla byla v nemocnici

sama, tak jsem měl taky paragraf, tak jo, tak se taky starám. Uzavřel bych to, když je to třeba, tak jo.“

Otázka: „Byl byste ochoten (v případě nutnosti), zůstat se svým dítětem doma místo matky?“

Odpověď: „Jako na mateřský? Tak to ne, rozhodně ne!“

Otázka: „Tak není žádná životní situace, která by to změnila?“

Odpověď: „No, tak takhle tedy, kdyby byla Pavla v manažerské funkci a nosila domů 50 tisíc a více měsíčně a řekla mi, hele musíš na mateřskou, tak pak ano. To bych o tom uvažoval.“

Otázka: „Účastníte se nějakých akcí organizovaných pro muže s dětmi? Jaký na ně máte názor?“

Odpověď: „Ne, to jsem se nikdy nezúčastnil.“

Otázka: „A víte, jaké to jsou, máte o nějakých akcích přehled?“

Odpověď: „ U nás nic vyloženě není. Co vím, tak je pro matky či pro rodiče, ale vyloženě pro muže, to tu není. To bych řekl, že jsem jako chlapi diskriminovaný (smích).“

Otázka: „Podílíte se nějakou mírou na zaopatření domácnosti (nákupy, domácí práce) a jak velkou?“

Odpověď: „Dělám domácí práce.“

Otázka: „Jaké a jak často?“

Odpověď: „Tak třeba 2 týdně nakoupím větší nákup, občas vyluxuju. Taky si po sobě odnesu talíř do dřezu.“

Otázka: „Kolik procenty se podílíte na finančním zabezpečení v rodině?“

Odpověď: „Hm, no, asi tak 75% se podílím já.“

Otázka: „Kolik procenty se podílíte na rozhodování v rodině?“

Odpověď: „Tak to 100% ...ne asi bych to pozměnil na 90%. To by mi žena dala, kdyby věděla, že říkám 100%.“

Otázka: „Mazlíte se rád se svými dětmi? Nevadí vám vyjadřovat city na veřejnosti?“

Odpověď: „Ano, rád se mazlím a nemám s tím problém. Dám pusu, pohladím dítě i na veřejnosti.“

Otázka: „Kolik času strávíte se svými dětmi v pracovním týdnu?“

Odpověď: „Tak to je různé, dělám na směny, v jednom týdnu mám více směn a v jiném méně.“

Otázka: „Dobře a šlo by tedy, abyste mi odhadl průměrně, kolik hodin s nimi přímo strávíte?“

Odpověď: „No, tak jsem s nima každý den. Starší dcera má své zájmy, s mladší jsem asi tak 1 hodinu denně. Fakt nevím, ale asi tak tu hodinku.“

Otázka: „Kolik času strávený se svými dětmi o víkendu, tedy ve volném pracovním dni?“

Odpověď: „O víkendu to jsme spolu často, tak to tak asi těch 10 hodin přes den jsem s dětmi, určitě s Monikou jo.“ (mladší dcera)

Otázka: „Jaké činnosti provádíte se svými dětmi nejraději ve vašem volném čase?“

Odpověď: „No, tak s Monikou...to se mi teď těžko představuje, ale určitě hrajeme „Člověče nezlob se“, v létě jsme u vody, a nejčastěji času a to když byla i mladší jsme trávili s hraní s nožičkou....“

Otázka: „Jak to myslíte, s nožičkou?“

Odpověď: „No, to byla taková hra, kdy se mi starala o nožičku, a já jako za tu nožičku mluvil (předvedl s jemným hláskem), kdy mi jí přikrývala a šimrala mě a to byla dost častá hra, teď se s věkem od toho ustupuje. Jinak v létě kolo, míčové hry.“

Otázka: „Máte pocit, že existuje nějaké období, věk dítěte, kdy vás činnosti s dítětem bavili víc?“

Odpověď: „Tak teď nerozumím.“

Otázka: „No, jaké věkové období vás u dítěte baví víc, pokud tedy nějaké máte. Máte už i velkou dceru, tak to můžete posoudit.“

Odpověď: „Tak to bych řekl, že každý věk má svý, to nejde přímo říct, to mě baví víc a to míň. Každé období má svoje.“

Otázka: „Rozlišujete výchovu u chlapců a dívek?“

Odpověď: „Já nemám chlapce. Tak nemohu posoudit.“

Otázka: „Jak by se podle vás v současnosti měl chovat správný otec?“

Odpověď: „Správný otec, správný otec, hm, správněj otec má bejt hodnej a zároveň mít autoritu a myslím si, že by se měl nechat 2 krát tejdně srovnat od manželky, ale děti o tom nesmí vědět. No, tak vážně, určitě být na děti hodnej, ale mít i tu autoritu.“

Otec H

Věk otce: 31

Zaměstnání: řezník

Věk dítěte: 5let, 9 let chlapci

Otázka: „Jste se svou rolí otce v rodině spokojen?“

Odpověď: „Asi bych řekl, že spokojen, je jako myšleno, jak se hodnotím jako táta?“

Otázka: „Je tím myšleno, jak berete své postavení v rodině, jako muž a otec zároveň.“

Odpověď: „Jo, jo, tak asi spokojen.“

Otázka: „Jste spokojen se svou mírou zapojení do péče o vaše děti?“

Odpověď: „No to by asi řekla Hanka (manželka), jak se starám o děti, ale jsem spokojen, protože po mě nikdo nic moc nechce.“

Otázka: „Máte pocit, že jsou na vás kladeny velké nároky, co se týká vaší odpovědnosti v rodině?“

Odpověď: „Ty bláho, tak to nevím, no asi normálně, jako na každého chlapa, prostě se starat o rodinu, chodit do práce...já nevím...“

Otázka: „Dobře, tak tedy máte pocit, že jsou to vysoké požadavky na vás, myslím chodit do práce, ještě pomoci doma, podílet se na chodu domácnosti, nebo to zvládáte na jedničku?“

Odpověď: „No, nevím, nevím. Jsou to přiměřené nároky na normálního chlapa v rodině. Nic, co bych nezvládl! (smích)“

Otázka: „Jaká je vaše největší překážka ve větší možnosti trávení volného času s vaším dítětem?“

Odpověď: „Já asi žádnou nemám...tak zase asi nevím.“

Otázka: „Tak tedy, jste s malým, kdy chcete a věnujete se mu, jak potřebuje on a jak i vy?“

Odpověď: „No, to zase ne, chodím do práce, mám taky své zájmy a občas je třeba něco někde vyřídit, no vidíte, to mě nenapadlo, ty bláho, to je fakt, překážkou je práce a asi občas mé zájmy.“

Otázka: „Podíli se na běžné péči o vaše dítě?“

Odpověď: „Jo, jo, myslím, že jo.“

Otázka: „Dokážete se o své dítě postarat sám?“

Odpověď: „Ano. Asi ne tak dokonale, jako žena, ale dítě přežije.“

Otázka: „Zapojoval jste se do péče o vaše dítě v době, kdy bylo ještě kojencem?“

Odpověď: „Ty bláho, to je už chvilka, jo, jo, určitě jo.“

Otázka: „Jak například?“

Odpověď: „Já nevím, no asi jsem vzal taky do ruky kočár, nebo jsem pohlídal, když Hanča někam šla. Jo a taky jsem pomohl s koupáním, ale jako přebalování to ne, to jsem nedával). No a u prvního se stávil barák, tak to bylo skoro všechno na Hanče.“

Otázka: „Vodíte nebo vyzvedáváte vaše dítě v mateřské škole, jak často?“

Odpověď: „Tak to skoro ne, já tam byl snad 3krát za rok.“

Otázka: „Co je důvodem, že se tam nedostanete?“

Odpověď: „No, tak hlavně pracovní doba, to prostě dává Hanka a taky já na to tolik nejsem, nějak tam mluvit s učitelkama, já ani nevím, co měly děti za tu značku, ten obrázek, víte co, myslím...“

Otázka: „Staráte se o vaše dítě, když je nemocné?“

Odpověď: „To se moc nezapojím, to prostě Hanka. To začínám vypadat asi blbě co?“

Otázka: „Ne, ne, určitě, ne, je cílem průzkumu prostě jen zjistit zapojení muže v rodině u dětí či dítěte v předškolním věku. Každý má jiné možnosti.“

Odpověď: „Jo, to asi jo, prostě já u nemocí nějak nebyl, když Matěj (starší syn) byl tenkrát v nemocnici, tak to jsem tam jezdil, to jsme se báli, jak to všechno bude.“

Otázka: „Byl byste ochoten (v případě nutnosti), zůstat se svými dětmi doma místo matky?“

Odpověď: „Jak jako, u té nemoci?“

Otázka: „Co vás napadne, kdykoli, u nemoci, mateřská dovolená, podobně.“

Odpověď: „Ty bláho, to ne!“

Otázka: „Není žádná situace, co by tě donutila, ani ztráta zaměstnání?“

Odpověď: „To si fakt nedokážu představit, ale asi bych se o děti staral víc a byl doma, nemít tu práci, ale to by Hanča musela domů nosit tak 50 tisíc.“

Otázka: „Účastníte se nějakých akcí organizovaných pro muže s dětmi? Jaký na ně máte názor?“

Odpověď: „Tak to ne, nikdy jsem nikam nešel a ony nějaké jsou? Já na to nejsem, to já vezmu kluka raději na ryby či pod stan, než někde šaškovat.“

Otázka: „Podílit se nějakou mírou na zaopatření domácnosti (nákupy, domácí práce) a jak velkou?“

Odpověď: „*Na to jsou snad ženský ne?*“

Otázka: „Tak tedy doma vůbec nepomáháte?“

Odpověď: „*To zase jo, ale spíš věci kolem baráku.*“

Otázka: „Co konkrétně?“

Odpověď: „*Ty bláho, no, co, co, v létě seču trávník, natřu ploty, na zimu zajistím dřevo do krbu, stačí to? Jako nádobí bych neumyl, nevytřu, to prostě nedělám, nejsem ženská.*“

Otázka: „Kolik procenty se podílit na finančním zabezpečení v rodině?“

Odpověď: „*No, to bych řekl, že se dost nedávno změnilo, co šla Hanka po mateřské do práce. Dřív to bylo asi tak 80% na 20%, ale teď bych řekl, tak 50% na 50%.*“

Otázka: „Kolik procenty se podílit na rozhodování v rodině?“

Odpověď: „*Já nevím, my asi tak nějak rozhodujeme společně, 50% na 50%.*“

Otázka: „Mazlíte se rád se svými dětmi? Nevadí vám vyjadřovat city k vašemu dítěti na veřejnosti?“

Odpověď: „*No nevadí, ale nic se nemá přehánět.*“

Otázka: „Kolik času strávíte se svými dětmi v pracovním týdnu?“

Odpověď: „*No, něco prostě po práci, to je různé, děti si většinou zalezou, mají svoje zájmy.*“ Otázka: „A co ten nejmladší?“

Odpověď: „*Jo, tak něco jo, asi tak hodinku až dvě denně. O víkendu je to víc.*“

Otázka: „Kolik času tedy strávíte se svými dětmi o víkendu?“

Odpověď: „*Hm, záleží na okolnostech, ale docela dost, určitě s Ondrou jo. Starší mají své zájmy.*“

Otázka: „Tak kolik asi tak, jestli se tedy můžu zeptat?“

Odpověď: „*No půl dne určitě i celý den, prostě podle toho, co děláme nebo, když jsme někde mimo barák.*“

Otázka: „Jaké činnosti provádíte se svými dětmi nejraději ve vašem volném čase?“

Odpověď: „*No, různě, já, to je mám všechny asi jmenovat co?*“

Otázka: „Ano, alespoň pár...“

Odpověď: „*Tak prostě ryby, či mi kluci pomáhají kolem baráku, v létě jsme pod stanem, tak různě.*“

Otázka: „Máte pocit, že je existuje nějaké období, věk dítěte, kdy vás činnosti s dítětem bavili víc?“

Odpověď: „Asi ne, to bych ani neřekl. Každý věk má svoje.“

Otázka: „Myslíte si, že je důležité rozlišovat výchovu u chlapců a dívek?“

Odpověď: „Jak jako? Já nevím, já mám jen kluky, tak asi bych se k holce možná choval jinak. Fakt nevím.“

Otázka: „Jak by se podle vás v současnosti měl chovat správný otec?“

Odpověď: „No, jako já (smích). Tak teď přesně nevím, co tím myslíte.“

Otázka: „Jak by se podle vás měl chovat správný, charakterizovat, popsat takový ten pomyslný ideál otce?“

Odpověď: „Tak to je těžký, hm, no asi, prostě dobrej, vzor, hodnej, ale né zase zženštělej, ale chlap má být chlap (smích). Asi už nic nevymyslím.“

Příloha 2

Rozhovory II.

Učitelka A

Věk: 54

Pohlaví: žena

Profesní zaměření: učitelka MŠ

Pedagogická praxe: 30 let

Otázka: „Máte pocit, že jsou v dnešní době na otce kladeny velké nároky ze strany rodiny, společnosti?“

Odpověď: „Ne, to si nemyslím, nejsou.“

Otázka: „Muži tráví se svými dětmi, rodinami čím dál tím méně času, jaká myslíte, že je toho příčina?“

Odpověď: „Příčinu vidím v hledání a chopení se šancí, které jim přicházejí, bojí se jich zříct a tak využívají všeho, co se jim naskytne.“

Otázka: „Dokázala byste odhadnout, kolik tatínků dochází do vaší třídy v MŠ, kolik jich děti přivádí nebo vyzvedává v mateřské škole?“

Odpověď: „To nedokážu odhadnout. Ti co chodí, chodí pořád pravidelně, asi to mají domluvený takhle s mámou, kvůli práci....no tak 9...12 ze 32, buď je ráno přivedou, nebo odpoledne vyzvednou. Třeba ho máma přivede a táta vyzvedne.“

Otázka: „Je rozdíl v rodinách, kde je matka pracující nebo naopak když je na mateřské dovolené?“

Odpověď: „Maminky na mateřský většinou děti nevodí, prostě když ten táta jede do práce, tak je vezme sebou.“

Otázka: „Účastní se tatínkové organizovaných akcí, které pořádá vaše mateřská škola?“

Odpověď: „Jo, účastní, jako ne vždycky, ale většinou taková půlka jich tam je.“

Otázka: „Pořádá vaše mateřská škola nějaké akce, přímo zaměřené pro otce s dětmi?“

Odpověď: „Ne, to jsme nikdy nedělali a myslím si, že by stejně nepřišli, ani by se mi do takový akce nechtělo. Podle mě mají nějaký zábrany. Možná se před náma styděj, že to

s těma malejma dětma neuměj. Jednoho, který na takový akce chodil jsem měla doma, ale toho jsem nechtěla zase já.“

Otázka: „Máte pocit, že v MŠ chybí dětem nějaký mužský vzor?“

Odpověď: „Podle letoška, kdy byla školka od září do ledna v rekonstrukci si myslím, že tady nechybí, protože jsme tady měli elektrikáře, zedníky, podlaháře, topenáře, obkladače....těch vzorů tady měly moc. Těch příležitostí, jak dostat pořádnýho chlapa do školky je dost. Učitel v mateřské škole z tohohle důvodu být nemusí, záleží ale na povaze, ten co byl u nás, stejně pořádný chlap nebyl.“

Otázka: „Má vaše mateřská škola přímo v programu spolupráci s otci dětí? Je snaha z vaší strany zapojit je více do dění vaší školy?“

Odpověď: „Máme, ale na rodiče, oba. Nemáme to zaměřený jen přímo na otce, ale dohromady. Mně to přijde postavený na hlavu. Je to přece rodina.“

Otázka: „Jak se tatínkové chovají ke svým dětem na veřejnosti, ve vaší škole, třeba v šatně, když děti vyzvedávají?“

Odpověď: „Já tam nechodím, moc je nepozoruju, řekla bych, že docela v pohodě, normálně, dají jim pusku, když se s nima loučí a tak. Jo třeba, když má táta kluka, tak třeba něco už v šatně plánujou, takový ty klučíčí řeči. Třeba, že půjdou na ryby, nebo na kolo a tak.“

Otázka: „Přizpůsobujete nějak program ve třídě, podle toho, kolik máte ve třídě děvčat nebo chlapců?“

Odpověď: „To asi jo, podle toho až je pořádně poznám, co by se jim líbilo, pro kluky spíš pohybovky, konstruktivní hry, s holčičkama zase víc tvoříme, malujeme, tancujeme. Když si plánuju TVP, tak na to myslím a přímo týdenní plány děláme i podle Gardnerových inteligencí, tam to rovnou padá. V tom rámcáku to vlastně není, to není, je to tam vlastně taky takový všeobecný, podle pohlaví to fakt není. Dá se říct, že si tím přizpůsobíme práci, aby to i ty děti víc bavilo. Třeba do tý logiky, tam to ty kluky baví víc. No to určitě.“

Otázka: „Jak by se podle vás měl chovat v současnosti správný otec?“

Odpověď: „Asi by měl být víc doma. Naši ale na nás taky neměli čas, ale když jsme se motali kolem baráku, tak jsem to dělal s nima. Byl tam ten rozdíl, co je mužská práce i ženská práce. Třeba mamka vždycky říkala: „Řekneme tatínkovi a on nám to přitluče.“ a tak. Dneska si to přitlučeš sama, je to fakt banalítka, ale přece. Dneska je to těžký,

když ty děti nelítají venku, když se o ně bojíš. Jsou to ty možnosti, je to všechno tím. Každý měl zahradu, každý měl barák. Kde na to mají ty děti přijít, třeba ty s paneláku, nemají dílnu. Pak ty tátové jenom ležej, nebo jsou u počítače a oni s nima.“

Učitelka B

Věk: 53

Pohlaví: žena

Profesní zaměření: zástupkyně ředitelky

Pedagogická praxe: 30 let

Otázka: „Máte pocit, že jsou v dnešní době na otce kladeny velké nároky ze strany rodiny, společnosti vůbec?“

Odpověď: „Já ten pocit nemám. Oni sami si komplikují život. Sama ta rodina se pořád někam hrne, všechno musej mít. Děti zahltili kroužkama, samý kroužky, velký požadavky na finance, všechno hned. To si myslím.“

Otázka: „Muži tráví se svými dětmi většinou málo času. Jaká myslíte, že je toho příčina?“

Odpověď: „Příčina? To si myslím, že je právě v to, že si za to můžou sami.“

Otázka: „Dokázala byste odhadnout, kolik tatínků vodí nebo vyzvedává děti v MŠ?“

Odpověď: „U nás chodí pořád ty stejný, pravidelně jich chodí, počkejte, myslím, že tak pět.“

Otázka: „Pořádá vaše mateřská škola nějaké akce, přímo zaměřené pro otce s dětmi?“

Odpověď: „Jednou jsme to zkoušeli, ale myslím, že se to nepovedlo. Na ty velký akce, ale choděj.“

Otázka: „Máte pocit, že se otec dnes chová ke svým dětem na veřejnosti, před vámi přirozeně? Mazlí se třeba se svým dítětem.“

Odpověď: „V pohodě, normálně jim dá pusu a jsou. Když děti přivede táta, tak to odloučení je lepší, zatím co ty maminky je přemlouvají. Chtějí třiapadesát pusinek a takhle.“

Otázka: „Máte pocit, že v MŠ chybí nějaký mužský vzor?“

Odpověď: „Mužský vzor jsme tady měli a neosvědčil se. Mužský vzor jako školník, to jo, to by šlo, ale jako učitel to nějak nevyšlo.“

Otázka: „Mohla byste mi říci, z jakého to bylo důvodu?“

Odpověď: „Z toho důvodu, že jim neuměl dát tu řízenou činnost. Nahradil ji srandičkama, ale jinak nepracoval absolutně cíleně, nevěděl, co by měl u dětí rozvíjet a jeho práce byla neskutečně chaotická.“

Otázka: „Jak tuto situaci dětem vynahrazujete?“

Odpověď: „My, ne! Společnost by měla vytvořit pro rodinu takové podmínky, aby nemuseli být v práci tak hodně.“

Otázka: „A co třeba váš třídní plán, máte ho nějak přizpůsobený pro chlapce a dívky?“

Odpověď: „Určitě, protože by vás jinak sežrali, automaticky. Při plánování Gardnerem to tam je automatický, víc to tam naskakuje. Tohle by je mohlo bavit a tak.“

Otázka: „Jak by se podle vás měl chovat v současnosti správný otec, táta předškolního dítěte?“

Odpověď: „Měl by být fakt táta. S dětma si pohraje, opraví, aby se choval jako chlap. To teda nemyslím toho, co se převaluje na gauči. Občas vezme děti na průlezký, učí děti jezdit na kole. Mám pocit, že dřív táta byl táta. Byl u baráku, pořád něco dělal, bylo to normální. Dneska, aby jim člověk děkoval, že jsou doma.“

Otázka: „Čím se domníváte, že je to způsobené?“

Odpověď: „Vytrácí se role chlapa, vykonává doma jiný činnosti a ztrácí tím svoji roli. Jako chlap by měl dělat jiné věci. Hodně chlapů si to rádo ospravedlní, takže ten chlap je unavený a nezvládá to, nemá už na ty děti chuť. Je to taky tím, že jsme taková konzumní společnost.“

Otázka: „Máte pocit, že by bylo pro MŠ přínosem, kdyby se otec zapojoval více do chodu MŠ? Jakým způsobem by to bylo pro vaši mateřskou školu nejvhodnější?“

Odpověď: „Mně by se líbilo, kdyby to bylo jako dřív, že přišel tatínek vyměnit kolečka od aut, a děti na něj koukaly.“

Otázka: „Dnes vám takovou pomoc nenabídnou?“

Odpověď: „Dneska je to samej bakelit, tak to ani není možný opravit. Dneska vám ten tatínek dá raději dvě stovky a je ti to taky proti srsti. A zase na úkor rodiny to věnovat školce. Není ta ochota, dřív sami přišli do školky. Tak to bylo normální. Když dítě něco rozbilo, tak přišel táta do školky a opravil to. Dneska je to spíš, že to svádí na někoho jinýho, hájí to svoje dítě, že to neudělal. Ale určitě to souvisí i s tím časem.“

Otázka: „Máte tedy pocit, že se otcům situace nakonec opravdu komplikuje?“

Odpověď: „Je fakt, že si za to můžeme i samy, ženský. Začalo to soudružkou Kobrhelovou, ta byla všeho schopná, a pak chyběli v Rusku chlapi. Všichni byli vojáci a ženský v továrnách. V Rusku byl chlap „geroj“ hrdina a ženský pracovaly. My jsme je napodobovali, ty Rusáky. Třeba ten film o jeřábnici, údernici. Bylo potřeba, aby ty továrny jely. Po válce bylo chlapů málo, tam to vymlátili a tím pádem museli dělat ženský mužský práce, byly na stavbách, na železnicích. Tak zjistily, že jsou všeho schopný. No, a když takovejhle chlap vychovává svoje děti, tak ten kluk taky není chlap.“

Učitelka C

Věk: 32

Pohlaví: žena

Profesní zaměření: učitelka MŠ

Pedagogická praxe: 1 rok

Otázka: „Máte pocit, že jsou na dnešní muže kladeny velké nároky ze strany rodiny, společnosti?“

Odpověď: „No, záleží v jakém slova smyslu.“

Otázka: „Jak to myslíte?“

Odpověď: „No, myslím to tak, že chlap ztrácí mužskou roli a honí to všude možné, musí mít všechno nej a dokonalý. Nedokáže se smířit s vyšším platem manželky, že třeba i ženský řídějí auto, ale ne v těch ženskejch věcech. Chlapi se v těch jejich rolích strašně ztrácej. Je to strašně zvláštní.“

Otázka: „Dokázala byste odhadnout, kolik tak tatínků vyzvedává nebo vodí svoje děti do mateřské školy?“

Odpověď: „Asi tak půlka.“

Otázka: „Když děti vypravují, chovají se jinak než matky?“

Odpověď: „Asi normálně, no, možná...To jsem se tuhle zasmála. Posílala jsem domů holčičku, která měla problémy s bříškem a zvracela. Byly spolu ještě dost dlouho v šatně, když jí vyzvednul. Šla jsem se tam ještě na ně podívat, jestli něco nepotřebují. Tatínek byl takovej zaraženej, ale ne jako vystrašenej, spíš v klidu. A říká: „Prosím vás neměla byste nějaký škopek, nebo něco do auta, kdyby se jí zase chtělo zvracet?“ To mi

přišlo, že by ženskou možná ani nenapadlo, nebo mě aspoň ne. Prostě měl strach o to svoje auto. Jako je fajn, takovej sympaták, přemýšlej fakt jinak. Fakt mě to pobavilo. “

Otázka: „Účastní se tatínkové organizovaných akcí ve vaší mateřské škole?“

Odpověď: „Já, nevím, já jsem tady nová. Ale když jsem dělala Den otců v Plané, tak přišli čtyři. “

Otázka: „Byla to tedy akce pořádaná městem, veřejná akce?“

Odpověď: „No, ale strašně lilo, mě přišlo, že jich přišlo dost, říkali, konečně není jenom MDŽ, ale hrozně fakt lilo. “

Otázka: „Má vaše mateřská škola přímo ve svém programu nějakou zmínku o spolupráci s otci?“

Odpověď: „Já nevím, jsem tu fakt prvním rokem, ale zatím jsem nic podobného nezaznamenala, asi ne. “

Otázka: „Přizpůsobuje vaše mateřská škola program v MŠ podle počtu chlapců a dívek ve třídě?“

Odpověď: „Program? Spíš asi co je spíš baví. Já jsem u malejch dětí. Třeba s klukama stavím koleje, kostky a tak. Holky spíš malují, jako ty řízený činnosti asi moc ne. No vidíte, to mě nenapadlo. “

Otázka: „Myslíte si, že v mateřské škole chybí nějaký mužský vzor?“

Odpověď: „Možná, že jo, ale já si myslím, že třeba ten americký model taky nic neřeší. Tam přijde tatínek před celou třídu, bejvá to i ve filmech. Vypráví jim o tom zaměstnání, co dělá, je to takový divadlo. A co třeba ty ostatní děti, co mají tátu jenom řidiče, nebo je nezaměstnané? Přijde mi to hodně nepříjemný a upjatý. To je jako ty feťáci, jako vyléčený. Přijdou dělat besedu, vymydlený, učesaný a vyprávěj jim, jaký to bylo, když brali. Měli by je vidět, jak ležej pozvracený, špinavý, prostě na dně, ale Amerika má jiný kořeny, to jsou samí přistěhovalci. My se od těch tradic taky ale vzdalujeme, nemají tam babičky, dědečky. “

Otázka: „To je zajímavé, dostali jsme se ale na jiné téma. Ráda bych se vás ještě zeptala, jak by se podle vás měl chovat v současnosti správný otec, táta, předškolních dětí?“

Odpověď: „Měl by víc komunikovat a víc se jim věnovat. S maminkama chodit víc na ty akce, aby se snažil s nima bejt víc. Víc s rodinou. Dneska se taky říká, že nejsou ty chlapi ani v těch dílnách a v tom lese a tak. Strašně se to ztrácí. Nevidí ty činnosti a pak

mají zkrsleny představy a tom, kdo je táta. Slyší jen: „Musíš do školky, abych vydělával penízky a tak. Je to tou pracovní dobou. Kterej chlap může být dneska ve tři doma? Taky se ty mámy dřív o ty děti tolik nebály. Dneska táta poseká trávu. To není zase tak tolik chlapský. Dneska se o ně strašně bojíš. Je to tou informovaností. Jeden si usekne prst a bojí se celá republika. Aby se neflákaly, tak je vodíme do kroužků, to žádný nový hřiště nespraví. Tak ten táta, aby to všechno zabezpečil, tak musí víc chodit do práce.“

Učitelka D

Věk: 53

Pohlaví: žena

Profesní zaměření: ředitelka MŠ

Pedagogická praxe: 32 let

Otázka: „Máte pocit, že jsou v dnešní době na otce kladeny velké nároky ze strany rodiny, společnosti?”

Odpověď: „Ze strany rodiny si myslím, že ne. Proč....? Není to žádný rozdíl oproti jiným dobám, v rodině jsou na ně kladeny i menší nároky. Vždyť oni doma ani nepomáhají, spíš jsou takový řešitelé a ne ti finální tvůrci. Táta byl pro nás dříve Bůh (živitel rodiny). Dneska se to všechno zkazilo tím feminismem. Taky to není dobře. Myslím si, že je dobře, když je rozdělená mužská a ženská práce. Máma má být máma a táta fakt táta. Chlap má mít prostě svoji roli, aby měl pocit své důležitosti.“

Otázka: „Muži tráví se svými dětmi většinou málo času, jaká myslíš, že je toho příčina?”

Odpověď: „Jaká je příčina, což já vím. Jestli je to ovšem skutečný stav, anebo jejich výmluva. V tý práci mají svoji roli a doma už tu roli skoro nemají a třeba se tam cítí nesví. V tý práci se realizují a rodina je za to vděčná. No a to jsou další aktivity, kroužky s dětmi, kde je pořád nutí do výkonů a proto to asi pořád někde dohánějí. Prostě je to tak daný od přírody. Máma se má starat o děti a o teplo a ten táta má být ten nosnej pilíř rodiny, který poskytne bezpečí. Jak se říkalo, když odejde táta, tak odejde chleba.“

Otázka: „Dokázala bys odhadnout, kolik chodí do školky tatínků vyzvedávat nebo vodit svoje děti?”

Odpověď: „Já bych řekla, že tak třetina. No vidíš, proč jim to ta ženská nenechá. Tím, že chodí do školky pořád jenom ona, tak zase ukazují, že to zvládají, proč mu něco nenechá, tomu chlapovi. Ne, ale ta třetina sem fakt chodí.“

Otázka: „A co třeba organizované akce pro rodiče s dětmi, sem chodí více tatínků?“

Odpověď: „Ty velký akce tak půl na půl. Bud' nepřijdou vůbec, nebo oba.“

Otázka: „Má vaše školka nějaký program, akce přímo zaměřené pro otce s dětmi?“

Odpověď: „My ale nechceme dětem nahrazovat otce, my se snažíme oba rodiče nahradit. Já nerozlišuju, jestli přijde tatínek nebo maminka. To není naše úloha. V tom to je na rodině. To spíš na vlastní třídě, kde třeba vidím na jednotlivých dětech, jestli toho tatínka víc potřebuje a snažím se pak toho tatínka do toho vtáhnout. Třeba, že by přišel dětem něco vyprávět o své práci, o sobě a tak.“

Otázka: „Máš pocit, že se tatínkové chovají k dětem jinak, než maminky? Dají jim třeba pusy na rozloučenou a tak?“

Odpověď: „Ne, vůbec, stejně jako maminky. Ne, to vůbec. Myslím, že je to spíše v povaze, nebo kulturou. Rodinou, jestli tam city projevovali, nebo ne. Tam je teda taky průšvih. Jestli se ten táta straní, tak pak je normální, že tam není a nefunguje. Funguje jenom po tý hmotný stránce. Všechno je to v tom, jak je to nastavený.“

Otázka: „Když vnímáš rozdělení rolí jako něco velmi podstatného, co si myslíš o výchově dětí, je důležité, aby otec rozlišoval výchovu u chlapců a dívek?“

Odpověď: „Jako úplně si nemyslím, že by se to mělo nějak zásadně rozlišovat, ale spíš se dívat na to, jaké má dispozice. Spíše přihlížet k tomu, co tomu dítěti má dávat.“

Otázka: „Přízpůsobuje vaše mateřská škola program dětí podle rozdělení chlapeckých a dívčích rolí?“

Odpověď: „Vzhledem k tomu, že jedeme podle Gardnerových vícečetných inteligencí, tak myslíme na holčičky i kluky. Samozřejmě, některé holčičky může nadchnout spíše konstruktivní hra, ale není to ve vztahu k pohlaví, ale k individualitě.“

Otázka: „Co vás k tomu vedlo?“

Odpověď: „Bylo to na základě hospitací, když jsem zjistila, že unikají některé činnosti. Jsou zastoupeny méně matematicko-logické, konstruktivní. Učitelky preferovaly to, co je jim více vlastní, jako třeba hudební výchova, výtvarná, sociální oblasti....“

Otázka: „Máš tedy pocit, že mužský vzor přeci jenom v mateřské škole chybí?“

Odpověď: „Necítím to, že bychom ten mužský vzor potřebovali, ale aby se v těch činnostech každé dítě našlo. Nabídnout takové činnosti, kde se každý najde.“

Otázka: „Jak dlouho plánujete podle Gardnerových inteligencí?“

Odpověď: „Kolik let? Tak osm, sedm.“

Otázka: „Jak by se podle tebe měl chovat správný táta předškolního dítěte?“

Odpověď: „Měl by se chovat empaticky, dokázat se vcítit do dítěte a měl by se snažit naplňovat potřeby a očekávání, který jako k otci dítě má. Měl by mu naslouchat. Finanční stránka pro mě není důležitá. Když vyřeže táta pro dítě lodičku, tak je to pro něj důležitější, než auto na ovládání.“

Otázka: „Jako mateřská škola stojíte o nějakou spolupráci s otci? Oslovíte je někdy?“

Odpověď: „Určitě, stojíme o spolupráci. Oslovujeme je stejně jako maminky. Neděláme rozdíly mezi tatínky a maminkami. Když se třeba něco ve školce přihodí, když potřebujeme přímo od tatínků pomoc, tak si řekneme. Využití vidím i možnou i vzhledem k programu. Nejde už ale o akce celé školky, ale o to, získat povědomí na svých třídách. Třídní akce, kde po zmapování, může dojít k nějaké spolupráci, nabídce. Zrovna teď jdou děti na návštěvu tady ke kováři. Na vystoupení sborečku nás bude doprovázet jeden tatínek na trubku. Nebo v loňském roce, zapojili jsme přímo tatínky do akce Dětského dne, kdy jsme oslovili tatínky z policie, záchranné služby, hasičského sboru a psovodů. To byla moc hezká akce. A ty tatínkové, ty se pak můžou roztrhnout. Bylo to opravdu fajn, nebo když se chystal festival písničků, tak nám pomáhali stavět stánky, pomoc máme neustále od technických služeb, kde pracují převážně také muži, i tatínkové od nás ze školky. Ještě mě napadá, třeba teď olympiáda. Když společně tráví čas celé rodiny, tematicky se to využije v činnostech, to je pak nadšení dětí v činnostech opravdu intenzivní. Když je rodina pohromadě, jde všechno lépe i nám.“

Otázka: „Jak vnímáš problém časté absence otců v rodinách do budoucna?“

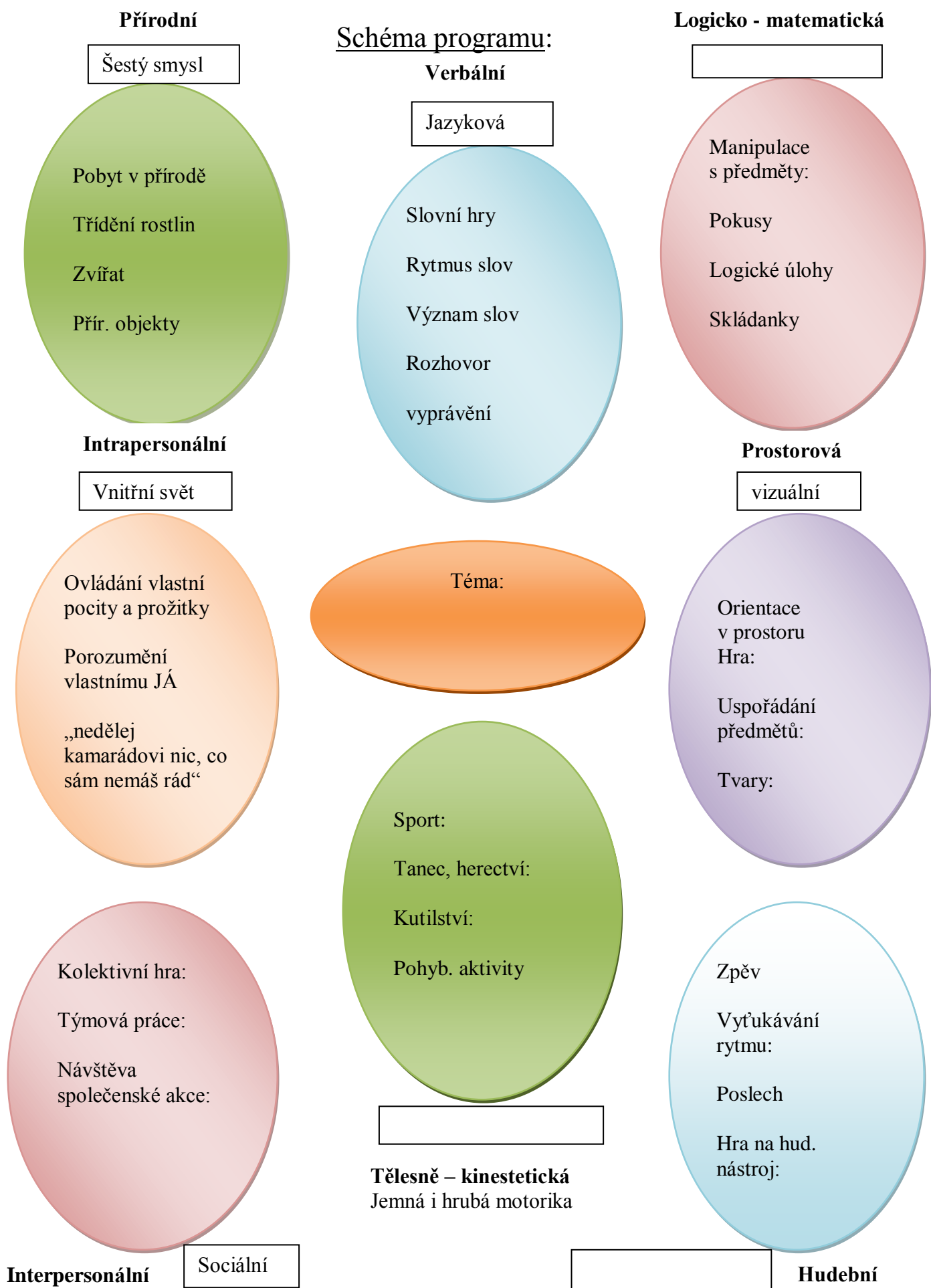
Odpověď: „Já si myslím, že nás to ve školce nezasáhne. Já si myslím, že to není zase tak špatný. Já, když se vrátím na začátek své pedagogické praxe, tak nemám pocit, že se tak ani moc nezměnilo. Jde o hodnoty, ne o finanční zabezpečení. Dříve to bylo tak, že ty rozdíly nebyly tak viditelné, tak velké. Nevidím to, zase až tak zle.“

Příloha 3

Teorie rozmanitých inteligencí H. Gardnera

Typ inteligence	Charakteristika	Potřeby a záliby
VERBÁLNÍ	Schopnost ovládnout a obsáhnout všechny stránky jazyka	Čtení, psaní, vyprávění příběhů, slovní hry, rozhovory
LOGICKO – MATEMATICKÁ	Schopnost uvažovat logicky, systematicky, vědecky	Manipulace s předměty, bádání, pokusy, řešení logických úloh, skládanek, hlavolamů, technické zájmy
PROSTOROVÁ	Schopnost přesně postřehnout, pochopit, uložit do paměti a vybavit si tvary, uspořádání předmětů v prostoru, orientace v prostoru	Modelářství, návrhářství, vizuální znázorňování, skládačky, ilustrované knihy, návštěvy muzeí výtvarného umění
HUDEBNÍ	Schopnost porozumět rytmickým a intonačním modelům hudby, kvalitám, tónů a zvuků, schopnost pamatovat si informace ve zvukové podobě	Zpívání, pískání, broukání, vytukávání rytmu, prozpěvování během dne, poslech hudby, hra na hudební nástroj
TĚLESNĚ – KINESTETICKÁ	Schopnost velice obratně používat svého těla jak pro sebevyjádření, tak pro činnosti zaměřené k určitému cíli (sport, herectví), schopnost dovedně zacházet s předměty.	Tanec, pohybové aktivity a sport, hraní rolí, dramatické umění, aktivní fyzické zapojení do činností, dotykové zkušenosti, „kutilství“
INTERPERSONÁLNÍ	Schopnost všimnout si chování a pocitů jiných lidí, rozpoznat a chápat rozdíly v jejich temperamentu, schopnostech, pohnutkách a náladách	Vedení, organizování, shromažďování, návštěva společenských akcí, kolektivní hry, týmová práce, přátelské rozhovory
INTRAPERSONÁLNÍ	Schopnost rozvíjet a ovládat vlastní pocity a prožitky, porozumění svému vlastnímu JÁ	Meditování, snění, klid na samostatné uvažování a plánování, nezávislost, vyhraněnost názorů a koníčků
PŘÍRODNÍ	Schopnost vnímat energie, intuice, „šestý smysl“, zvýšená citlivost k percepce přírodních jevů a schopnost učit se z nich	Pobyt v přírodě, životní styl, který je v souladu s prapodstatou člověka, zájem o literaturu a praktiky opírající se o holistický přístup k životu a zdraví

Příloha 4

Příloha 5

Téma:	
PŘÍRODNÍ	MATEMATICKO LOGICKÁ
VERBÁLNÍ	INTERPERSONÁLNÍ
TĚLESNĚ KINESTETICKÁ	PROSTOROVÁ
INTRAPERSONÁLNÍ	HUDEBNÍ

Příloha 3, 4, 5 – Budíková, I., Krejčová, V. *Jedna z cest, jak si vytvořit nové kurikulum pro svoji mateřskou školu. In Vedení mateřské školy, koncepce rozvoje školy a její realizace.* Praha: RAABE, 2002, s. 18-22.

Maslowova hierarchická pyramida potřeb

